

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ՏՈՒՆԸ ՀԱՍՏԱՏԵՑ 48 ՄԻԼԻՈՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ, 10 ՄԻԼԻՈՆ՝ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՄԱՐ

Միացեալ Նահանգներու Ներկայացուցիչներու Տունը հաստատեց արտաքին օժանդակութեան օրինագիծը, որու մէջ նախատեսուած է 2010-ին Հայաստանի յատկացնել 48 միլիոն տոլարի օգնութիւն, իսկ Ղարաբաղին՝ 10 միլիոն տոլար: Օրինագիծը նաեւ կը պահանջէ Հայաստանին եւ Ատրպէյճանին տրամադրուող ամերիկեան գինուորական օժանդակութեան հաւասարակշռութիւնը:

Գոնկրէսի հայկական հարցերով յանձնախումբի համանախագահ, հանրապետական Մարք Քըրք յայտնեց, թէ ընդունուած օրինագիծը կը պարունակէ նաեւ նոր պահանջ, որ Ամերիկեան վարչակազմը խորհրդակցի Գոնկրէսի հետ՝ Ատրպէյճանին յատկացուող օգնութեան նկատմամբ «Ազատութեան աջակցութեան ակտի» թիւ 907 յօդուածը սառեցնելէ առաջ:

Այդ յօդուածով, Ատրպէյճանին տրուելիք ամերիկեան օժանդակութիւնը կը պայմանաւորուի Հայաստանի շրջափակման վերա-

Շաբ.ը էջ 4

ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՆԿՐԵՍԸ ՈՉ ՀԱՅԱՆՊԱՍՏ ԿԸ ՆԿԱՏԵ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԻ ԼՈՒԾՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒՈՂ ԿԵՏԵՐԸ

Հայ Ազգային Գոնկրէսը եկաւ արձագանգելու Միացեալ Նահանգներու, Ռուսաստանի եւ Ֆրանսայի նախագահներու Յուլիս 10-ի յայտարարութեան, ուր Պարաք Օպաման, Տիմիթրի Մետվետելը եւ Նիքոլա Սարքոզին ներկայացուցին դարաբաղեան հարցի լուծման համար իրենց կողմէ առաջարկուող կէտերը:

«Լեռնային Ղարաբաղի խնդրի կարգաւորման գործընթացում արձանագրուած են լրջագոյն զարգացումներ, որոնք կարող են բախտորոշ լինել հարցի վերջնական լուծման առումով», ըսուած է Յուլիս 13-ին Գոնկրէսի յայտարարութեան մէջ:

Իտալիոյ մէջ գումարուած «Մեծ Ութեակի» ժողովի աւելիներ հրապարակուած յայտարարութեան մէջ, ԵԱՀԿ Մինսկի խումբի անդամ երեք երկիրներու ղեկավարները կոչ ըրին կողմերուն՝

- Լեռնային Ղարաբաղը շրջապատող տարածքները վերադարձնելու Ատրպէյճանի վերահսկողութեան:

- Լեռնային Ղարաբաղին տալ միջանկեալ կարգավիճակ, որ կը տրամադրէ անվտանգութեան եւ ինքնակառավարման երաշխիքներ:

«Մեծ Ութեակի» ժողովի ընթացքին՝ Օպամա, Սարգոզի եւ Մետվետել այլ երկիրներու ղեկավարներուն հետ

-Ստեղծել Հայաստանը Լեռնային Ղարաբաղին կապող միջանցք:

- Լեռնային Ղարաբաղի վերջնական իրաւական կարգավիճակը որոշել յետագային, իրաւականօրէն պարտաւորեցնող կամքի արտա-

յայտութեան միջոցով:
 - Ներքին տեղահանուած անձերու եւ փախստականներու տալ՝ իրենց նախկին մշտական բնակութեան վայրերը վերադառնալու

Շաբ.ը էջ 4

ՄԱՐՏ 1-Ի ՎԻՐԱԴՈՐ՝ ԱՐԹՈՒՐ ԱՒԱԳԵԱՆ ՅԱՋՈՂ ՎԻՐԱՀԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՆԹԱՐԿՈՒԱԾ Է ԿԼԵՆՏԵԼԻ ՄԵՋ

Երկուշաբթի, Յուլիս 13-ին, «Glendale Memorial» հիւանդանոցէն ներս՝ Գեղազիտական եւ վերականգնողական վիրաբուժութեան մասնագէտ Տօքթ. Վաչէ Պարտազեանի եւ Բերանի Խոռոչի վիրաբուժութեան մասնագէտներ՝ Գաբրիէլ եւ Երուանդ Ասլանեաններու կողմէ, շուրջ երէքուկէս ժամ տեւող, յաջող վիրահատութեան ենթարկուած է 22-ամեայ Արթուր Աւագեան:

Վերջինս, անցեալ տարուայ Հայաստանի նախագահական ընտրութիւններուն յաջորդած՝ Մարտ 1-ի արիւնալի դէպքերու ընթացքին ստացած էր հրազէնային ծանր վնասուածք, երբ գնդակը մտնելով անոր վզի ձախ կողմէն, դուրս եկած էր աջ այտի մօտ, լուրջ վնաս հասցնելով անոր լեզուին, աջ ծնոտին ու բերանին: Վնասուածքի հետեւանքով Արթուրի մօտ խօսելու, ուտելու եւ խմելու լուրջ դժուարութիւններ առաջացած էին:

Արթուրի վնասուածքի ցնցող տեսագրութիւնը համացանցի՝ «You Tube» կայքէջին միջոցաւ ամբողջ աշխարհի ուշադրութեան արժանացած էր, մանաւանդ Ամերիկայի արեւմտեան ափին վրայ ապրող բազմահազար հայորդիներու:

Տեղեկանալով, անոր վնասուածքներու տարողութեան մասին,

Արթուր Աւագեան

Հայկական կրթական Բարեսիրական Միութիւնը, համագործակցութեամբ՝ Հայ Ատամնաբուժներու Միութեան եւ հովանաւորութեամբ «Diagnostic Imaging Network» ախտաճանաչման կեդրոնի եւ Glendale Memorial հիւանդանոցի, նախաձեռնեց Արթուր Աւագեանը Լոս Անճելէսի մէջ բուժելու ծրագիրը: «Շատերուս համար, Արթուրը Աւագեանը Մարտ 1-ի ողբերգական իրադարձութիւններու խորհրդանիշը դարձաւ եւ հետեւաբար անոր օգտակար հանդիսանալու

Շաբ.ը էջ 4

153 ՄԵՌԵԱԼ ԹԵՐՐԱՆ-ԵՐԵՒԱՆ ՕԴԱՆԱԻ ԱՐԿԱԾԻ ՀԵՏԵՒԱՆՔՈՎ 40 ՀԱՅԵՐ՝ ԶՈՐՅԵՐՈՒ ՑԱՆԿԻՆ ՎՐԱՅ

Զորեքշաբթի, Յուլիս 15-ի առաւօտեան, Կասպիական Օդանաւային ընկերութեան Թեհրան-Երեւան թռիչքի Տու-150 ուղևորական արտադրութեան օդանաւը աղէտի ենթարկուեցաւ Իրանի մայրաքաղաքէն հիւսիս-արեւմուտք գտնուող Ղազուին նահանգի մօտ, խլելով բոլոր՝ 153 ճամբորդներու կեանքը, որոնց մէջ 2 երեխայ եւ անձնակազմի 15 անդամ:
 Զոհերու ցանկին վրայ են 40

հայեր, որոնց վեցը Հայաստանի քաղաքացիներ, իսկ մնացեալները Պարսկահայեր:

Թեհրանէն, իրանահայ լրագրող Վարդան Դաւթեանի «Ազատութիւն» ռատիոկայանին փոխանցած տեղեկութիւններուն համաձայն օդանաւը ինկած է թռիչք առնելէ 16 վայրկեան ետք:

Իրանահայ լրագրողը ըսած է Շաբ.ը էջ 19

ՎԱՅԱՏԱՆԵԱՆ ՄԱՍԻՍ

ՄԵՐ ՀԱՐԱՋԱՏ, ՄԵՐ ՄԻԱԿ

ՀՀ գործող իշխանութիւնը ժամանակին ասում էր, որ Հայաստանում ճգնաժամ չի լինի, եթէ դրա մասին չխօսենք: Յետոյ ասում էր, թէ Հայաստանը դիմագրաւեց ճգնաժամը:

Ամիսներ առաջ կանխատեսել էինք, որ գործող իշխանութիւնը շուտով իր բոլոր անյաջողութիւնները կը սկսի պայմանաւորել միջազգային տնտեսական ճգնաժամով: Տիրապետող Մարգարեանի վերջին ելույթները, յատկապէս՝ այն բանից յետոյ, երբ պարզ դարձաւ, որ այս տարուայ առաջին հինգ ամիսներին տնտեսական անկումը 15,7 տոկոս է կազմել, հենց դրա վկայութիւնն են: Այսուհետ էլ, ժամանակին ճգնաժամը դիմագրաւող մեր իշխանութիւնը ամէն ինչ կը բարդի ճգնաժամի վրայ: Բայց արդեօք այն վիճակը, որ այսօր կայ Հայաստանում, պայմանաւորուած է միջազգային ֆինանսատնտեսական ճգնաժամով:

Իշխանութեան ընդդիմախօսները պնդում են, որ Հայաստանում առկայ ճգնաժամը միայն փոքր մասով է պայմանաւորուած միջազգային ճգնաժամով: Եւ եթէ դրսում ճգնաժամ էլ չլինէր, միեւնոյն է, Հայաստանում այն լինելու էր: Գուցէ ոչ այս մասշտաբներով, բայց լինելու էր: Արդեօք այս պնդումը ունի թուային հիմնաւորումներ:

Օրերս ՀՀ ազգային վիճակագրական ծառայութիւնը հրապարակել է Հայաստանի արտաքին առեւտրի վերաբերեալ մանրամասն

գեկոյց, որտեղ էլ այդ պնդման հիմնաւորումները թաքնուած են: Այսինքն՝ թաքնուած չեն, այլ պարզապէս աչքի են զարնում: Ինչ է նշանակում տնտեսական ճգնաժամ: Այս հասկացութիւնը ունի բազմաթիւ սահմանումներ՝ սկսած դասական-դասագրքայիններից, վերջացրած իւրաքայտուկ, վիճելիներով:

Հայաստանի համար տնտեսական ճգնաժամը, թերեւս, ունի մի սահմանում: Դա այն վիճակն է երբ ներկրումը դառնում է աւելի ձեռնտու, քան արտադրութիւնը: Սա, ըստ էութեան, այն է, ինչ տեղի է ունենում Հայաստանում արդէն մի քանի տարի շարունակ: Եւ ուրեմն՝ բերէնք մի քանի օրինակ: Հայաստանում հնարաւոր է խոզ եւ տաւար բուծել: Ոչ միայն հնարաւոր է, այլ նոյնիսկ՝ ձեռնտու: Աւելի ճիշդ՝ ձեռնտու էր ժամանակին: Հիմա վիճակն այլ է: Ըստ պաշտօնական վիճակագրութեան, 2007 թուականին Հայաստան է ներկրուել 2 հազար 588 տոննա խոզի եւ 6 հազար 63 տոննա տաւարի միս: Ընդամենը մէկ տարի անց՝ 2008-ին, խոզի միս ներկրումը աւելացել է մօտ երեք անգամ եւ կազմել 7 հազար 500 տոննա, իսկ տաւարինը՝ 2,5 անգամ եւ կազմել 15 հազար 300 տոննա:

Ամէն տարի պաշտօնական վիճակագրութիւնը արձանագրում է կաթի արտադրութեան թուիչ քային աճ, եւ ինչպէս արդէն բազմիցս նշել ենք, մէկ շնչին հասնող կաթի

ծաւալով ընդհուպ մօտեցել ենք Միացեալ Նահանգների ցուցանիշին:

Նմանատիպ իրավիճակ է, ասենք, հրուշակեղէնի, շոկոլադի, մուրաբաների, հանքային ջրերի, գարեջրի եւ բազմաթիւ այլ ապրանքատեսակների պարագայում:

Օրինակներ կարելի է անվերջ բերել, բայց մենք յատկապէս ընտրեցինք մի քանի այնպիսի ապրանքներ, որոնց արտադրութիւնը Հայաստանում իրականացուել է առանց խնդիրների: Յատուկ ընդգծենք, որ այս անգամ չենք անդրադառնում արտահանմանը: Այստեղ վիճակն աւելի խաչտառակ է: Բայց ներկրման այսպիսի պատկերը ցոյց է տալիս, որ մենք արդէն ոչ միայն չենք կարողանում արտահանել, այլ նոյնիսկ չենք կարողանում պահպանել արդէն իսկ եղած արտադրութիւնը: Ներքին պահանջարկը բաւարարելու համար մենք ձգտում ենք ոչ թէ արտադրել, այլ ներմուծել:

Այ, հենց սա է հայկական ճգնաժամը: Յատուկ ընդգծենք, որ բերուած տուեալները կապ չունեն համաշխարհային ֆինանսատնտեսական ճգնաժամի հետ: Մենք համեմատում ենք 2008-ի եւ 2007-ի տուեալները: Մի խօսքով, Հայաստանում ճգնաժամը սկսուել է դեռ շատ աւելի վաղ, քան աշխարհը սկսեց ցնցուել ֆինանսական ճգնաժամից: Եթէ չլինէր համաշխարհային ճգնաժամը, մենք մեր ճգնաժամը կենցաղային մա-

կարդակում գուցէ սկսէինք զգալ ոչ թէ այս տարեկազմից, այլ, ասենք, յաջորդ տարի: Համաշխարհային ճգնաժամը պարզապէս արագացրեց, կատալիզատոր հանդիսացաւ, որ արդէն իսկ անչափ խորացած ճգնաժամը ի յայտ գար: Ո՞րն է մեր ճգնաժամի իրական պատճառը: Պէտք է նկատել, որ ՀՀ-ում իրականացուող տնտեսական «քաղաքականութիւնը» պարզապէս չէր կարող չհանգեցնել տնտեսական ճգնաժամի:

Ինչ էր արուած ՀՀ-ում վերջին տարիներին: Իրականացուած էր ստուերի դէմ «պայքար», որի արդիւնքում փոքր եւ միջին բիզնեսը սկսեց աւելի շատ հարկեր վճարել, իսկ խոշոր բիզնեսը՝ աւելի քիչ: Սկսուեց «պայքար» մենաշնորհների դէմ, որի արդիւնքում տնտեսութիւնը աւելի մոնոպոլիզացուեց: Սկսուեց «պայքար» կոռուպցիայի դէմ, ամենաբարձր պաշտօնները զբաղեցրեցին ՀՀ ամենակաշառակեր մարդիկ... Մի խօսքով, Հայաստանում արուել է ամէն ինչ, որպէսզի մենք չկարողանանք խուսափել ճգնաժամից. իշխանութիւնը երկիրը յամառօրէն տարել է ճգնաժամի: Եւ հիմա համաշխարհային ֆինանսատնտեսական ճգնաժամը, որ մոլեգնում է աշխարհում, փրկողակ է այդ նոյն իշխանութիւնների համար:

Հիմա կարելի է ամէն ինչ բարդել արտաքին գործօնների վրայ: Բայց նոյնիսկ ՀՀ պալատական վիճակագիրները չեն կարողանում թաքցնել ապացոյցները, որ մեր ճգնաժամը միայն մերն է՝ մեր հարազատ ճգնաժամն է, եւ արտաքին գործօնների ազդեցութիւնը գուտ ձեւական է:

ՀԱՅԿ ԳԷՈՐԳԵԱՆ
«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ»

ԻՆՉ ԵՆ ԹՈՂՆՈՒՄ ՅԱՂԹԱՆԱԿԻՑ

Այսպէս կոչուած մադրիդեան առաջարկների հրապարակումը հասարակական-քաղաքական շրջանակներում բանավէճի տեղիք է տուել: Յամենայն դէպս, Հայաստանում կարծես թէ նշմարում է այդօրինակ մի քննարկման ուրուագիծ, որի առանցքը կազմում է հարցը, թէ արդեօք առաջիկայում սպասուած է Ղարաբաղի հակամարտութեան կարգաւորման գործընթացի բեկումնային հանգրուան, թէ ոչ: Սակայն բուն սկզբունքները կարծես թէ այնքան էլ չեն արժանանում հանրային-քաղաքական բանավէճի թեմա դառնալու պատուին: Այսինքն, հիմնական հարցն այն է, թէ ինչու են հրապարակուել սկզբունքները եւ ինչ է սպասուած դրանից յետոյ: Իսկ թէ ինչ սկզբունքներ են հրապարակուել, կարծես թէ այնքան էլ կարեւոր չի թուում:

Մինչդեռ երեւի թէ պէտք է լինէր հակառակը: Առաւել կարեւորը պէտք է լինէր ոչ թէ այն, թէ ինչ նպատակ է հետապնդում հակամարտութեան կարգաւորման սկզբունքների գաղտնագրութեամբ, այլ թէ ինչ են իրենցից ներկայացնում այդ սկզբունքները: Հայաստանի արտգործնախարար Էդուարդ Նալբանդեանը յայտարարում է, թէ կարեւոր է, որ այդ սկզբունքների մէջ խօսուած է Ղարաբաղի կարգավիճակի հարցը Ղարաբաղի ժողովրդի կամարտայայտման միջոցով որոշելու հանգամանքը, որը պէտք է ունենայ իրաւական պարտադրող ուժ: Հայաստանի արտգործնախարարը կարեւոր է համարում նաեւ, որ այդ սկզբունքների մէջ խօսուած է Ղարաբաղի եւ Հայաստանի ցամաքային կապի մասին եւ անվտանգութեան երաշխիքների մասին:

Թուում է, որ իսկապէս, Հայաստանը պէտք է ծափ գարկի եւ

մադրիդեան սկզբունքների գաղտնագրութեամբ հուշակի ազգային, նոյնիսկ եկեղեցական տօն, այնքան որ մեծ է դրանցից ստացուող հոգեւոր բաւարարութեամբ: Բայց մադրիդեան սկզբունքները նաեւ այլ բաներ են ենթադրում, ինչպէս օրինակ ազատագրուած տարածքների վերադարձ Ադրբեյջանին, փախստականների եւ բռնի տեղահանութեան վերադարձ, խաղաղապահ գործողութիւն, այսինքն խաղաղապահների տեղակայում: Աւելին, կարգավիճակի առումով կոնկրետ խօսքը գնում է միայն միջանկրաւ կարգավիճակի մասին, իսկ բուն կարգավիճակի համար Ղարաբաղի ժողովրդի կամարտայայտման տարբերակը դեռ պէտք է քննարկուի ու որոշուի: Այսինքն, մադրիդեան սկզբունքների գաղտնագրութեամբ այնքան էլ տօն չէ, որն արդէն մեզ հետ է:

Աւելին, թերեւս պէտք է յատուկ ուշադրութիւն դարձնել հանգամանքին, որ այդ սկզբունքների մէջ առաջինը նշուած է ազատագրուած տարածքներն Ադրբեյջանի վերահսկողութեանը փոխանցելու անհրաժեշտութեան մասին, յետոյ նոր գալիս են միւս կէտերը: Եւ այդ ամէնն արժանանում է Հայաստանի իշխանութեան ողջոյնին: Թէեւ հասկանալի է, թէ ինչի է արժանանում: Արժանանում է, որ օրինակ Միացեալ Նահանգներն էլ ողջունեն եւ աջակցութիւն յայտնեն Սերժ Սարգսեանին ու Էդուարդ Նալբանդեանին: Սա պարզ է, այդ մասին աւելորդ խօսել եւ մեկնաբանելն իմաստ չունի: Ամէն ինչ ամենակարգուած է լեգիտիմութեան «որոնողութեան» աշխատանքի տրամաբանութեան մէջ:

Բայց կայ նաեւ մէկ հանգամանք, որը կարծես թէ շահարկում

է Հայաստանի իշխանութիւնը: Բանն այն է, որ Ղարաբաղի հակամարտութեան կարգաւորումը գերտէրութիւնների համար նպատակ չէ, այլ միջոց, եւ սա թերեւս գաղտնիք չէ: Ղարաբաղի հակամարտութեան կարգաւորումը ԱՄՆ, Ֆրանսիայի եւ Ռուսաստանի համար սեփական այլ, գուցէ աւելի կարեւոր աշխարհաքաղաքական խնդիրներ լուծելու գործիք է: Իսկ դա նշանակում է, որ այդ երկրներից ամէն մէկն ունի լուծման գործընթացում սեփական դոմինանտութիւնը հաստատելու եւ սեփական հովանաւորութիւն սահմանելու ցանկութիւն եւ շահ: Եւ աւելին, այդ երկրներին ձեռնտու է նոյնիսկ ոչ միայն լուծման, այլ նաեւ հարցի չլուծման գործընթացում դոմինանտ լինելը: Ահա լուծման ու չլուծման այդ տիրոջութեան առկայ մրցակցութեամբ էլ ուղեկցուած է կարգաւորման գործընթաց կոչուող իրողութիւնը: Իսկ դա ենթադրում է, որ կարգաւորման սկզբունքներն առաջօրէն, եւ թերեւս երկար ժամանակով, չունեն իրականութիւն դառնալու նախադրեալներ, քանի որ ինչ որ բան ձեռնտու չէ միջնորդ գերտէրութիւններից որեւէ մեկին: Սակայն ամբողջ խնդիրն այն է, թէ ինչ է անելու Հայաստանը կարգաւորման ներկայիս սկզբունքների դէպքում, եթէ յանկարծ միջնորդ գերտէրութիւնները գան համաձայնութեան: Բանն այն է, որ Հայաստանը, ով 1994 թուականին եղել է Ղարաբաղի ազատագրման պատերազմի յաղթողը, այժմ ողջունելի ձեռքբերում է համարում այն, որ այդ յաղթանակից իրեն են թողնում մի «կամարտայայտում» եւ մի ցամաքային կապ:

ՅԱԿՈՒ ԲԱՆԱԼԵԱՆ
«ԼՐԱԳԻՐ»

ՄԱՍԻՍ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
ՊԱՇՏՕՆԱԹԵՐԹ՝
ՍՈՑԻԱԼ ԴԵՄՈՂՈԿՐԱՏ ԶՆՁԱԿԵԱՆ
ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
Արեւմտեան Ամերիկայի Մրջանի

ԽՄԲԱԳԻՐ՝
ՏՕԲԹ ԱՐՇԱԿ ԳԱՋԱՆՇԵԱՆ
ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄ
ԳԱՔՐԻԵԼ ՍՈԼՈՅԵԱՆ
ՍԱՅԱԿ ԹՈՒԹՇԵԱՆ
ՅԱՐՈՒԹ ՏԵՐ ԴԱԻԹՇԵԱՆ

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
ԼԵՆԱ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Յեռ. (626) 797-7680
Ֆաքս. (626) 797- 6863
E-Mail: massis2@earthlink.net
http://www.massisweekly.com

MASSIS Weekly
Organ of the Armenian Social
Democratic Hunchakian Party
of Western USA
1060 N. Allen Ave.
Pasadena, CA 91104
Phone: (626) 797-7680
Fax: (626) 797-6863
(USPS 667-310) (ISSN 0744-334X)
Published Weekly
Except Two Weeks in August
ANNUAL SUBSCRIPTION RATES:
USA \$50.00, Canada \$60 (Second
Class), \$75.00 (Air Mail)
Overseas \$85.00 (2nd Class Mail),
\$125.00 (Air Mail).
All payments must be made in
US funds & Drawn on US banks.
Periodicals Postage Paid
at Pasadena CA.
Please Send Address Change To
MASSIS WEEKLY
1060 N. Allen Ave.
Pasadena, CA 91104

ԸՆՅԱՍՏԱՆ

ՇԿԿՆ ՈՂՋՈՒՆՈՒՄ Է ՄԻՆԱԿԻ ԽՍԲԻ ՆԱԽԱԳԱՐՆԵՐԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի հանրապետական կուսակցության (ՀՀԿ) խօսնակ, Ազգային ժողովի պատգամաւոր Էդուարդ Շարմազանովը այսօր լրագրողների հետ հանդիպմանը յայտարարեց, որ ՀՀԿ-ն ողջունում է Միացեալ Նահանգների, Ռուսաստանի եւ Ֆրանսիայի նախագահների համատեղ յայտարարութիւնը, քանի որ, ըստ Շարմազանովի, նրանք [նախագահները] «հնարաւորութիւն են տեսնում Լեռնային Ղարաբաղի իրաւական անկախութեան համար»:

Շարմազանովը հրաժարուեց կանխատեսել, թէ արդեօք Յուլիսի 17-ին Մոսկուայում կայանալիք Սարգսեան-Ալիև բանակցութիւնների արդիւնքում կ'ստորագրուի Ղարաբաղեան հակամարտութեան խաղաղ կարգաւորման շուրջ

շրջանակային համաձայնագիրը, բայց համոզուած է, որ Հայաստանում 1998 թուականի կրկնութիւն՝ նախագահի հրաժարական հնարաւոր չէ:

«Հայաստանում չի կարող լինել նախագահի հրաժարական», - յայտարարեց նա, փաստակելով. - «Ի տարբերութիւն շատ մարդկանց, Սերժ Սարգսեանը քաղաքական այն գործիչն է, որի համար պատասխանատուութիւնը քաղաքական կատեգորիա է, եւ նա աւարտին կը հասցնի իր թիմի հետ այն խոստումները, որ տուել է իր ժողովրդին: Սա մէկ: Երկրորդը, դրա համար պէտք է լինել պատճառներ, իսկ դրա համար պատճառ չկայ: Ընդհակառակը, Սերժ Սարգսեանի վարկանիշը գնալով աճում է»:

«ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆ» ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՅՄԱՆՁՈՒՄ Է

«Ժառանգութիւն» կուսակցութիւնը նամակ է ուղղել Սերժ Սարգսեանին, ուր ասում է.

- Այսուհետ բացառել Հայաստանի Հանրապետութեան պաշտօնեաների սեպարատ մասնակցութիւնը դարաբաղեան հիմնախնդրի կարգաւորմանը վերաբերող բանակցութիւններին ցանկացած ձեւաչափով, ուր քննարկում են բացառապէս ԼՂՀ իրաւասութեանը վերաբերող հարցեր՝ առանց ԼՂՀ օրինական իշխանութիւնների մասնակցութեան, առաւելեւս՝ որեւէ փաստաթղթի ստորագրում.

-Անմիջապէս սկսել Հայաստանի Հանրապետութեան կողմից Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան ճանաչման գործընթացը:

«ՅՅԴ-Ն ԱՆԿԵՂԾ ՉԷ»

«Ստեփանակերտի համահայկական համաժողովը, դժբախտաբար, անկեղծ չէր: Բոլորն իբրև մտահոգ էին, սակայն ոեւէ մէկը չհամարձակուեց մատը դնել վերքի վրայ», - գտնում է Շուշիի առանձնակի գումարտակի հրամանատար, «Միացում» նախաձեռնութեան անդամ Ժիրայր Սեֆիլեանը: Նրան խիստ մտահոգիչ է համարում ԼՂ հիմնախնդրի գործընթացի ակտիւացումը եւ վստաս է, որ այն ոչ հայանպաստ չունով է ընթանում: «Այս գործընթացը միայն մէկ ուժ կարող է կանխել՝ Ստեփանակերտի իշխանութիւնները: Եթէ մինչ օրս տարբեր ուժեր Ստեփանակերտին յուշում էին, որ լաւ կը լինի, եթէ նրանք ՀՀ իշխանութիւններին արգելեն բանակցել իրենց անունից, ապա այսօր այդ յայտարարութիւններն էլ ոչինչ չեն փոխի: Այսօր Ստեփանակերտի իշխանութիւնները միայն մէկ բան կարող են անել: Նրանք պէտք է դաւաճան համարեն Սերժ Սարգսեանին, այն քաղաքական ղեկավարներին, որոնք մինչ օրս Մադրիդեան սկզբունքները համարում էին հայանպաստ, որի

արդիւնքում ստորագրուեց Մայնդորֆեան հռչակագիրը, եւ անմիջապէս պահանջեն Սերժ Սարգսեանի հրաժարականը:

Եթէ Բակո Սահակեանը չպահանջի Սերժ Սարգսեանի հրաժարականը, ապա Սեֆիլեանը գտնում է. «Նշանակում է՝ նա մեղաւոր է Սերժ Սարգսեանի դաւաճանութեանը: Ես վստահեցնում եմ, որ մենք ազգովի թոյլ չենք տալու, որ ԼՂ հարցում որեւէ դաւաճանական փաստաթուղթ ստորագրուի»:

Ժիրայր Սեֆիլեանը գտնում է, որ ՀՅԴ-ն նոյնպէս անկեղծ չի եղել Ստեփանակերտի համաժողովում. «Ստեփանակերտում ընդունուած բանաձեւում չկայ «ոչ մի թիզ հող հայրենի հողից» ձեւակերպումը: Դեռ աւելին տարածքների վերադարձի մասին ակնարկներ կան: Այդ մարդիկ պատրաստ են հայրենի հողը առեւտրի վերածել: ՀՅԴ-ն ասում է, որ ազատագրուած տարածքները ԼՂ-ի անվտանգութեան գոտին են: Մինչդեռ ՀՅԴ-ն նման բան ասելու իրաւունք չունի, քանի որ դա մեր հայրենիքի ազատագրուած մի հատուածն է»:

ՓԱՍՏԱՅԱՒԱՔ ԽՄԲՈՒՄ ԸՆԴԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՐԱԾ ԱՆԴԱՄՆԵՐԸ ՆՈՐ ԶԵԿՈՅՑ ԵՆ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ

Անցած ամիս լուծարուած փաստահաւաք խմբում Հայ ազգային կոնգրեսը ներկայացրած փորձագէտ Անդրանիկ Քոչարեանը «Ազատութիւն» ռադիոկայանի հետ զրոյցում տեղեկացրեց, որ իր գործընկեր

Սեդրա Սաֆարեանի («Ժառանգութիւն») հետ պատրաստում են նոր զեկոյցներ:

Զրոյցի սկզբում, անդրադառնալով Եւրախորհրդի խորհրդարանական յանձնաժողովի թիւ 1677

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆԻ ՓԱՍՏԱԲԱՆՆԵՐԻ ՄԻՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐԺՈՒԵՑ

Յատուկ քննչական ծառայութիւնը մերժել է Ազգային ժողովի պատգամաւոր, յետընտրական զարգացումների կապակցութեամբ հետախուզման մէջ գտնուող Խաչատուր Սուքիասեանի փաստաբանների միջնորդութիւնը նրան կալանաւորելու որոշումը վերացնելու վերաբերեալ:

Ինչպէս «Ազատութիւն» ռադիոկայանին փոխանցեց Սուքիասեանի փաստաբան Արթուր Գրիգորեանը, մերժման գրութիւնը իրենք ստացել են Հինգշաբթի օրը:

«Ըստ էութեան, մեր միջնորդութեան ոչ բոլոր պատճառաբանութիւններին են անդրադարձել: Ընդ որում, անդրադարձել են, ինչպէս ես պատկերացրեցի, բաւականին կցկտուր», - ասաց փաստաբանը:

Նա հաստատեց, որ, փաստօրէն, ներկայանալու դէպքում Խաչատուր Սուքիասեանը կը կալանաւորուի. - «Այսօրուայ իրավիճակը դա է. այո, փաստօրէն, մեր միջնորդութիւնը մերժելով, իրենք փաստագրում են, որ եթէ պարոն Սուքիասեանը ներկայացաւ՝ իրեն անպատճառ պիտի ձերբակալեն: Ամէն դէպքում, ինչպէս («Հայկական ժամանակ» օրաթերթի գլխաւոր խմբագիր) Նիկոլ Փաշինեանի պարագայում 72 ժամուայ ընթացքում դիմեցին դատարան, որպէսզի դատարանը լուծի հետագայ կա-

Ազգային ժողովի պատգամաւոր Խաչատուր Սուքիասեան

լանքի հարցը, նոյնը, ըստ երեւոյթի, պատրաստուած են անել պարոն Սուքիասեանի հետ կապուած: Բայց ամէն դէպքում, մենք շարունակելու ենք միջոցներ ձեռնարկել՝ ապահովելու համար խափանման միջոցի փոփոխումը մինչեւ պարոն Սուքիասեանի ժամանելը»:

Հարցին՝ ստեղծուած իրավիճակում շարունակու՞մ է արդեօք կարծել, որ Խաչատուր Սուքիասեանը մինչեւ Յուլիսի 31-ը կը ներկայանայ իրաւապահներին, փաստաբանը արձագանքեց. - «Այո, ես կարծում եմ, առաւել հաւանական եմ գտնում, որ նա կը ներկայանայ, քանի որ կալանքը չէ, որ պիտի հետ պահի նման քայլից կամ վախեցնի մեզ»:

ՏԻԳՐԱՆ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԸ ԴԱԴԱՐԵՑՆՈՒՄ Է ՅԱՑԱԴՈՒԼԸ

Հայ ազգային կոնգրէսի երիտասարդ ակտիվիստ Տիգրան Առաքելեանը, ով Յուլիսի 6-ին հացադուլ էր յայտարարել, դադարեցրել է հացադուլը՝ կոչ անելով նաեւ հացադուլ յայտարարած իր ընկերներին «վարուել նոյն կերպ»:

«Նկատի ունենալով, որ դատարանի ապօրինի որոշմամբ ինձ կալանաւորել են 2 ամիս ժամկէտով, անհանգստանալով իմ ընկերների առողջութեան համար, ինչը անհրաժեշտ է խուժանապետութեան դէմ մեր պայքարին, անսալով հացադուլը դադարեցնելու եւ պայքարի այլ ձեւ ընտրելու ՀՀԾ վարչութեան կոչին, ես՝ Տիգրան Առաքելեանը, դադարեցնում եմ հացադուլը եւ կոչ անում հացադուլ յայտարարած իմ ընկերներին վարուել նոյն կերպ», - ասում է յայտարարութիւնում:

Առաքելեանը ձերբակալուել էր Յուլիսի 5-ին իշխանութեան ներկայացուցչի նկատմամբ բռնութիւն գործադրելու մեղադրանքով եւ Յուլիսի 8-ին դատարանի որոշմամբ կալանաւորուել է 2 ամսով:

Յունիսի 6-ին նա հացադուլ էր յայտարարել, որին միացել էին նրա ընկերներ Կարէն Կարապետեանը,

Տիգրան Առաքելեան

Նարեկ Այվազեանը, Սարգիս Գէորգեանը, Սարգիս Խաչատրեանը, Առաքել Սեմիրջեանը, Արայիկ Միրզոբեանը, Գոռ Սարգսեանը:

Կարէն Կարապետեանը, ով դրսում միացել էր Տիգրանի բողոքի այս ակցիային, «Մաքս Լիբերթի»-ին փոխանցեց, որ ինքը եւ Առաքել Սեմիրջեանը նոյնպէս դադարեցրել են իրենց հացադուլը: Միւս երկու անչափահաս մասնակիցներն աւագ հացադուլաւորների խորհրդով նոյնպէս դադարեցրել են հացադուլը:

բանաձեւին, (որով փաստահաւաք խմբի նախկին անդամներին կոչ է արւում իրենց եզրակացութիւնները ներկայացնել խորհրդարանական ժամանակաւոր յանձնաժողովին), Քոչարեանն ասաց, որ այդ բանաձեւով իրենց «լեզուի մոլութեան աստիճան է տրուած». - «Կարծում եմ, որ իրենք էլ նախկին մեր աշխատանքները կարողացել են զնահատել, եւ շատ լաւ հակացել են, որ փաստահաւաք խմբի յատկապէս ընդդիմադիր ուժերը ներկայացնող փորձագէտները, շատ հնարաւոր է, ունենան

որոշակի ասելիք»:
«Ես եւ տիկին Սաֆարեանը այս պահին էլ աշխատում ենք շատ լուրջ մի փաստաթղթի վրայ, որը կը ներկայացնենք հանրութեանը առաջիկայ 10 օրուայ ընթացքում», - փոխանցեց Քոչարեանը, լաւելելով, որ այն վերաբերելու է «կոնկրետ անձի մահուան հանգամանքներին»:
Քոչարեանը ափսոսանք յայտնեց, որ փաստահաւաք խումբը չհասցրեց զբաղուել բոլոր գոհերի մահուան հանգամանքների ուսումնասիրութեամբ:

ԹՈՒՐՔԻԱՅՈՒՄ ԱՌԱՅԺՄ ԼԱՅՆ ԱՐՁԱԳԱՆՔ ՉԵՆ ԳՏԵԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՅԻ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թուրքական մամուլի ներկայացուցիչները համաձայն՝ Հայաստանի նախագահի հնչեցրած մտահոգությունները հայ - թուրքական բանակցությունների վերաբերեալ առայժմ լայն արձագանք չեն կտել Թուրքիայի հասարակական-քաղաքական շրջանակներում:

Թուրքական «Զաման» պարբերականի դիւանագիտական նիւթերի բաժնի խմբագիր Եոնչա Դոդանի խօսքերով, հաշուի առնելով պաշտոնական Անկարայի ձգտումը՝ բարելավել յարաբերությունները Երեւանի հետ, քիչ հաւանական է, որ թուրքական կողմը որոշի կոշտ արձագանքել Թուրքիայի հասցէին Սերժ Սարգսեանի հնչեցրած փաստացի մեղադրանքներին:

Միեւնոյն ժամանակ, նրա կարծիքով, Թուրքիայի քաղաքական շրջանակներում հասկանում են, որ իրենցից որոշակի քայլեր են սպասում:

«Բայց ամէն անգամ, երբ քննարկուում է հայ - թուրքական սահմանի վերաբացման խնդիրը, Ադրբեջանի հետ յարաբերությունների հարցը դառնում է առաջնային: Ադրբեջանական հարցը դեռ չարունակում է գերիշխել», - «Ազատութիւն» ռադիոկայանին ասաց նա՝ շարունակելով. - «Ինչ վերաբերում է թուրքական մամուլի արձագանքներին, ապա պետք է ասեմ, որ եղան կարճ հաղորդագրություններ պարոն Սարգսեանի յայտարարութեան վերաբերեալ, սակայն այս անգամ մեր մամուլն այդքան չկենտրոնացաւ Հայաստանի նախագահի յայտարարութեան դետայլների վրայ: Հնարաւոր է, որ հետագայում թուրքական լրատուամիջոցներն աւելի լայնօրէն անդրադառնան պարոն Սարգսեանի այդ խօսքերին, սակայն դեռ լայն արձագանք չկայ»:

Եոնչա Դոդանի համոզմամբ՝ Թուրքիայի կառավարությունը շարունակում է հաւատարիմ մնալ

Հայաստանի հետ յարաբերությունները նորմալացնելու քաղաքականութեանը:

«Ինչպէս գիտէք, պարոն Ահմեդ Դավութօղլուն դեռ վարչապետի խորհրդական եղած ժամանակ առաջ էր քաշել «հարեւանների հետ ոչ մի խնդիրներ» բանաձեւը, եւ այժմ, դառնալով արտգործնախարար, նա փորձում է կեանքի կոչել իր այդ մօտեցումը», - նշեց «Զաման»-ի դիւանագիտական նիւթերի բաժնի խմբագիրը, միաժամանակ յաւելելով. - «Եւ ես կարծում եմ, որ ներկայումս Անկարայում փորձում են բաւականին բարդ հաւասարակչութիւն պահել: Մի կողմից, թուրքական կառավարութիւնը փորձում է պաշտպանել Ադրբեջանի շահերը, իսկ միւս կողմից՝ ձգտում է իրականացնել անկախ քաղաքականութիւն եւ ճանապարհներ է փնտռում դա անելու համար»:

«Հիւրիէթ» պարբերականի լրագրող Վերջիհան Զիֆլիօղլուի կարծիքով, նույնպէս այս տարուայ ապրիլին տեղ գտած ակտիւութեան համեմատ հայ - թուրքական այսօրուայ բանակցությունները սառած են, բայց վստահաբար չի կարելի ասել, թէ բանակցությունները հանգել են իրենց տրամաբանական աւարտին:

«Այս արտայայտությունը, մի կողմից, անում է Սարգսեանը, բայց Դավութօղլուն, միւս կողմից, ասում է, որ մեր բանակցությունները Հայաստանի հետ տակաւին շարունակուում են՝ քայլ առ քայլ, ոչ թէ շատ արագացած, բայց շարունակում ենք», - «Ազատութիւն» ռադիոկայանի հետ զրոյցում նշեց Վերջիհան Զիֆլիօղլուն:

«Զաման»-ի դիւանագիտական նիւթերի բաժնի խմբագիրը եւ «Հիւրիէթ»-ի լրագրողը Երեւանում էին՝ մասնակցելու հայ - թուրքական յարաբերությունների վերաբերեալ կազմակերպուած մի համաժողովի:

ԵՐԿՐՆԵՐ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱՆ ՄՏՈՐԱԳՐԵՑԻՆ «ՆԱԲՈՒԿՕ» ՊԱՅՄԱՆԱԳԻՐԸ

Երկուշաբթի, Յուլիս 13-ին Անկարայում Եւրամիութեան չորս երկիրներ եւ Թուրքիան միջկառավարական պայմանագիր ստորագրեցին «Նաբուկո» կազատարը կառուցելու մասին: Պայմանագիրը ստորագրեցին Թուրքիայի եւ Եւրամիութեան անդամ 4 երկրների՝ Բուլղարիայի, Ռումինիայի, Հունգարիայի եւ Աւստրիայի ղեկավարները, ինչպէս նաեւ Եւրաշանձնաժողովի նախագահ Ժոզէ Մանուէլ Բարոզոն:

3 հազար 3 հարիւր կիլոմետր երկարութեամբ այս գազատարը շրջանցելու է Ռուսաստանի տարածքը եւ կոչուած է «Երկնագոյն վառելիքի» մատակարարման հարցում թուլացնել Եւրոպական երկրների կախուածութիւնը Մոսկուայից: Խողովակաշարը կասպեան հանքավայրերի գազը փոխադրելու է Թուրքիա, որտեղից այն կը հասնի Բուլղարիա, Ռումինիա, Հունգարիա, Աւստրիա, ապա նաեւ Կենտրոնական եւ Արեւմտեան Եւրոպայի շուկաներ: Թուրքիայի տարածք հասած վառելիքը գազատար

րի մէկ այլ հատուածով կը փոխադրուի նաեւ Մերձաւոր Արեւելք: «Նաբուկո» ծրագրի ընդհանուր արժէքը կազմում է շուրջ 8 միլիարդ եւրո: Գազատարի շահագործումը պէտք է սկսուի 2014 թուականին:

«Ֆրանսպրես»-ի փոխանցմամբ, ներկայիս միջազգային ֆինանսական ճգնաժամի պայմաններում դժուար է այդ կարգի հսկայածաւալ շինարարութեան համար միջոցներ հայթայթել: Թուրքմենստանի, Ղազախստանի եւ Ուզբեկստանի ղեկավարները Մաչիսին յայտնել են, որ այլեւս հետաքրքրուած չեն «Նաբուկոյով»:

«Նոյնիսկ եթէ ֆինանսաւորումը ապահովենք, գազի անհրաժեշտ քանակութիւնը խնդիր է դառնում, որովհետեւ առանց այդ երեք երկրների գազի հիմնական աղբիւր մնում է Ադրբեջանը, որը այդքան գազ չունի եւ տարեկան ի գործ է ապահովել առաւելագոյնը 4 միլիարդ խորանարդ մետր, իսկ դա՞ բաւարար չէ», - ասել է թուրք փորձագէտ Նեջէթ Փամիրը:

ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՆԿՐԵՍԸ ՈՉ ՀԱՅԱՆՊԱՍՏ ԿԸ ՆԿԱՏԷ ՂԱՐԱԲԱԴԻ ՀԱՐՑԻ ԼՈՒԾՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒՂ ԿԵՏԵՐԸ

Մարտնակուած էջ 1-էն

իրաւունք. - Տալ անվտանգութեան միջազգային երաշխիքներ, որոնց մէջ կ'իյնան նաեւ խաղաղապահ ուժերը:

Երեք նախագահները աւելցուցին որ, Հայաստանի եւ Ատրպէյճանի կողմէ այս հիմնարար սկզբունքներու սատարումը թոյլ կու տայ մշակել համապարփակ կարգաւորման ծրագիրը:

Առաջարկուող այս կէտերուն շուրջ մտահոգութիւն յայտնելով, Հայ Ազգային Գոնկրէսը ներկայացուց իր դիտողությունները:

«Այլեւս չի քննարկուում Ղարաբաղի կարգավիճակի հարցը, եւ ըստ էութեան ֆիկցիոն է դառնում վարչախմբի կողմից աւելի քան 10 տարի թմբեկահարուած փաթեթային լուծումը:

«Ըստ էութեան, օրակարգից հանուել է հանրաքուէի դրոյթը. այն փոխարինուել է աւելի անորոշ ձեւակերպումներով:

«Այստեղ ու անբաւարար լուծում է տրուում Հայաստան - Լեւոնային Ղարաբաղ ցամաքային կայի՝ Լաչինի միջանցքի կարգավիճակի սահմանման հարցին:

«Եթէ նախկինում խօսուում էր միայն վերադարձուող տարածքներ փախստականների վերադարձի մասին, այժմ արդէն խօսուում է նաեւ նրանց վերադարձի մասին բուն Լեւոնային Ղարաբաղ:

«Կարգաւորման հրապարակուած սկզբունքներում ոչ մի խօսք չկայ շրջափակումների վերացման մասին»:

Հայ Ազգային Գոնկրէսը վտանգաւոր այս գարգացումներու լոյսին տակ կու գայ աւելցնելու. - Ղարաբաղեան կարգաւորման գործընթացը սրբնթաց հանգուցալուծման է գնում եւ՝ ամենեւին ոչ հայանպատու ելքով: Երկրի ներսում սեփական ժողովրդի հետ հաշտութեան հասնելու, ազգային

համախմբման միջոցառում հաստատելու փոխարէն, ինչի շնորհիւ հնարաւոր կը լինէր անհամեմատ ուժեղացնել Հայաստանի դիրքերը բանակցային գործընթացում, Սերժ Սարգսեանի վարչախումբը գերադասու է ոչ համարժէք գիշումների գնալ, ինչը հաւասարազոր է ազգային դաւաճանութեան:

«Ճակատագրական ու վտանգաւոր այս գործընթացը կանխելու եւ Սերժ Սարգսեանին բախտորոշ փաստաթուղթ ստորագրել թոյլ չտալու մէկ ձեւ կայ. ՀՀ-ի եւ Ղարաբաղի բնակչութեան, բոլոր շահագրգիռ քաղաքական ուժերի համատեղ ջանքերով պահանջել Սերժ Սարգսեանի անյապաղ հրաժարականը, անցկացնել արտահերթ նախագահական, ապա նաեւ խորհրդարանական ընտրութիւններ, ձեւաւորել ժողովրդի վստահութիւնը վայելող իշխանութիւն, որը հնարաւորութիւն կ'ունենայ միջազգային հանրութեան առջել լիարժէքօրէն պաշտպանել հայ ժողովրդի ազգային շահերը», - կ'եզրակացնէ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի գլխաւորած Հայ Ազգային Գոնկրէսի յայտարարութիւնը:

Ղարաբաղեան հարցի լուծման շուրջ բացայայտուած այս սկզբունքներուն շուրջ Հայաստանի մէջ բարձրացող բողոքի ձայներուն իշխանութեան ներկայացուցիչները պատասխանեցին, ողջունելով Ամերիկայի, Ռուսաստանի եւ Ֆրանսայի նախագահներու կոչը:

Արտաքին գործոց նախարար Էդուարդ Նալբանդեան յայտնեց, որ նման նախաձեռնութիւնը ողջունելի է: Ան կարեւոր նկատեց յայտարարութեան մէջ յիշուած այն կէտը, որ Ղարաբաղի եւ Հայաստանի միջեւ պէտք է հաստատուի անխափան ցամաքային կայ, եւ այն որ նախագահները խօսած են անվտանգութեան երաշխիքներու մասին եւ Լեւոնային Ղարաբաղի կարգավիճակը պէտք է որոշուի Ղարաբաղի ժողովուրդի կամքի արտայայտմամբ:

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ՏՈՒՆԸ ՀԱՍՏԱՏԵՑ 48 ՄԻԼԻՈՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Մարտնակուած էջ 1-էն

ցումով: Այսուհանդերձ, 2002 թուականին Գոնկրէսը երկրի նախագահին տուած էր իրաւունք՝ պայմանը սառեցնելու լիազօրութեամբ, ինչ որ ամէն տարի օգտագործուած է նախագահին կողմէ:

Ներկայացուցիչներու Տունը հաստատած է նաեւ 3-ական միլիոն տոլարի գինուորական օգնութիւն Հայաստանի եւ Ատրպէյճանի համար:

Սպիտակ Տունը Մաչիսին իր ներկայացուցած պիւտձէի նախագիծով առաջարկած էր 38 տոկոսով կրճատել Հայաստանին տրա-

մադրուող ամերիկեան օգնութեան ծաւալը եւ այս տարուայ 48 միլիոնի փոխարէն 2010-ին յատկացնել միայն 30 միլիոն տոլար: Բացի այդ, նախագիծին մէջ չկար որեւէ օգնութիւն Լեւոնային Ղարաբաղի համար:

Աւելցնենք որ, նոյն օրինագիծի Ծերակոյտի կողմէ քննարկուող տարբերակին մէջ պահպանուած են Սպիտակ Տան առաջարկած հաստատուելիքը: Վերջնականապէս հաստատուելիք առաջ, Ներկայացուցիչներու Տունը եւ Ծերակոյտը պէտք է համաձայնին օրինագիծի միացեալ տարբերակին շուրջ:

ՄԱՐՏ 1-Ի ՎԻՐԱՒՈՐ՝ ԱՐԹՈՒՐ ԱՒԱԳԵԱՆ

Մարտնակուած էջ 1-էն

մղումը ոչ միայն կը ձգտէր անոր կեանքի որակը բարելաւել, այլ նաեւ ինչ որ չափով Մարտ 1-ի թողած ծանր տպաւորութիւնը մեղմել՝ - ըսաւ Հայկական Կրթական Բարեփոխական Միութեան ներկայացուցիչ՝ Տօթթ. Համբիկ Սարաֆեան:

Մի քանի շաբաթէն, Աւագեան պիտի վերադառնայ հայրենիք, հինգէն վեց ամսուայ ապաքինման շրջան մը անցնելու համար, որմէ

ետք ան կրկին պիտի Լոս Անձելըս ժամանէ ամբողջացնելու համար իր բուժումը:

Նշենք, որ ե՛ւ Տօթթ. Վաչէ Պարտագճեան ե՛ւ Տօթթ. Գաբրիէլ եւ Երուանդ Ասլանեաններ իրենց բժշկական ծառայութիւնները անվճար կերպով տրամադրեցին, ինչպէս նաեւ Արթիւրի Լոս Անձելըս կեցութեան ապահովման պատասխանատուութիւնը իր վրայ պիտի օժտար վերցուցած է Պրն. Արմեն Կակաչեան:

ՐԱՅԱՍԱՆ

ՀՀ-ի ՇՈՒՐՁ ՕՂԱԿԸ ՍԵՂՄՈՒԵԼ Է

Հարցազրույց Հայ Ազգային Կոնգրեսի Կենտրոնական Գրասենյակի Համակարգող Լեւոն Չուրաբեանի հետ

- Վերջին շրջանում ակտիվություն է նկատվում ԼՂ խնդրում: Յաճախակիացել են տարածաշրջան ԵԱՀԿ Մինսկի խմբի համանախագահների այցերը, Սերժ Սարգսյան-Իլիամ Ալիևի հանդիպումները: Դուք ինչպես կը մեկնաբանեք այդ փաստը:

- Պրոցեսն, իսկապես, զնալով լրջանում է: Ըստ էության, Սերժ Սարգսյանին ներքաշել են մի արտաքին քաղաքական խաղի մեջ, որտեղ նրանից փորձում են կորզել գիշումներ ԼՂ հարցում, հայ-թուրքական յարաբերությունների կարգաւորման հարցում փոխարէնը նրան ապահովելով որոշակի լեզրափոխումներ: Միջազգային հանրությունը շատ լաւ գիտի, թէ ինչպէս են անցել 2008թ. նախագահի ընտրությունները, գիտի, որ Սերժ Սարգսյանն ընտրուած է, եւ նրա այդ խոցելիութիւնն անխնայ շահագործում են: Միջազգային հանրությունը Սերժ Սարգսյանին դրել է դժուար ընտրութեան առջեւ. կամ միջազգային մեկուսացում, կամ ինտենսիւ շփումներ միջազգային հանրութեան հետ ամենաբարձր մակարդակներով, սակայն ՀՀ-ի համար ոչ միշտ ընդունելի գիշումների միջոցով: Այս խաղում Սերժ Սարգսյանն ընտրել է երկրորդ տարբերակը: Բայց բոլորս էլ տեսնում ենք, որ Սերժ Սարգսյանի անձնական դիրքերի թուլացումը ամբողջական ձեւով է բերում ՀՀ-ի միջազգային դիրքերի գահավիժման միջոցով, ԼՂ գործընթացում ՀՀ-ի դիրքերի ամենօրեայ թուլացումը:

- Վերջերս յայտարարութիւն տարածեցին ԵԱՀԿ Մինսկի խմբի համանախագահ երկրների նախագահները, որտեղ խօսում էին ԼՂ խնդրում նոր մոտեցումների ու առաջարկների մասին: Միւս կողմից բազմիցս յայտարարուել է, որ կողմերը բանակցում են Մադրիդեան սկզբունքների շուրջ: Ինչպէ՞ս կը մեկնաբանեք այդ փաստը: Արդե՞ս փոփոխություն է տեղի ունեցել ԼՂ խնդրի փոփոխութեան մէջ:

- Չեմ կարծում, որ լուրջ փոփոխություններ տեղի ունեցած լինեն: Եկէ՛ք չմոռանանք, որ պրոցեսը բաւական կոնֆիդենցիալ բնոյթ է կրում, եւ միշտ էլ, որ մենք հնարաւորութիւն ենք ստանում լրիւ դետալներն իմանալ: Իսկ այն ղէպերում, երբ ինֆորմացիա կա, միշտ էլ, որ 100 տոկոսով կարող ենք վստահ լինել դրա ստույգ լինելու վրայ: Մի բան ակնյայտ է. եթէ առաջ յստակ խօսում էին հանրաքուէի մասին, հիմա զնալով լրոգում են այդ հասկացութիւնը, եւ վերջին յայտարարութեան մէջ նշել էին, թէ «ԼՂ կարգավիճակը պէտք է լուծուի իրաւականօրէն պարտադիր կամաարտայայտման շնորհիւ»: Այլեւս հանրաքուէի անունը չեն տալիս, այլ նոր տերմին են մտցրել, էվոլյուցիա է գնացել ղէպի աւելի ադրբեջանականացումը: Բայց ամենամեծ պրոբլեմն ընդդիմութեան համար այն է, որ մեզ համար դժուար է քննադատել առաջարկուող լուծումը, քանի որ դրա տեքստը յայտնի է, եւ մինչեւ վերջ յայտնի է, թէ մինչեւ ի՞նչ գիշումների է պատրաստ զնալ ներկայ իշխանութիւնը: Ուստի, մենք ուշադիր հետեւում ենք զարգացումներին, եւ պատրաստ

ենք հանդէս գալ մեր դիրքորոշումներով այն պահից, երբ ինչ-որ չափով շօշափելի, վստահութիւններ չեն ունենում մեզ յայտնի դառնալ:

- Տեղեկատուութեան հիմնական աղբիւրը ադրբեջանական կողմն է, որը բաւական ակտիվ հանդէս է գալիս յայտարարութիւններով, մինչդեռ ՀՀ-ն այս առումով լուծում է: Կարծես իլիւզիան միայն յայտարարութիւններով կարող ենք մտաւորաբար կապուել: Դուք ինչպէ՞ս եք գնահատում այդ փաստը, կիսու՞մ եք Արգումանեանի տեսակետը:

- Այո, կարելի է ցաւով նշել, որ ոչ միայն ԼՂ-ն որպէս բանակցութիւնների գործօն դադարեց գոյութիւն ունենալուց, այլեւ զնում է պրոցես ՀՀ-ին բանակցութիւններից դուրս մղման առումով: Գնալով մենք բախուում ենք այնպիսի իրավիճակի, որ ՀՀ-ն կարծես կորցնում է լծակները այս իրավիճակի վրայ ազդելու առումով: Դա բնական է, երբ միջազգային հանրութիւնը գործ ունի կողմնակցին, փչացած մի համակարգի հետ, որին հեշտութեամբ կարող է պարտադրել ցանկացած լուծում: Իսկ դա նշանակում է, որ ՀՀ-ն, որպէս գործօն բանակցութիւններում, դադարում է գոյութիւն ունենալուց: Ահա սա է, որ մենք պէտք է կարողանանք շրջել: Ինչ վերաբերում է ադրբեջանական կողմի ակտիւութեանը, ապա մենք տեսնում ենք Ատայիճանի կողմից բաւական նախադրական ինֆորմացիոն արշաւ, եւ ընդհանրապէս, որեւէ ադեկվատ պատասխանի բացակայութիւն ՀՀ-ի կողմից: ՀՀ-ն ոչ միայն դադարեցրել է արդիւնաւէտ քարոզչական աշխատանքը տարբեր միջազգային աստաններում, անգամ դադարեցրել է որեւէ պաշտօնական մեկնաբանութիւն տալ ԼՂ հարցի կարգաւորմանը վերաբերող առանցքային, կարեւորագոյն հարցի շուրջ: Մենք տեսնում ենք, որ Ադրբեջանը միշտ ունի լուծում, ցանկացած հարցի շուրջ միշտ կարծիք յայտնում է, նոյնն անում է թուրքիան, իսկ ՀՀ-ն չգիտես ինչու ուղղակի լուծում է: Նա ընտրել է լուսկեաց դիւանագիտութեան մարտավարութիւնը: Ես հասկանում եմ, որ որոշ ղէպերում լուծելն արդիւնաւէտ է, սակայն երբ սա դառնում է մշտական կեցողածք, այլեւս ընդունելի է: Ուստի, պէտք է արձանագրել, որ լուծութիւնը կապուած է այն հանգամանքի հետ, որ ՀՀ-ն որպէս գործօն դադարում է գոյութեան:

Շաբ. ք էջ 18

ԻՐԱԿԱՆՈՒՄ ԻՆՉ Է ԿԱՏԱՐՈՒԵԼ

ԵՆԻՍՎ-ՈՒՄ

ՀԱՅԿ ԱՐԱՄԵԱՆ

Հայաստանում ԵՆԻՍՎ վերջին նստաշրջանի շուրջ կրթերը չեն հանդարտուում: Երեւում է, ինչ որ նշանակալի բան է կատարուել Յունիսի 24-ին Ստրասբուրգում, որը Հայաստանի իշխանութեանը ստիպել է կորցնել հանգիստը: Եթէ Հայաստանի իշխող վարչակարգի յոյան այն է, որ հասարակութեանը կը յաջողուի համոզել ընդդիմադիր պատգամաւոր Զարուհի Փոստանձեանի չարամիտ գործողութիւնների մէջ, նշանակում է հասարակութիւնից ինչ որ կարելու բան թաքցնելու անհրաժեշտութիւն է առաջացել: Հաշուի առնելով մեր իշխանութիւնների բարքերը, կարելի է ենթադրել, որն այդպիսի կարելու հանգամանք կարող էր լինել միայն իրապես մեծ սպառնալիքը:

Հայաստանի Ազգային ժողովի խոսնակ Յովիկ Աբրահամեանը հենց այնպէս նուէրներ չէր հաւաքի ու մեկնի Ստրասբուրգ: Անշուշտ, Հայաստանի իշխանութիւնը ծրագրել էր ինչ որ լուրջ գործողութիւն իրականացնել: ԵՆԻՍՎ ասպարէզում: Եւ դատելով ամէն ինչից, ամէն ինչ գլխիվայր է շուռ եկել: Աւելին, ինչպէս երեւում է, ԵՆԻՍՎ-ում Հայաստանի իշխանութիւնն ինքն է մեծ նուէրներ է ստացել, որից ոչ մի կերպ չեն կարողանում ուշքի գալ:

Այսօր արդէն պարզ է դառնում, որ Յունիսի 24-ին ԵՆԻՍՎ-ում տեղի ունեցած լուծումներում Հայաստանի ղեկավարութիւնը մտադիր է եղել օգտագործել երկրում յայտարարուած համաձայնագրի ինդիքը սպառելու նպատակով: Յովիկ Աբրահամեանի յամառ ցանկութիւնը: ԵՆԻՍՎ-ին համոզելու, թէ ժամանակն է շրջել Մարտի 1-ի էջը այդպէս էլ մնաց ոչ միայն անկատար երազ, այլեւ հակառակ ազդեցութիւնն ունեցաւ: Հայաստանի իշխանութիւնից պահանջեցին դատել Մարտի 1-ին 10 մարդու սպանութիւնների պատասխանատուներին: Այն ֆոնին, երբ հայկական ընդդիմութեան վրայից հանուել է պետական յանցագործութիւնների մեղադրանքը, մեղադրուողներն էլ համաներմամբ ազատ են արձակուել, ԵՆԻՍՎ նման պահանջը Հայաստանի իշխանութեանն անկիւն է քշել: Փաստօրէն, դատապարտուածների ճակատագրերը թանկ ծախելը անհնար եղաւ:

Երբ Ստրասբուրգից վերադարձած Զարուհի Փոստանձեանը յայտարարեց, թէ Մարտի 1-ի էջը շրջելու Յովիկ Աբրահամեանի ու Դաւիթ Յարութիւնեանի մտադրութիւններն ի չիք են դարձել, որի պատճառներից մէկն էլ եղել է իր գործունէութիւնը ԵՆԻՍՎ-ում, ընդդիմադիր պատգամաւորի ղէմ ներկայիս արշաւի էութիւնը դառնում է հասկանալի: Սովորութեան համաձայն, իշխանութիւնը որոշել էր նենգափոխել խնդիրը եւ շեղել հասարակութեան ուշադրութիւնը: Բայց թէ ինչու որոշեցին որպէս գոհ է ընտրել Զարուհի Փոստանձեանին, այնքան էլ հասկանալի չէ: Թերեւս, մօտ ժամանակներս այս հանգամանքն էլ կը պարզուի: Չէ՛ որ միամտութիւն է համարել, որ ԵՆԻՍՎ Հայաստանի իշխանութեանը քցել է հայկական ընդդիմութեան գործողութիւնների պատճառով:

Այսպէս թէ այնպէս, ԵՆԻՍՎ-ում ընդդիմադիր պատգամաւորի ելույթն ու առաջարկները սկսում են մեծ հետաքրքրութիւն ներկայացնել: Ակնյայտօրէն ինչ որ բան համընկել է եւրոպացիների ու հայկական ընդդիմութեան մտադրութիւններում: Եւ իսկապէս, եթէ եւրոպացիները տրամադրուած էին լսել հայկական ընդդիմութեան կարծիքը, ապա նրանք իսկապէս լսելու բան ունեցան: Թէկուզ միայն այն, որ Փոստանձեանը Յունիսի 24-ին յայտարարեց. «Հայաստանի իշխանութիւնները, որոնք պարտաւոր են քննել 2008 թուականի Մարտի 1-ի ղէպերի ժամանակ 10 գոհերի սպանութեան հանգամանքները, ... անգամ գէթ մէկ քրէական գործ չեն յարուցել, այդ կերպ չկատարելով իրենց պարտականութիւնները ...»

Աւելին, նախկին նախագահ Ռոբերտ Քոչարեանը, խախտելով Մարտի 1-ի իրաւունքների Եւրոպական կոնվենցիայի 15-րդ յօդուածը, 2008թ. Մարտի 1-ից քանօրեայ ժամկէտով յայտարարել էր արտակարգ դրութիւն, խախտելով ՀՀ Սահմանադրութիւնը, օգտագործել էր ՀՀ զինուած ուժերը: Յաւօք, վեհաժողովը որեւէ գործուն ու սթափեցնող զնահատական ցայտօր չի տուել ՀՀ նախկին ու ներկայ իշխանութիւններին...

Հայաստանի ժողովուրդը իրապէս մտահոգ է այսպիսի ներդաւիտ վերաբերմունքով հայաստանեան իրապէս կրիմինալ իշխանութիւնների հանդէպ: Մենք այսպիսի մեղմ վերաբերմունքի իրական պատճառները գտնելու ենթադրութիւնների մէջ չենք կարողանում կողմնորոշուել:»

Եւ եւրոպացիները յանկարծ ըմբռնում էին արտայայտել: Յովիկ Աբրահամեանին միայն այդ էր պակաս: Հասկանալի է, որ ընդդիմադիրների մեծամասնութեանն ազատ արձակած իշխանութիւնը չէր կարող թոյլ տալ, որպէսզի ԵՆԻՍՎ իր ուշադրութիւնը թեքէր ղէպի Մարտի 1-ի խնդրի վերոյիշեալ կողմերը: Սակայն, Հայաստանի իշխանութեան սպասումներին հակառակ, երկիրը յայտնուեց մոնիտորինգի տակ, ընդ որում, 10 մարդու սպանութեան հանգամանքների քննութեան սպասումով: Յովիկ Աբրահամեանի առաքելութիւնը տապալուեց. Մարտի 1-ի էջը ոչ միայն չի շրջուել, այլեւ բացուել է որջ մերկութեամբ:

Նման տապալման մասին իշխանութիւնը չէր կարող թոյլ տալ, որ որեւէ մէկն իմանայ: Սակայն աւելի լաւ բան, քան թշնամական դաւադրութիւնը ի ղէմս թուրքերի ու ատրպէյճանցիների հետ Փոստանձեանի դաշինքը, իշխանութիւնը չգտաւ:

Առայժմ հասկանալի չէ նաեւ, թէ ինչպէս ամէն ինչ հաշուարկել կարողացող իշխանութիւնն այս անգամ յայտնուեց նման յիմար վիճակում: Սովորաբար, մեր իշխանութիւնները գործում են անվրէպ: Երեւում է, նրանց պարզապէս խաբել են, խոստանալով հանել խնդիրը ԵՆԻՍՎ օրակարգից: Սակայն արդիւնքն, այս անգամ, չափազանց ծանր է: Իսկ դա կարող է նշանակել, որ Հայաստանը դեռ երկար ստիպուած է լինելու սպրդ իշխանութեան տեղեկատուական մեքենայի ճնշման ներքոյ: Թէեւ, երեւում է, այդ մեքենան էլ է մսխել իր վերջին փամփուշտները:

«ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՏՕՔԹՈՐ»-ԻՆ

Ա.Լ.ՊԵՐՄԻՆԱՍԵԱՆ

Կէս կատակ կէս շիտակ, 1980ին, այս մակդիրով կը խօսէինք իրարու... գրեթէ լման երեսուն տարիներ, ինչ շուտ անցան երբ մենք հանդիպեցանք իրարու...

Նոյեմբերեան գիշեր մը, նոր հաստատուած տպարան Արաքսի դրան առջեւ եղաւ մեր հանդիպումը: Հէրի Տրամբլեանը, Տօքթ. Յարութիւն Սաղրեանը, Նազարէթ Աջապահեան, կը խօսէին, երբ ես միջամտեցի իմ բարեկամ: Նազոն ծանօթացուց զիս Տօքթորին, որպէս իր «գործընկերը», ու «բարեկալուրդի»ով մը Տօքթ. Սաղրեան երկարեց իր ձեռքը: Իր բացառիկ ոճով, եւ իսկական առնական ձայնով մի քանի վայրկեան վերջ վերադարձան իրենց ծեծած նիւթին - Ս.Դ.Հ.Կ.ի նորագոյն օրկան «Մասիս» շաբաթաթերթին մասին, որու հիմնադրութեան աշխատանքները սկսուած էին, ու կարգ մը վերջնական որոշումներ կային ու այսպիսով սկսաւ իմ յարաբերութիւնն ու բարեկամութիւնը մեր ազնուական «Ամենայն Հայոց Տօքթոր»ին հետ: Անշուշտ «Մասիս»ի հիմնադրութիւնը իրականութիւն դարձաւ 1981 Յունուարի 17ի առաջին թիւով, ունենալով աւագ խմբագիր-հիմնադիր Տօքթ. Յարութիւն Սաղրեանը:

Ինծի եւ Նազարէթին համար, մեծ յաղթանակ մըն էր «Մասիս»ի աշխատանքները մեր տպարանին մէջ տեսնելով, խմբագրատուն, գրաշարութիւն, սրբագրութիւն եւ տպագրութիւն: Վարչական պատասխանատու Կիւրեղ Մանկրեանին կը մնար նորածին «Մասիս»ի տարածման կազմակերպումը:

Հոս կ'արժէր տեսնել խանդավառութիւնը Տօքթ. Յ. Սաղրեանին եւ իր գործակիցներուն, որոնք շաբաթը 2-3 գիշեր, մինչեւ ուշատեն, չառաջ կը տանէին իրենց շատ սիրած «Մասիս»ի հրատարակման աշխատանքները: Այսօր «Մասիս»ն օժտուած է իր գրասենեակով, գրաշարական արդիական սարքաւորումով: Տպաքանակը վստահաբար եռապատիկ եղած է եւ շատ աւելի ճոխացած: Տարիներն եկան ու անցան, խմբագիրներու աշխատակիցները փոխուեցան: Տօքթ. Յարութիւն Սաղրեան մնաց պատնէշի վրայ: Ինչ գուցադիպուած թիւն... Երբ ինքը հիւանդանոց էր, գրեթէ անկենդան վիճակի մէջ, իր գրութիւնը լոյս կը տեսնէր «Մասիս»ի մէջ...:

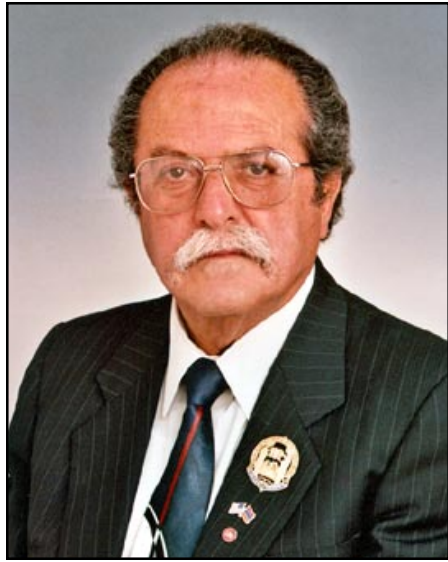
Չեմ ուզեր կրկնել Տօքթորին բոլոր շնորհները: Անոնց մասին գրուեցաւ եւ խօսուեցաւ իր թաղման օրը, հոգեճաշին եւ տեղական մամուլին մէջ:

Բացառիկ տուեալներով օժտուած եւ շատ հարուստ պաշարով անձ մը եղաւ Տօքթ. Սաղրեան: Գիր, գրականութիւն, երաժշտութիւն, արուեստ, գեղարուեստ, թատրոն, ազգային գործեր, հրատարակութիւններ... եւ դեռ շարք երկար է:

Մեր սիրելի Տօքթորին իսկական կոչումը՝ բժշկութիւնն էր այնուամենայնիւ:

Չինք «ամենայն Հայոց Տօքթոր» կոչեցինք, քանի որ իր գործին համընթաց ինք միշտ պատրաստ էր օգնելու գաղութին «ընկերային ծառայութեան» գրասենեակ-քլինիքներուն տալով կամաւոր աշխատանքի իր բաժինը:

Վերջին 30 տարիներուն ընթացքին, շատ մը առիթներով մի-

ասին եղանք: Ծանօթացանք իրարու ընտանիքներուն: Ըստ իր ջերմ ընկերական նկարագրին, տպարանէն ներս ծանօթացայ նաեւ իր ազնիւ կնոջ:

Վերջին տասնհինգ տարիները քաղաքէն հեռու ապրելուս պատճառաւ, մեր հանդիպումները կ'ըլլային բացառիկ առիթներով միայն:

Ինծի համար անմոռանալի է Յունուար 23ի, 2008 թուականը երբ իմ քառասուն տարիներու կողակիցիս մահուան քառասունքին էին, ժամանակէն առաջ հոն էր Տօքթ. Յարութիւն Սաղրեանը: Ողջագրութեան քան շուշտ երկուքս ալ յուզուած հոգեհանգիստէն վերջ, սրահը, շրջապատուած բարեկամներով եւ ընտանեկան պարագաներով, Տօքթորը մօտեցաւ եւ ուզեց արտասանել Դանիէլ Վարուժանի «Անդաստան»ը, որ երկիրդ ծովեմբ մտիկ ըրինք եւ դարձեալ ողջագրութեան քան: Ան կը սիրէր իր ընկերային պարտականութիւնները ընել, տալով արժէք ու յարգանք առ որ անկ է:

Կ'արժէ յիշել, Սեպտեմբեր 2008ին երբ Կլենտէյլի Գրադարանի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Տիգրան Սարաֆեանի «Հ.Մ.Մ.ի Պատմութեան Հետքերով» գրքի գինեճօնը: Տօքթորը օրուայ գլխաւոր բանախօսն էր ներկայացնելու «Գիրք»ը:

Գրքի վերլուծումը կատարելով ան խանդավառեց սրահը լեցուած հասարակութիւնը: Ինչպէ՞ս մոռնամ, ես որ նստած էի վերջին շարքին, պատին մօտ, երբ ինք գոչեց «Ո՛ւր է Ալպերը, ոտքի ելի՛ր սիրելի բարեկամ»: Այո յատկանշական էր իր քով, «տալ կեսարին-ինչ որ կեսարին ու Աստուծոյ, ինչ որ Աստուծոյ է»...:

Սիրելի Ատրիէն, դժուար պիտի ըլլայ շարունակել կեանքդ առանց Յարութիւնին: Բայց կարելի պիտի ըլլայ մասամբ հեշտացնել շնորհիւ երեք գաւակներուդ, անոնց ընտանիքներուն եւ թոռներուդ, որոնք ամէն օր քեզի պիտի յիշեցնեն իրենց սիրելի հայրն ու մեծ հայրը:

Կեանքը պիտի շարունակուի ու ամէն անցնող նոր օր, աւելի պիտի յիշուի Տօքթ. Յարութիւն Սաղրեանը: Գաղութը կորսնցուց իր շատ կարեւոր եւ արժանաւոր մէկ ներկայացուցիչը: Իր շրջանակը, կուսակցական ընկերները, թատրոն սիրողները, գրական շրջանակը եւ մամուլը, կորսնցուցին իրենց շատ կարեւոր մէկ մասնիկը: Բացը մեծ է, բայց վստահ եմ որ նոր կորովի եւ կայտառ ուժեր պիտի շարունակեն սկսած գործը, վառ պահելով աւագ խմբագիր՝ Տօքթ. Յարութիւն Սաղրեանի յիշատակը:

Հողը թեթեւ գայ վրադ սիրելի Տօքթոր:

ՆԱԻԹԻ ՀԱՆՔԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԾԱՐՏԱՐԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾ ԵՐԱԽՏԱԿՈՐ ԳԵՈՐԳ ՉԻԼԻՆԿԱՐԵԱՆԸ 80 ՏԱՐԵԿԱՆ

ԱՇՈՏ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ
ՀՀ ԳԱԱ ԱԿԱԴԵՄԻԿՈՍ

Յուլիսի 22ը ակադեմիկոս Գեորգ Չիլինգարեանի ծննդեան օրն է: Այս տարի գիտական աշխարհը նշում է նրա ծննդեան 80ամեակը: Նախապէս երկրաբանութեան եւ ճարտարագիտութեան բնագաւառներում համաշխարհային ճանաչում ձեռք բերած հայ մեծ գիտնականը աւելի քան կէս դար մեծ արդիւնաւետութեամբ հետազոտութիւններ է կատարում երկրի կեղեւում ածխածիններէն արդիւնաբերական կուտակումների առաջացման երկրաբանական, երկրաքիմիական, երկրաֆիզիքական պայմանների որոշման, երկրագնդի տարբեր մասերում նրանց տեղաբաշխման օրինաչափութիւնների պարզաբանման ուղղութիւններով: Ստացուած արդիւնքների հիման վրայ նրա կողմից մշակուել են երկրակեղեւի խորքերում թաքնուած նաւթի եւ գազի հանքավայրերի առկայութեան կանխագուշակման, որոնման, հետախուզման արդիւնաւէտ մեթոտներ: Տարբեր երկրներում եւ լեզուներով նրա հրատարակած եօթը տասնեակի հասնող գրքերում եւ 500ից աւելի գիտական յօդուածներում ամփոփուած են գիտական եւ կիրառական կարեւոր նշանակութիւն ունեցող իր իսկ կողմից ստացուած տուեալները եւ դրանց հիման վրայ կատարուած եզրայնագումներ: Սեւ ոսկու հանքավայրերի կանխագուշակման նրա մշակած մեթոտով տարբեր երկրներում յայտնաբերուել են մի շարք հանքավայրեր: Դրանից մէկը Իրանում կրում է «Չիլինգար» անունը ի պատիւ դրա յայտնաբերումը պայմանաւորող հայ գիտնականի, որի գիտական գործունէութիւնը այսօր առաւել քան երբեք կարեւորութիւն է ստացել:

«Քարիւղ», «սեւ ոսկի» կամ «երկրագնդի արիւն» կոչուող նաւթի օգտագործման ծաւալները աշխարհում այսօր հասել են աննախադէպ չափերի, տարեկան 5 միլիարդ թոն եւ առաջիկայում աճելու են՝ պայմանաւորուած շատ երկրների տնտեսական աճով: Դա նշանակում է որ նաւթի արդիւնահանման ծաւալները տարեկան պէտք է աճեն, իսկ յայտնաբերուած եւ հաստատուած նաւթի ծաւալները ընդերքում նուազում են: Դրանք հազիւ բաւարարեն 30 տարի, հետեւեալ բացառիկ կարեւորութիւն են ստանում նաւթային երկրաբանութեան մասնագէտների, այդ թւում նաեւ ակադեմիկոս Գ. Չիլինգարեան հետազոտութիւնները:

ԱՄՆը այսօր հանդիսանում են ամենաշատ նաւթ ներմուծող եւ օգտագործող երկրներից առաջինը: Այն մեծապէս սպառել է իր նաւթի հանքավայրերի պաշարները, որոնք առանց այդ էլ մեծ չէին եւ չէին բաւարարում երկրի պահանջները: Այսօր նոր նաւթաուտարանների յայտնաբերումը ԱՄՆ-ի տարածքին չափազանց կարեւոր եւ անխտաճելի խնդիր է: Նոյնը վերաբերում է նաեւ եւրոպական համարեալ բոլոր պետութիւններին, ձափոնիային, Քորիային, Չինաստանին, Հնդկաստանին եւ նաւթ սպառող բազմաթիւ երկրներին տարբեր մայրցամաքներում: Նաւթարդիւնահանող հիմնական պե-

տութիւններից (Մէլուտեան Արաբիա, Ռուսաստան, Իրան, Իրաք, Քուէյթ, Վենեզուէլա, Մեքսիքո, Նորվեգիա) շատերի նաւթորոնողական ծառայութիւնները օգտուում են Փրոֆ. Գ. Չիլինգարեանի խորհրդատուական ծառայութիւններից, օգտագործում նրա հետազոտութիւնների արդիւնքները: Նրա գիտական նուաճումները բարձր են գնահատուել նաեւ մնացած պետութիւններում: Նա ընտրուել է շատ երկրների ազգային ակադեմիաների եւ միջազգային միութիւնների անդամ, արժանացել բարձրագոյն պարգեւների եւ գիտական եւ պատուոյ տիտղոսների: Դրանց միայն անուանացանկը մի քանի տասնեակ էջեր է զբաղեցնում եւ ամենակարեւորները նոյնիսկ այստեղ անհնար է յիշատակել: Միայն նշենք որ 1994 թ., լինելով առաջինը եւ միակ արտասահմանցի հայը, Գեորգ Չիլինգարեանը արժանացաւ Խորհրդային Միութեան գիտութիւնների ակադեմիայի բարձրագոյն պարգեւին՝ Լոմոնոսովի անուան Մեծ Ոսկէ Մետալին, որը տարեկան շնորհուած էր միայն մէկ արտասահմանցի եւ մէկ Խորհրդային պետութեան գիտնականի գիտութեան բնագաւառում ստացած բացառիկ կարեւորութեան արդիւնքների համար: Մինչ այդ, 1971 տարում Խորհրդային Միութեան գիտնականների համար նախատեսուած Լոմոնոսովի անուան Մեծ Ոսկի Մետալին էր արժանացել մեծն Վիկտոր Համբարձումեանը, ՀՀ փառապանծ գիտութիւնների ակադեմիայի փառապանծ նախագահը: Նա եւս միակն էր սովետահայ գիտնականներից, որ արժանացաւ այդ մեծ պատուին: Վերջին երկու տասնամեակներին փրոֆ. Գ. Չիլինգարեանը իր ուսումնասիրութիւններում կարեւոր տեղ է յատկացնում ՀՀ-ում նաւթի հանքավայրերի յայտնաբերման խնդրին: Նա սոյն տողերի հեղինակի եւ ուրիշ հայ գիտնականների հետ հրատարակեց «Հայաստանի Հանրապետութեան տարածքի նաւթազգագրութեան հեռանկարները» գիրքը, ներկայումս մասնակցում է «Հայաստանի Հանրապետութեան տարածքը նաւթազգագրութեան հեռանկարները» գիրքը, ներկայումս մասնակցում է «Հայաստանի երկրաբանութիւնը եւ ընդերքի հարստութիւնները» հանրագիտարանի ստեղծման աշխատանքներին: Գիտնական-փորձագէտի եւ Հարաւ Քայլիֆորնիական համալսարանի պրոֆեսորի աշխատանքները նա համատեղում է գիտա-կազմակերպչական, գիտնագիտական, բարեգործական աշխատանքների հետ: Նա Ռուսաստանի Դաշնութեան բնական գիտութիւնների ակադեմիայի ԱՄՆ մասնաճիւղի նախագահն է, Հոնոլուլուի պատուոյ հիւպատոսը Քայլիֆորնիայում: Վերջերս նշուեց նրա միջոցներով կահաւորուած եւ նրա անունը կրող կաբինետ-լսարանը Երեւանի ամերիկեան համալսարանում:

Շնորհաւորելով փրոֆեսոր, ակադեմիկոս Գեորգ Չիլինգարեանին ծննդեան 80-ամեակի առթիւ, ցանկանում ենք նրան քաջառողջութիւն եւ նորանոր գիտական նուաճումներ սեւ ոսկու հանքավայրերի յայտնաբերման եւ քարիւղի հասունացող ճգնաժամի կանխման յոյժ կարեւոր խնդիրներում:

ՅԱՐԳԵՆՔ ՄԵՐ ՄԵԾԵՐԸ

ԹՈՐՈՍ ԹՈՐԱՆԵԱՆ

Բարեկամ մը Լոս Անճելոսէն ուշադրութեան յանձնեց գիրք մը, «Լոյսի Յաւերթաշող Ակունք» խորագիրին տակ: Կարդացի: Հեղինակը Ռոբերտ Սարգսեանն էր: Յուզուեց պատեց սիրտս:

Ահա մարդ մը՝ տիեզերքի խուզարկու, որ իր այս գիրքով կու գար քանդակել մարդու, հայու, գիտնականի իր ուսուցիչին դիմագիծը շնորհապարտութեան բարձրացող ալիքով:

Մէկէ աւելի են մեր տիեզերախոյզները՝ Մարգարեան, Ակադեմիկոս Գարգաղեան եւ ահա անոնց անունին քովն ի վեր կը բարձրանայ անունը Ռոբերտ Սարգսեանին, որ իր այս գործով ոչ թէ կը զբաղի գովերգութեամբ այլ վեր կ'առնէ մեր ազգին պարծանքը եղող հայկական գիտութիւններու Ակադեմիայի հիմնադիր, համաշխարհային մանաշուկի արժանացած մեծն Վիկտոր Համբարձումեան մարդու, հայու, գիտնականի կեանքէն քաղուած դրուագներ:

Այս գիրքը իր փոքր ծաւալով (98 էջ) մեծ վկայարան մըն է ուրկէ տողանցողը ինքն է՝ նորին մեծութիւն Վիկտոր Համբարձումեանը: Գիրքին յառաջաբանին մէջ կը կարդանք. «Վիկտոր Համբարձումեանի ուսուցիչը ճշմարտութիւնն էր: Իմաստութեան դասեր առնելով ճշմարտութիւնից՝ նա ողջ կեանքում դաւանեց եւ հաւատարիմ մնաց ճշմարտութեանը»:

Եւ ահա դիպուած թէ ճակատագիր, Ռոբերտ Սարգսեանի ամբողջ կեանքը կը խաչաձեւուի մեծ գիտնականի կեանքին հետ, Արագածի կատարէն քննելու համար մոլորակները:

Մեծ ուսուցիչին խելացի աշակերտն է գիրքին հեղինակը, որ իր այս գործով երախտագիտութիւն կը յայտնէ ճշմարտութեան ուղեւոր՝ Վ. Համբարձումեանին, որուն հետ աշխատող մարդը. «Ենտորդի հայելու մէջ միայն բարու ու անմոռաց դէմքեր է տեսնում, աշխատանք ու աշխատանքի բերկրանք է զգում...»:

Աշխատելով մեծագոյն այս գիտնականին հետ ահա թէ ինչ կը զգայ այս գիրքին հեղինակը. «Շատ յաճախ եմ ինձ բռնում այն բանում, որ փորձում եմ նմանուել, աւելի ճիշդ, ոչ թէ նմանուել, այլ ուղղակի զգում եմ, որ իմ մէջ նստած է մի մեծ ու հանճարեղ մարդու ոգեղէն կերպարը, եւ ամենուր փնտրում եմ նրա հայեացքը, ցանկանում եմ արժանանալ հաւանութեան զնա-

հատականին, թերեւս մի ժպիտին, որը զգացում էր միայն աչքերի փայլից...»:

Որպիսի խորագոյն զգացում եւ խոստովանութիւն: Հեղինակին զգացումները ակնածանքի դրսեւորումներէն հոգիի ծալքերէն ծնած:

Ռոբերտ Սարգսեանը այստեղ կ'անդրադառնայ Մեծ Եղեռնի 50 ամեակին առիթով հայրենի ժողովուրդի մեծ զարթոնքին, հարիւր հազարաւորներու ցոյցերուն եւ զանգուածներու ներկայութեան մեծ գիտնականի ելոյթին. «Կորցրածը, ետ բերելու համար անհրաժեշտ մեծ համբերութիւն, քաղաքական դիւանագիտութիւն, իրաւաբանական հիմնաւորում, առաջաւոր տնտեսութիւն, հակառակ դէպքում, որքան էլ ծեծենք մեր սեփական կուրծքը, տուժելու ենք եւ հնարաւոր է է շատ բան կորցնենք»:

Շուրջ վաթսուս տարիներ առաջ ըստած այս խօսքերը կը պահեն իրենց խորիմաստ ուժը, երբ ոմանք կը կարծեն թէ գոռում գոչումով կարեն է դատ շահիլ:

Այստեղ, դասախօսութիւններու պահերէն մէկը կը նկարագրէ Ռոբերտ Սարգսեան. Այդ տարին մեզ «Տեսական աստղաֆիզիկա» առարկան կարդում էր Գրիգոր Գուրգաղեանը: Համբարձումեանի դասախօսութիւնները գիտական խորը իմացութիւն էին թէ ֆիզիկայի, թէ աստղագիտութեան առումով, իսկ Գ. Գուրգաղեանի դասախօսութիւնները հրապուրանք, ոգեղնաւորում: Խիստ կարեւոր գնահատանք: Գտնուելով իր ուսուցիչին մթնոլորտին մէջ ահա թէ որպիսի եզրակացութեան կը յանգի Ռոբերտ Սարգսեանը. «Վիկտոր Համբարձումեանն ունի որոշակի ընդգծուած յատկանիշներ, շատ էր սիրում եւ զնահատում ազնիւ եւ ճշդպահ մարդկանց, նրբանկատ էր, ունէր ժամանակի ճիշտ ընկալում եւ յարգում էր նուիրուածութիւնը աշխատանքին»:

Այսքանին դիմաց երբ Սարգսեանը անգամ մը իր դիբլոմային աշխատանքին համար ժամադրութիւն մը կ'ունենայ իր ուսուցիչին հետ. «Ինչ որ կ'եստում մեղադրում եմ ինձ, որ խլել եմ այդ հազուագիւտ մարդու ոսկի ժամանակը, որը սիրով ու ուշադրութեամբ նուիրում էր մեզ»:

Այս եւս որպիսի նուիրում հանդէպ մեծին:

Ապա Սարգսեանը կու տայ նշմարներ իր կենսագրութեանէն, բանակ երթալը, ուսումնէն կտրուելը, բանակին մէջ անգամ ընթերցասիրութիւնը, Համբարձումեանին չուստու թելադրանքները, ըստ էութեան, վերադարձը դէպի գիտութիւն: Մենք երկարաշունչ գրեցինք հապա ենթակային յուզումները... Համբարձումեանը ուրախ էր իր մարդը, ով նախանձ է, քանի որ նա վատ է զգում ոչ միայն իր չունեցածի, այլ ուրիշների ունեցածի համար»:

նին չուստու թելադրանքները, իր վերադարձը դէպի գիտութիւն: Մենք երկարաշունչ գրեցինք հապա ենթակային յուզումները... Համբարձումեանը ուրախացած է լսելով բարեկամ-չարեկամ բացատրութիւնը եւ յարած է. «Լաւ բառ է... դժբախտ է այն մարդը, ով նախանձ է, քանի որ նա վատ է զգում ոչ միայն իր չունեցածի, այլ ուրիշների ունեցածի համար»:

Հոյակապ բնորոշում: Առիթով մը Համբարձումեանը ըսած է. «Մենք գիտութեան մշակներս, մեր ամբողջ էութիւնը ներդնում ենք գիտութեան զարգացմանը: Մակայն իւրաքանչիւր հայ պէտք է լինի իր ազգի ծառան, մշակը, որի համար նա պէտք է ունենայ առնուազն չորս երեխայ»: Հեղինակը կ'աւելցնէ (Այս հարցում էլ ես հետեւեցի ուսուցչիս): Որքան լաւ, իսկ այսօր շատեր կը բաւարուին մէկ կամ երկու երեխայով:

Յովհաննէս Շիրազը եւս իր խօսքը ունեցած է Համբարձումեանի մասին. «Երկնակամարի ամենափայլուն աստղ...»: Իսկ Սարոյեանը հարց կու տայ Համբարձումեանին. «Եթէ ես մեռնիմ ինչ կը պակասի տիեզերքում: Համբարձումեանը պատասխանած է. «Տիեզերքի անսահման լոյսի աղբիւրներից մէկը կը պակասի»:

Մեծ գիտնականը բարձր գնահատած է այն սփիւռքահայերը որոնք օժանդակած են Հայրենիքին:

Խօսք կը դառնայ գիտական աշխատանքներու մասին: Համբարձումեանը նորութիւններ ունի ըսելիք, միշտ իր գիտական աշխատանքներուն մասին:

- «Եթէ ուշադիր ենք ուսումնասիրում գիտութեան պատմութիւնը, գրեթէ միշտ նախորդներ կարելի է գտնել բոլոր նրանց համար, ովքեր, թուում է, առաջարկում են կատարելապէս թարմ գաղափարներ»:

Կը խօսուի աստղերու : ֆիզիքական գործընթացի մասին երբ «մոդէլներից ոչ մէկը չկարողացայ կանխատեսել որ աստղերն իրենց զարգացման ճանապարհին պէտք է անցնեն բռնկումային ակտիւութեան փուլով»:

Աւելի. «Եւ փաստեցի այդպիսի կուտակման ուղղակի հետեւանք է այն, որ ժամանակակից աստղաֆիզիկայում ակամայ ի յայտ են գալիս այնպիսի հարցերի լուծումներ, որոնք, ըստ էութեան, վերաբերում են երկնային մարմինների էվոլյուցիային: Այդ նիւթի հիման վրայ մենք պէտք է հասկանանք, որոշենք, թէ ուր եւ ինչ ուղղութեամբ է ընթանում Տիեզերքի զարգացումը»:

ներ, որոնք, ըստ էութեան, վերաբերում են երկնային մարմինների էվոլյուցիային: Այդ նիւթի հիման վրայ մենք պէտք է հասկանանք, որոշենք, թէ ուր եւ ինչ ուղղութեամբ է ընթանում Տիեզերքի զարգացումը»:

Գիտնականը կ'ըսէ թէ բնութիւնը կարողութիւն ունի պահել իր գաղտնիքները. «յաճախ ինձ զգելով մոլորութեան մէջ»: Գիտնականը կ'աւելցնէ. «Իմ խորին համոզմամբ, ուժն ինչ ընթանում է տրոհման, ցրման ուղղութեամբ»:

Վերի խօսքերէն, մտածումներէն ետք, պատգամ մը եւս Համբարձումեանէն. «Մարդկութեան քանակի աւելացման այս ժամանակներում գիտութեան, տեխնիքայի զարգացման անհրաժեշտութիւնը դառնում է պարտադիր: Բնական է, որ մենք հայերս, պէտք է կարեւոր տեղ տանք գիտութեանը եւ կրթութեանը»:

Ի՞նչ գրած է գիտնականին հայրը իր որդու՞ն մասին.

«Իմ որդուն՝ Վիկտորին: Արեւների եւ աստղերի յաւերժական մասն ենք մենք,

Անդրաշխարհի եւ Աբգարի անշնչելի մասն ենք մենք,

Այս կաճառի եւ հանճարի դեռ չլսուած սազն ենք մենք,

Դու ինձանից, ես քեզանից, ճանապարհը մեր հեռու...»

Ես մի աղբիւր, դու մէջը ջուր, նոր խոհերի դասն ենք մենք»:

Համագասպ Համբարձումեան:

Արժան եւ իրաւ յղացում:

Ռոբերտ Սարգսեանը կ'աւելցնէ. «Հայրը որդու ոչ միայն ուսուցիչն ու խորհրդատուն էր, այլ եւ նրա խոհերի ու գիտական մտորումների ամենաուշադիր ունկնդիրը»:

Համբարձումեանի կտակէն քաղուած երեք պատուիրաններով կը փակուի գիրքը, որոնցմէ առաջինին մէջ կ'ըսուի. «Իւրաքանչիւր հայ պէտք է իր պարտքը համարի ուսումնասիրել հայոց լեզուն: Այդ կապակցութեամբ իւրաքանչիւր սերունդ պարտաւոր է սովորեցնել յաջորդներին: Իմացած եղէք, որ ամենամեծ երջանկութիւնն իմ կեանքում եղել է եւ այն հանգամանքը, որ տիրապետել եմ հայերէնին»:

Հաճուցով կարդացող յարգանքի ու նուիրումի գիրքն Ռոբերտ Սարգսեանի այս գործը:

Սորվինք յարգել մեծերը:

www.massisweekly.com

Blue Cross of California Authorized Agent

Blue Shield of California Authorized Agent

A.B.A. INSURANCE SERVICES

SERVING SINCE 1975

BEDROS S. MARONIAN

(818) 500-9585
BMaronian@AOL.com

FAX **500-9308** ABA INSURANCE SERVICES 805 E. Broadway . Glendale, CA 91205

ԵՐԲԵՔ ՈՒՅ ԶԵ ՎԵՐԱՔՆՆԵԼՈՒ ՁԵՐ ԱՊԱՌՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՐԱՅ ԴՊՐՈՅ

ՄԵՐՏԻՆԵԱՆ ՀԱՅ ԱԲԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏԱՐԵՎԱՆ ՅԱՐԵՎԱՆԻ ՀՈՒՆՁՔԸ

Ամէն տարի Սեպտեմբերին իւրաքանչիւր աշակերտի, ծնողքի սիրտ կը բարբախէ ուրախութեամբ, կարօտով, երբ կը սպասէ վերամուտը, անոնց հոգիները կը պարուրուին նոր, գեղեցիկ երազներով: Յաջորդող 10 ամսուայ ուսումնական տարին չաւարտած, նոյն այդ սրտերն ու հոգիները կը սպասեն անձկութեամբ, անհամբերութեամբ տարեվերջին, ստանալու համար յաջող տարի մը բոլորած ըլլալու հաստատագիրը, կամ աւարտելու իրենց ուսման ընթացքը, արժանանալու այնքան սպասուած վկայականին, սաւառնելու դէպի նոր հորիզոններ, միշտ դէպի վեր...:

«Մշակ»ին՝ դաստիարակ-ուսուցչին սիրտը այլ խառն գագացումներով պատուած է՝ անսահման հրճուանք եւ հպարտութիւն՝ ի տես իր հունձքին, բայց նաեւ մեղմ ցաւ՝ իր թեւ առած «ձագերէն» բաժնուէլու համար: «Ակօսներուն մէջ անոնք խինդ կը ցանեն եւ Աստուած իրենց ճակտին ահօսէն բարութիւններ կը հնձէ...»: Ահաւասիկ Մերտինեան վարժարանին պատկերը՝ ամէն վերամուտին եւ ամէն տարեվերջին:

2008-2009 ուսումնական տարեշրջանի աւարտական հանդէսը տեղի ունեցաւ 28 Յունիս 2009ին, կ.ե. Ժամը 4ին՝ վարժարանի սրահին մէջ, ի ներկայութեան աւելի քան 300 ծնողներու, հիւրերու, 20 Միջնակարգի եւ 21 նախակրթարանի ընթացաւարտներու:

Ամերիկեան եւ Հայկական գոյգ քայլերգներու կատարողութենէն ետք հանդիսութեան բացման աղօթքը կատարեց Վեր. Գէորգ Թէրեան, որմէ ետք ծրագրի շրջանաւարտները բեմ բարձրանալով կատարեցին անգլերէն լեզուով խմբական արտասանութիւն մը՝ «Keep on Learning»: Ծրջանաւարտ աշակերտներու անունով ուղերձներ կարդացին Վիքթոր Տարագճեանը՝ անգլերէնով եւ Յարութ Նազարեանը՝ հայերէնով: Ապա, վարժարանի տնօրէն Պրն. Յովսէփ Ինճէճիքեանի ձեռամբ անոնք ստացան իրենց նախակրթարանի վկայականներն ու մրցանակները:

Յայտագրին մէջ առաջին խօսք առնողը եղաւ Հոգաբարձութեան ատենապետ՝ Տօթթ. Հրայր Աթիքեանը, որ իր շնորհաւորական եւ շնորհակալական խօսքերէն ետք շրջանաւարտներուն տուաւ իր պատգամը ըսելով՝ «Կեանքը լի է ընտրութիւններով, կատարեցէք ճիշդը, ձգտեցէք բարձրին, բայց ոչ անպայման նիւթական բարձրութիւններու եւ վերջապէս չիշեցէք, որ ինչ որ կ'ընէք դուք ձեզի համար, կը մեռնի ձեզի հետ, իսկ ինչ որ կ'ընէք ուրիշին համար՝ կ'ապրի յաւիտեան»:

Յայտագրին բ. մասին անցնելէ առաջ Մերտինեան վարժարանի Հոգաբարձութեան եւ Տնօրէնութեան կողմէ գնահատուեցան 3 անհատներ: Առաջին՝ Տիկ. Ժանէթ Քասու-

նի, որ հանգստեան կը կոչուի: Ան Պէյրութի Հայ Աւետարանական Գոլէճի մէջ երկար տարիներ պաշտօնավարելէ ետք տեղափոխուած էր Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներ եւ 21 տարիներ է Վեր կը պաշտօնավարէր վարժարանի մէջ որպէս Հայերէն Լեզուի եւ Հայոց Պատմութեան դասատու: «Տիկ. Քասունի համակ կեանք մը նուիրած է «Հայ Դպրոցին» մէջ հայ մանուկին ու պատանին դաստիարակութեան» շեշտեց Պրն. Ինճէճիքեան զինք բարութեան եւ փափկանկատութեան մարմնացում, վարձքը կատար»:

Երկրորդը՝ Մերտինեան մեծ ընտանիքի անդամներէն՝ Տիկ. Կարինէ Ապաճեանն էր, որ երկար տարիներ ուսուցչական կազմին մաս կազմած էր, իսկ ուսուցչութենէն դադարելէն ետք շարունակեց վարժարանի ծառայել որպէս Ծնողա-Ուսուցչական Մարմնի անխոնջ անդամ:

Վերջին գնահատուողը եղաւ Տիկ. Տի Զորլեանը, որ բազմիցս եղած է Ծնողա-Ուսուցչական կազմի անդամ, ատենապետահի, Հոգաբարձական կազմի անդամ եւ որու աշխատասիրութիւնն ու «Յոբ»ի համբերութիւնը զինք դարձուցին օրինակելի գործընկեր եւ ծնողք:

Երեք մեծարեալները ստացան յուշատախտակներ:

Յայտագրի երկրորդ մասը սկսաւ վարժարանի երգչախումբի ելույթով: Ներկաները հաճոյքով ունկնդրեցին հոգեւոր եւ ժողովրդական երգերու փունջ մը:

Օրուան պատգամախօսն էր Վեր. Գէորգ Թէրեանը: Անոր կուռ խօսքին թեման էր «Ամէն ինչ կարելի է անոր համար որ կը հաւատայ»: Բացմաթիւ օրինակներ բերելով նշանաւոր մարդոց կեանքերէն ան բացատրեց, որ ամէն անձ պէտք է հաւատք ունենայ իր կարողութիւններուն վրայ, յարատեւօրէն աշխատի եւ թող չտայ որ խոչընդոտներ արգելք հանդիսանան իր յառաջացման:

Հանդիսութեան վերջին մասը նուիրուած էր Միջնակարգի շրջանաւարտներուն, որոնք խմբովին արտասանեցին հատուածներ՝ Գէորգ Էմիւնի «Սատուցիներու Պարը» գործէն:

Շրջանաւարտներէն Յասմիկ Հմայակեան անգլերէնով եւ Արմէն Արսլանեան հայերէնով կարդացին իրենց ուղերձները, անոնց շնորհակալութեան եւ երախտագիտութեան գագացումներով լեցուն խօսքերը յուզումով պատեցին բոլոր ներկաները:

Վկայականներու եւ մրցանակներու բաշխումէն ետք Լորի Շիրաճեան ծրագրի կարգին տարուան մը կեանքը ներկայացնող շրջանակուած նկարներու փունջ մը նուիրեց Պր. Ինճէճիքեանին որ իր կարգին, վերջին անգամ ըլլալով անոնց փոխանցեց իր պատգամը ըսելով՝ «Դուք պատահականութեան մը արդիւնք չէք, այլ Աստուծոյ ստեղծագործութեան մէջ գլուխ գործոցներ, դուք կը կրէք Անոր պատկերը եւ աշխարհ

Միջնակարգի ծրագրի դասարանի հունձքը

Նախակրթարանի 5րդ դասարանի հունձքը

Մանկապարտեզի հունձքը

եկած էք նպատակի մը համար» ապա շարունակեց՝ «Սիրելի շրջանաւարտներ, դուք կանչուած էք նպատակաւ կեանքեր ապրելու, այս վարժարանը ձեզ օժտեց երկայրի սուրով մը՝ հայեցի եւ քրիստոնէական դաստիարակութիւն: Յետ այսու եղէք իրաւ հայեր եւ իրաւ քրիստոնէաներ, կառչած մնացէք այդ առաքինութիւններուն եւ վատահ եղէք՝ դուք պիտի ընթանաք յաջողութենէն յաջողութիւն, որոնք պատիւ պիտի բերեն նաեւ այս հաստատութեան»:

Մանկապարտեզի աւարտական հանդէսը տեղի ունեցած էր Յունիս 19, 2009ին:

Իրենց առաջին վկայականը ստանալէ առաջ 35 աշակերտներ համարձակօրէն բեմ բարձրանալով արտասանեցին ոսկեղէն համարներ, երգեցին հոգեւոր եւ ժողովրդական երգեր, պարեցին եւ ներկայացուցին իրենց տարիքին յարմարեցուած ձեւով Անուակ Որդիին պատմութիւնը՝ անհուն ուրախութեամբ պարուրելով ներկաներուն սրտերը: Հայրերու Օրուան առիթով աւելի մեծ նուէր կարելի չէր ակնկալել:

Advertisement for Dr. Missak Ekmekdjian and Dr. Anahid Ekmekdjian, Chiropractors. Includes address (833 W. Glenoaks Blvd. Glendale, CA 91202), phone number ((818) 240-0065), and photos of the two doctors. Text in Armenian describes their services and contact information.

Advertisement for a chiropractic clinic. Text in Armenian: 'ՎԱՐՁՈՒ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿՆԵՐ 1060 North Allen Avenue Pasadena, CA 91107 Գրասենեակները վերանորոգուած եւ յարմար վարձքերով: Հետաքրքրուողներէն հեռաձայնել՝ (626) 398-0506'

Massis Weekly

Volume 29, No. 26

Saturday, JULY 18, 2009

Armenian National Congress: Karabakh Talks Close to Producing 'Unfavorable' Solution for Armenians

YEREVAN -- Armenia's main opposition has predicted a close denouement in the ongoing peace talks with Azerbaijan over Nagorno-Karabakh, but said the solution was not going to be a pro-Armenian one.

The Armenian National Congress (HAK) led by former president Levon Ter-Petrosian said in a statement released on Monday that "the most serious developments are being observed in the Nagorno-Karabakh conflict settlement which can be decisive in terms of an ultimate resolution of the issue."

In a joint statement issued by

U.S. President Barack Obama, Russian President Dmitry Medvedev and French President Nicolas Sarkozy at the G8 Summit in Italy late last week, the leaders of the three nations leading international efforts on the Karabakh conflict resolution as part of the OSCE Minsk Group affirmed their commitment "to support the leaders of Armenia and Azerbaijan as they finalize the Basic Principles for settlement of the Nagorno-Karabakh conflict."

They urged the presidents of Armenia and Azerbaijan "to resolve the

Continued on page 2

Statement on Nagorno-Karabakh by U.S., Russian and French Presidents

Joint Statement on the Nagorno-Karabakh Conflict by U.S. President Obama, Russian President Medvedev, and French President Sarkozy at the L'Aquila Summit of the Eight, July 10, 2009.

"We, the Presidents of the OSCE Minsk Group's Co-Chair countries France, the Russian Federation, and the United States of America affirm our commitment to support the leaders of Armenia and Azerbaijan as they finalize the Basic Principles for settlement of the Nagorno-Karabakh conflict.

We are instructing our mediators to present to the Presidents of Armenia and Azerbaijan an updated version of the Madrid Document of November 2007, the Co-Chairs last articulation of the Basic Principles. We urge the Presidents of Armenia and Azerbaijan to resolve the few differences remaining between them and finalize their agreement on these Basic Principles, which will outline a comprehensive settlement.

Fact sheet

The ministers of the US, France, and Russia presented a preliminary version of the Basic Principles for a settlement to Armenia and Azerbaijan in November 2007 in Madrid.

The Basic Principles reflect a reasonable compromise based on the Helsinki Final Act principles of Non-Use of Force, Territorial Integrity, and the Equal Rights and Self-Determination of Peoples.

The Basic Principles call for inter alia: return of the territories surrounding Nagorno-Karabakh to Azerbaijani control

-- an interim status for Nagorno-Karabakh providing guarantees for security and self-governance, -- a corridor linking Armenia to Nagorno-Karabakh;

-- future determination of the final legal status of Nagorno-Karabakh through a legally binding expression of will;

--the right of all internally displaced persons and refugees to return to their former places of residence; and

-- international security guarantees that would include a peacekeeping operation.

The endorsement of these Basic Principles by Armenia and Azerbaijan will allow the drafting of a comprehensive settlement to ensure a future of peace, stability, and prosperity for Armenia and Azerbaijan and the broader region.

Tehran-Yerevan Passenger Plane Crashes in Iran

A Tupolev plane operating a Caspian Airlines commercial flight from Tehran to Yerevan crashed on Wednesday in north-west Iran, near the city of Qazvin.

The Caspian Airlines office in Yerevan told RFE/RL that all 153 passengers and 15 crew on board the plane were killed. The identities of the plane's passengers and crew are being verified.

According to the same source, two of the crew members were Armenians -- technicians Suren Soghomonian and Grigor Barseghian.

Iranian-Armenian journalist Vardan Davtian told RFE/RL from Tehran that "at 11:33 in the morning, a plane belonging to Caspian Airline operating flight 7908, with 153 passengers and 15 crew members on board, crashed near Qazvin 16 minutes after its takeoff and unfortunately all passengers, as is reported, are not alive, there is no hope that any of the passengers would survive.

According to Davtian, there is not yet information about passengers, but "generally many Armenians fly Tehran-Yerevan."

The Iranian-Armenian journalist said nothing was yet known about the possible cause of the crash.

Later, Davtian told RFE/RL that Iranian President Mahmoud Ahmadinejad expressed his condolences to the families and relatives of the dead. He set up a special group to

discuss the causes of the crash and instructed that results be reported immediately to him.

The Iranian-Armenian journalist said that according to unofficial reports, fire broke out inside the plane before it crashed. He stressed that no official information was available yet.

Davtian reported a large number of cars and a lot of noise on the highway leading to Tehran's International Imam Khomeini Airport.

Iranian Press TV reports that members of Iran's Junior Judo squad -- eight athletes and two coaches -- were among those killed in the crash.

A spokesperson for the Armenian government-affiliated Head Department of Civil Aviation said to RFE/RL: "According to the information we have, a Tu-154 plane en route from Tehran to Yerevan and carrying 153 passengers and 15 crew members, suffered a crash at 12.09 pm, 16 minutes after takeoff."

Continued on page 4

Group Effort Gives Man Normalcy Armenian Man Received Several Procedures After a Bullet Went Through his Neck

By Melanie Hicken
Glendale News Press

GLENDALE — The bullet pierced the left side of Arthur Avagyan's neck and exited through his right cheek.

Avagyan, 22, was one of thousands of Armenian citizens protesting his country's election results on March 1, 2008, when he was struck.

He was lucky to be alive, doctors told him. Eight civilians and two police officers were killed that day.

While his initial wounds healed, he was left with serious medical issues that have made it difficult to do everyday tasks, such as talking, eating and drinking.

But on Monday at Glendale Memorial Hospital, Avagyan underwent surgical procedures donated and paid for by a group of doctors and community organizations hoping to improve

Arthur Avagyan

his quality of life.

"I am very happy and grateful that I have had this opportunity,"

Continued on page 4

Karabakh Calls for 'Resetting Distorted Process'

STEPANAKERT -- The Foreign Ministry of Nagorno-Karabakh issued a statement on Wednesday calling for 'resetting' the current negotiating process that it describes as 'distorted'.

"The Nagorno-Karabakh Republic stance on the Azerbaijani-Karabakh conflict settlement remains unchanged. It is impossible to achieve the conflict settlement, ignoring the existing reality. Any attempts to return the Nagorno-Karabakh Republic to the past are not only counterproductive, but are also fraught with new escalation of the conflict," the ministry said, insisting that "real progress in the negotiations is possible only with the Karabakh party's equal participation in all the

stages of the negotiation process."

"No agreement regarding the interests, fate, and future of the Nagorno-Karabakh Republic can be adopted without the participation of its people and leadership, which bears the principal responsibility for it," the ministry underscored.

The ministry also hopes that "all the actors interested in the peaceful settlement of the conflict will prevent any violation of the status-quo in the region."

"We consider it required to reset the distorted negotiation process, to return the Nagorno-Karabakh Republic to the negotiation table as an equal party and to transform the basic principles of the settlement," it concludes.

Former Political Prisoner Gagik Jahangirian: Law-Enforcement and Judiciary Systems Violating the Country's Laws

YEREVAN -- Armenia's former deputy prosecutor general, who spent nearly 16 months in jail in connection with last year's post-election developments before being amnestied and released last week, has leveled harsh criticism at the country's law-enforcement and judiciary systems, saying that both have failed to perform their proper functions, while on the contrary violating the country's laws.

At a press conference on Tuesday, Gagik Jahangirian said the law-enforcement bodies and the judiciary in Armenia in fact violate the Constitution and laws with their routinely committed unlawful actions.

"There is no court in the Republic of Armenia independent from a higher judicial instance. The law-enforcement and judiciary sphere of the Republic of Armenia are experiencing a deep and widespread crisis of justice and administration of justice. As a result, citizens of Armenia have found themselves in a totally defenseless situation in their own country," said Jahangirian.

Jahangirian implied he had been aware about problems within the systems while first heading Armenia's military prosecutor's office and then serving as deputy prosecutor general.

"Why do you think that these problems have become visible for me only during the past year and a half?" he told journalists who kept pressing the former employee of the prosecutorial system for answers.

To the question why he did not raise his concerns over numerous illegal trials of opposition members after the April 2004 violence, Jahangirian said: "I saw the will and determination of a political figure to carry out reforms of the value system only in Levon Ter-Petrosian. That is why I came in 2008. Forgive me if that was late."

Opposition Expert in Disbanded Unrest Probe Promises New Revelations

An opposition member of an independent expert probe into last year's post-election unrest disbanded by Armenian authorities last month has promised to submit a report that he said will throw light on the circumstances of the death of one of ten people killed in Armenia's worst street violence.

Andranik Kocharian, one of two opposition representatives in the five-member Fact-Finding Group of Experts, refused to name the killed person that the report will deal with before its publication some time next week.

But he said: "This has been one of the most serious pieces of investigation completed by the group."

The group including experts appointed by the opposition and the governing coalition on a parity basis as well as one representative of the state human

rights defender was set up by President Serzh Sarkisian last October to assist the main parliamentary probe with a body of evidence on the circumstances of the violence that also left more than 200 people injured and led to the worst political crisis in Armenia's history. But Sarkisian himself controversially terminated the work of the group in early June citing its members' failure "to rid themselves of their political agendas."

The Ombudsman's representative Vahe Stepanian resigned from the group later that month, saying that he had failed to reconcile his wrangling colleagues. Meanwhile, the two opposition members of the group, including Seda Safarian appointed by the Zharangutyun party, accused the Armenian authorities of deliberately sabotaging the probe.

Free Forum - Letter to Editor

Pari (Ch)desank, Yovanovitch

Dear Editor:

Like many Armenian Americans, I am unhappy that our organizations hosted the recent public tour by the U.S. Ambassador to Armenia, Marie Yovanovitch.

Nevertheless, trying to make the most of the situation, I attended her presentation at the Armenian Cultural Foundation in Massachusetts.

As expected, Yovanovitch largely evaded the audience's pointed questions and comments.

From having spoken to Armenians who attended Yovanovitch's public presentations elsewhere, such as in New York City, I know that similar scenarios unfolded there.

Even worse, the Armenian American press failed to critically and frankly assess Yovanovitch's opening remarks, questions from the audience, and her replies. Such press outlets include Armenia Now, the Armenian Weekly, the Armenian Reporter, the Armenian Mirror-Spectator as well as the email newsletters of the Eastern U.S.A. Diocese and Prelacy.

Unfortunately, even HETQ, the investigative journalism website in Armenia, merely republished an article from the Glendale News-Press about Yovanovitch's visit to Southern California.

What separated HETQ from some of the outlets mentioned above, however, is that it didn't censor critical reader comments posted under their online articles. While most of us recognize that Armenia suffers from a democracy and free-speech deficit, few of us have said publicly that our Diaspora media and organizations suffer from the same ailment.

I am forwarding HETQ's reader comments about Yovanovitch to our Diaspora organizations, media, and clergy because there are many questions they

need to answer. Among the very first is: why did American Armenian organizations agree last year to the U.S. Senate's confirming Yovanovitch even though she and the State Department were as evasive on the genocide issue as John Hoagland, the previous failed nominee, had been?

Given Yovanovitch's and the U.S.'s dishonesty about the genocide, and the obvious fact that she was going to give evasive replies regarding a host of issues on her present tour, why did Armenian organizations even agree to host her? If their reasoning was that she needed to hear what we had to say, she undoubtedly already knew that from reading the Armenian press and news releases since assuming her ambassadorship.

Frankly, this tour was an honor and privilege that neither the State Department nor the ambassador deserved.

Armenian organizations held private meetings with Yovanovitch. What, may we ask, was the outcome of these meetings, or are our organizations once again practicing the same lack of transparency for which they criticize the Armenian government? They are accountable to the communities they claim to represent and serve, or haven't they noticed?

Ultimately, we must reject the vassal mentality that has been ingrained in us after centuries of Ottoman occupation. If we don't take a harder line in defense of Armenian rights in the post-genocide age, we have only ourselves to blame — and not the Turkish government — for jeopardizing our survival as a nation, on or off our native lands.

I direct you to HETQ, where outspoken Armenians have their say:

<http://hetq.am/en/diaspora/12188/>
Sincerely,
Lucine Kasbarian
New Jersey, USA

Karabakh Talks Close to Producing 'Unfavorable' Solution for Armenians

Continued from page 1

few differences remaining between them and finalize their agreement on these Basic Principles, which will outline a comprehensive settlement."

Considering the statement by the presidents of the U.S., Russia and France as a milestone, the HAK emphasized that the document still did not reveal "the updated version of the document that the settlement is supposed to be based upon."

"Therefore, the HAK postpones its ultimate evaluation till a future date when details revealing the essence of the document become clear," it said.

At the same time, the HAK voiced its concern on several points in the revealed Basic Principles.

Those included: Nagorno-Karabakh's status is not a subject of current discussion, the provision of a referendum has been removed from the agenda and replaced with a vaguer wording, a land link between Armenia and Karabakh is defined unclearly, the current principles imply the return of Azeri refugees even to Nagorno-Karabakh proper, and finally there is no word about lifting the blockades of Armenia.

"It's been a year and a half that we have voiced our concern over these dangerous developments," the HAK said.

The HAK has opposed the government of Serzh Sarkisian ever since the latter's fraudulent election as president in February 2008. The HAK has repeatedly called Sarkisian's government illegitimate and described it as 'a soft target' for external pressures over Nagorno-Karabakh.

"It is on this basis that [the international community] has forced the authorities of Armenia to make serious concessions both in the Armenian-Turkish and Karabakh settlement processes," said the opposition in its latest statement.

The opposition forces believe that the only way to stop the 'dangerous' process and prevent Sarkisian from signing the 'crucial document' is a demand for his resignation "supported by the population of Armenia, Karabakh and all concerned political forces".

The opposition also called for snap presidential and parliamentary elections "to form a government that enjoys public trust" and which "will be able to defend the national interests of the Armenian people before the international community."

Review of a Little Known, Yet a Very Important Book “The Martyred Armenian Physicians During the Genocide and Their Messages”

Reviewed by
Sarkis Y. Karayan, M.D.

Part One

Although much has been published in Armenian, as well as in foreign languages about the genocide committed by the Turks on Armenians, nevertheless, there are still large lacunae in the systematic documentation and recording of the events during 1915-1918.

Until very recently, there was little printed documentation about the tragic fate of Armenian Health workers, like physicians, nurses, dentists, during these fateful years.

Of course, the fate of the health workers, being killed by axes, drowned in the Black Sea north of Trabizond region or starved and killed in Syrian-Iraqi deserts, could not have been different from the rest of the Armenian population, being killed en mass.

To make a list of people dead, and give biographical information on them, in a mass catastrophe is no easy task. As the popular saying goes, “Dead people do not tell tales”.

Sources on the fate of Armenian Health Workers

The first publication about the names of the physicians killed by the Turkish government is by Teotig (Lapjinian) in “Houshartsan Abril Dasnemegi, 1919”. Istanbul. This was reprinted, titled “Hushartsan Nahadag Mdavoraganutian” in Armenia in 1990, with a preface by the Armenian intellectual Kalusd Kaloyan.

Teotig gives the names of about only 60 physicians who were killed. More recently, Arsen Yarman, from Istanbul, published a large, profusely illustrated book, in Turkish, titled “Osmanli Saglik Hizmetlerinde Ermeniler ve Surp Prgic Ermeni Hastanesi Tarihi” (Istanbul, 2001. 865 pages. Vol.1).

The English translation of this book’s title is “Armenians in the Health Services of the Ottomans and the History of Surp Prgich Hospital.”

My review of this book written in English appeared in Massis weekly on July 10, 2008)

A new source discovered!

I had been looking for this interesting book that I had heard about several years ago. It is only recently that I discovered it at the Glendale Public Library in the special Armenian Books Section, which is under the direction of a very capable librarian, Elizabeth Gregorian. The title of the book is, “The Martyred Armenian Physicians during the Genocide and Their Messages.”

The author of the book, Dr. Kaspar Garoyan, was born in the village of Perchench, an Armenian inhabited village of 2,000 persons, located a few miles southeast of Kharpert. The village was renamed as Akcakiraz in 1955. Eventually, Dr. Garoyan migrated to USA and practiced his medi-

“Medz Yegherni Nahadag Hay Pjishgnere Yev Anonts Badkammere”

Author Kaspar M. Garoyan, M.D.
Boston, 1957, 557 pages

cal profession.

Dr. Garoyan’s book is an excellent source of information about Armenian physicians and other health workers such as dentists and pharmacists. Based on the information presented in the book, it seems that probably around 125 physicians lived in Turkey in 1914-15. On page 232 of Dr. Garoyan’s book, we read the following information: “Just after World War, in 1919, the Armenian Physicians’ Union of Istanbul gave the following figures for the fate of health workers in Turkey during 1914-1915:

- 1 64 Physicians massacred
- 2 52 Physicians dead from infectious diseases –probably typhus or typhoid
- 3 15 Medical students
- 4 14 Dentists massacred or died of infectious diseases
- 5 73 Pharmacists massacred or died of infectious diseases
- 6 218 was the total number of health workers

Dr. Garoyan warns the readers that the above mentioned figures are very conservative, because in 1919 there were no effective means of communication to facilitate the gathering of more comprehensive information.

How were these physicians and other health professionals eliminated and killed? It is very well known that Armenians were never drafted as regular fighting soldiers in the Turkish army. However, the Turkish government deviated from this practice in the case of Armenian doctors and other health professionals. It is documented that many physicians and health professionals were drafted and strategically assigned to work in various hospitals all over Turkey. Obviously there was a hidden agenda in this practice because, the majority of the physicians and health professionals were brutally killed while they were taking care of and treating patients in the hospitals they had been assigned to. This inhuman and savage policy of the ruling Turkish government put the health services all over the country in a very critical situation, so much so that, in a confidential report, dated September 1917, Mustapha Kemal Pasha, the future Ataturk, sent the following report to Enver Pasha, the minister of War, “There are no bonds left between the Government and the people... For all alike the government is the power which insistently drives them to hunger and death. The best organized divisions lose half their members to desertion or sickness before they reach the front”.

Obviously a big void was created in the health services because under the orders of the government a substantial number of Armenian doctors, dentists, pharmacists and nurses were brutally killed and eliminated.

Unfortunately we do not know

what was Enver Pashas’ response to Mustapha Kemal’s concerns and worries were.

The contents of the Book

In his book, Dr. Garoyan’s gives detailed biographies of 48 massacred Armenian physicians. (From page 25-139). Many of the names that he mentions and gives detailed information on are mentioned rarely in other sources.

The following is just a sample list of names:

1. Dr. Nazaret DagHAVARIAN (nee Chaderjian), who was born in Sepasdia, and was a founding member of the Armenian General Benevolent Union, AGBU, with Boghos Nubar Pasha. Dr. Garoyan has spent a lot of time and effort to collect a six page biography giving very interesting information about Dr. DagHAVARIAN, who in addition to being a physician, was very active and visible community leader.

2. Dr. Dikran Kasabian. Born in Putania district, in Kenjellar village in 1883. Killed at age of 32, in 1915, while working in Galicia near Poland. His wife, an M.D. and two daughters were living in the Los Angeles area, around 1965.

3. Dr. Vahan Baron-Vartian. Born in Girason, Ordu, 1885 Graduated 1912 from the French Faculty of Medecin of Beirut. Massacred in Dikranagerd 1915, at the age 30 years.

4. Doctor Minas Garabedian. Born 1867 in Gemerek, Gesaria region. Massacred at the age of 49, in Der Zor region, with all members of his family.

5. Doctor Arouant (Yervant) Sarafian. Born 1888, in Yalova near Ortakeoy. Got injured in his foot, died in a Damascus hospital in 1917, at the age of 28 years.

6. Doctor Woskan Topalian. Born in Marash in 1880. Graduated from the American University of Beirut in 1905 and was killed in Erzerum 1915, at age of 35 years.

Evidence from a Turkish writer

A Turkish writer, Adnan Atach wrote a book recently, in 1997, titled “20 Yuzyilda Shehit olan Saghlik Subaylari”. “The Martyred Turkish Health Officers during the Twentieth

Century”. [The name Atach may be the name of a Turkish medical institute doing research in medicine probably in USA]

Please note that the author does not mention the family names of some because they have the prestigious “Efendi” title:

1. Armenak Efendi, 2. Babikian Efendi, 3. Artin Balikyan, 4. Garabed Baronyan, 5. Corci Efendi, 6. Nazaret DagHAVARIAN 7. Dikran Efendi 8. Agop Ekmekjian, 9. Elmayan Efendi, 10. Dilbetjian Efendi, 11. Hrant Hayrame, 12. Kevork Horhorian, 13. Garabed Efendi, 14. Mihran Efendi, 15. Tisyon Mikael, 16. Oskan Efendi, 17. Ohannes Terzian, 18. Ughurlian Efendi, 19. Vartan Efendi, 20. Vartanian Efendi, 21. Minas Yarmanian, 22. Ghugas Yilanjian, 23. Zirven Efendi

Other Sections in Dr. Garoyan’s book

Dr. Garoyan’s book has several other interesting sections such as:

1 The leading role of Armenian physicians in the Ottoman Empire, since the 15th century. Pages 142-143.

2 The names and biographies of Armenian professors in the Imperial Ottoman Medical School in Istanbul. Pages 144-187.

3 Interesting information about Universities in various countries, where Armenian physicians have been studying and living in the diaspora since 1920.

An appreciation

Dr. Kaspar Garoyan, the author of this book should be thanked and congratulated –if he is still alive- for accomplishing single handedly such an indispensable work.

Dr. Garoyan has made a valuable contribution to Armenian history and the history of the Genocide by meticulously researching and finding the names and related information on the killings of Armenian physicians and other health professionals. Many of the names he mentions and gives information on, are not reported by any other writer.

In Part Two of this book-review I will give a relatively comprehensive list of the names of all massacred doctors and I will identify the names of the physicians mentioned for the first time by Dr. Garoyan.

Merrill Lynch

INVESTMENT BANKING

JACK KALANJIAN

Professional Financial Advisor

Corporate Center Pasadena
225 So. Lake Avenue
Pasadena, CA 91101
(626) 396-2825 Direct
(626) 376-4665 Fax
jack_kalanjian@ml.com

“Helping the Armenian Community Build Wealth”

www.massisweekly.com

Updated every Friday

Armenia Fund Bike Ride 2009

Background Information

Armenia Fund U.S. Western Region and Armenia Fund –Toronto, Canada, two major affiliates of “Hayastan” All-Armenian Fund in the Western Hemisphere are jointly organizing the 2nd Annual Armenia Fund Bike Ride 2009. This special fundraising event, sponsored by the two affiliates, is a bicycle ride from Monterey, CA to Los Angeles, CA, spanning more than 350 miles (555km) along the breathtaking California coast. Proceeds from this bike ride will benefit the construction of a new school in a remote village in Armenia.

The Armenia Fund Bike Ride 2009 will take place over a course of six days, starting September 22 and ending September 27, 2009. Individuals interested in participating in a shorter ride may do so. Please check your options below.

Individuals interested in participating in the Armenia Fund Bike Ride 2009 may choose to participate at different distances.

Full trip distance:	09/22/2009 – 09/27/09 Monterey to Santa Monica; Must raise a minimum of \$2,500.00
9/23/09	Big Sur to 09/27/2009 Santa Monica; Must raise a minimum of \$2,500.00
9/24/09	San Simeon to 09/27/2009 Santa Monica; Must raise a minimum of \$2,000.00
9/25/09	Pismo Beach to 09/27/2009 Santa Monica; Must raise a minimum of \$1,500.00
9/26/09	Lompoc to 09/27/2009 Santa Monica; Must raise a minimum of \$1,000.00
9/27/09	Ventura to Santa Monica; Must raise a minimum of \$500.00

Transportation to any of the start locations is not provided. Participants in the 1 day version will meet the group at 8:30 am at the hotel in Ventura on Sept. 27 and ride to Santa Monica with the group. Central Coast outdoors will offer a shuttle from a mutually agreed upon point in the Glendale/Los Angeles area for up to 10 participants early in the morning on Sept 27, 2009.

Your Host

Calabrina Boyajian of Toronto is the event organizer. Individuals and riders may contact her directly at bikeride@armenianfund.org for any further questions.

Your Guides

John and Virginia Flaherty will be coordinating/guiding the trip. Both John and Virginia have been guiding bicycle trips since 1991. They have guided numerous trips in California as well as many international destinations and have ridden most of the coastal sections of Highway One at one time or another. Most days of the trip either John or Virginia will be the lead guide and other Central Coast Outdoors staff will be used as needed.

Group Effort Gives Man Normalcy

Continued from page 1

Avagyan said. Members of the Southern California chapter of the Armenian Education and Benevolent Union learned of Avagyan when a YouTube video showcasing his injury went viral, drawing attention from around the world. For many Armenians, he became a symbol of the day's tragic events, said Dr. Harry Sarafian, who organized the procedures and Avagyan's trip to the United States.

"It's been kind of lingering in a lot of people's minds," he said. "March 1 was epitomized by this injury to this kid. It has a symbolic meaning that something is being done for him."

Sarafian and the Armenian Education and Benevolent Union teamed up with the Armenian Dental Society of California, Glendale Memorial Hospital, the Diagnostic Imaging Network and local doctors Vache Bardakjian, a plastic surgeon, and Gabriel Aslanian, an oral surgeon, to provide the medical procedures.

The groups were also aided by the U.S. Embassy, which helped to expedite the visa process, and local resident Armen Kakchian, who escorted Avagyan from Armenia and has

hosted him in Glendale.

"It really was a group effort," said Amy Stricker, spokeswoman for the hospital.

The surgery aims to help Avagyan live a more normal life, Bardakjian said. He will undergo bone grafting to replace the missing bones caused by the trauma, and will have extensive revision of the scarring inside and outside of his mouth. He will also be fitted with dental implants to replace the missing teeth.

Avagyan's friends and family in Armenia were thrilled when they learned the news of the procedures he would be given, Sarafian said. But Avagyan didn't want to get his hopes up.

"He said he didn't think this was going to happen," Sarafian said.

Avagyan will stay in Glendale until the doctors determine he is fully recovered and able to travel, and then he will return to Armenia. Avagyan said he is looking forward to his life returning to normal, and he still has optimism for his country.

"I know it's going to get better," he said through a translator. "I believe things are going to change in Armenia."

2009 AGBU Garbis Papazian Award Presented to Tsvetana Paskaleva

AGBU Garbis Papazian Award recipient Tsvetana Paskaleva

In an awards ceremony at the Aram Khachaturian Concert Hall in Yerevan on July 3, the AGBU Garbis Papazian Award was presented to Bulgarian reporter, documentarian and cinematographer Tsvetana Paskaleva for her unwavering devotion to the truthful presentation of the Karabakh liberation struggle.

Established in 1988, the AGBU Garbis Papazian Award is annually bestowed on non-Armenian scholars and intellectuals, who, through their scholarly research and publications, contribute to the dissemination and understanding of Armenian history and culture, as well as the Armenian Question.

Past recipients of this prestigious award have included Polish public figure Msgr. Stanislaw Pindera, Spanish intellectual Gonzalo H. Guarch, German scholar Wolfgang Gust, UCLA Professor Peter Crowe, Baroness Cox of the British House of Lords, Russian intellectual Kim Bakshi and Austrian archivists Helmut & Heide Buschhausen.

Paskaleva worked in Karabakh during that enclave's war of independence from Azerbaijan, presenting the battles and politics of the conflict to an international audience. As a foreign journalist, she reported on the mass deportations and atrocities against the Armenian citizens of Azerbaijan. She is the director of seven documentaries about the Karabakh war. She has also prepared reports for CNN, NBC, Antene-2 and other European media agencies.

The July 3 ceremony began with a screening of Paskaleva's 1993 documentary, "My Dears, Living and Dead," and continued with a speech by Ruben Gevorkiants, chairman of the Republic

of Armenia's Union of Cinematographers, who spoke about Paskaleva's war coverage. Razmik Hartunian-Tamrazian, member of the AGBU Garbis Papazian Award committee, and Levon Kebedjian, honorary member of the AGBU Central Board of Directors, presented Paskaleva with the award money and certificate.

AGBU Central Board of Directors member Yervant Zorian spoke about the wide range of cultural and educational activities of AGBU and read AGBU President Berge Setrakian's congratulatory message. Zorian also presented Paskaleva with the special AGBU crystal award for her outstanding achievement.

After accepting the awards, Paskaleva expressed her gratitude to AGBU and the Garbis Papazian Award committee for their gift. She spoke passionately about the Karabakh liberation struggle and her urge to tell the world about the atrocities in Karabakh, "I witnessed human truth during the war...which needed to be revealed and protected. It was my duty to come and shoot the severe reality of the people of Karabakh."

The award ceremony was followed by the performance of Avet Terterian's Symphony No. 3 by the Armenian Philharmonic Orchestra under its artistic director and principal conductor Eduard Topchjan.

The AGBU Garbis Papazian Award was established in 1988 through the initiative and with the financial resources of Garbis Papazian, for the purpose of recognizing non-Armenian intellectuals who contribute to an increase in awareness of Armenian history, culture and the Armenian Question.

Tehran-Yerevan Passenger Plane Crashes

Continued from page 1

Nelli Cherchinian also said information on the number of deaths was being verified.

The spokesperson also said a working group had been set up at the department to clarify the circumstances

of the crash.

A hotline was set up at the Foreign Ministry of Armenia for information on the crash. Inquiries can be made by calling on +37410562543, +37410566811 and +37410544041 (ext. 202 or 217).

ArmenienInfo.net

News. Informationen. Kommentare.

ՏԵՍԱԿԵՏ

ՀԲԸ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ԿԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՎ ՎԵՐՈՒԹԵԱՆ ՍԻՐՈՅՆ

ԵՆՈՎՔ ՊԱԼԻԿԵԱՆ

Հ.Բ.Ը. Միութեան Մեջլոսնեան Կրթական Հաստատութիւնը, բացառիկ նշանակութիւն ու կարեւորութիւն ունեցած է ոչ միայն ինծի ալ իմ ընտանիքիս բոլոր պարագաներուն համար: Համեստաբար ըսեմ որ հիմնադրամ ալ հաստատած եմ Մեջլոսնեան Կրթական Հաստատութեան համար: Իմ հարազատներս շրջանաւարտ եղած են այս վարժարանէն, ոմանք եղած են ուսուցիչ, տնօրէն այս հաստատութեան մէջ: Լաւատեղեակ եմ ու ծանօթ բոլոր մանրամասնութիւններուն եւ կ'ուզեմ ճշմարտութիւնները բացայայտել ձեզի:

Հ.Բ.Ը. Միութեան Մեջլոսնեան Կրթական Հաստատութեան փակումին մասին երկար ժամանակ է հեռատեսիլներէն եւ հայկական թերթերու մէջ անարդար եւ անճիշդ մեկնաբանութիւններ եւ տեղեկութիւններ տրուեցան: Բարեկամներ հարցուցին թէ ինչո՞ւ է չէր պատասխաններ այս անարդար եւ անճիշդ բամբասանքներուն:

Հայկական որեւէ լուրջ կազմակերպութիւն չ'արտօներ ինքզինքին փողոց իջնել կամ պատասխաններ տալ անհատներու կամ խմբակցութեան մը որոնք իրաւական որեւէ հանգամանք չունին: Սակայն Հ.Բ.Ը. Միութեան պատկառելի Կեդրոնական Վարչութիւնը իր պաշտօնական յայտարարութիւնը ըրաւ եւ պէտք եղած վերջնական բացատրութիւնը տուաւ առ ի գիտութիւն մեր ժողովուրդին: Եթէ զգացումները կը գերիշխեն եւ ոչ թէ տրամաբանութիւնը եւ չեն ուզեր տեսնել իրողութիւնները կարելի չըլլար տեսնել ազգային գերագոյն շահեր: Ու չեն կրնար տեսնել նաեւ ճշմարիտը ու լաւագոյնը:

Չէ լուսած կամ տեսնուած որ դպրոցի մը շրջանաւարտները որոշեն թէ դպրոցի մը ապագան ինչ պէտք է ըլլայ. օրինակ. Պէյրութի մէջ զոցուեցան 26 հայկական վարժարաններ, Փարիզի մէջ զոցուեցաւ Սամուէլ Մուրատեան Կաթողիկէ վարժարանը, Վենետիկի մէջ զոցուեցաւ Միսթարեան Միաբանութեան Մուրատ Ռաֆայէլեան պատմական գիշերօթիկ վարժարանը՝ ուրիշ շրջանաւարտ եղած են Վահրամ Փափագեանը, Դանիէլ Վարուժանը եւ ալ հանճարներ: Նոյնիսկ Միսթարեան Միաբանութեան Մուրատ Ղազար կղզին պիտի ծախուէր եթէ ՀԲԸ Միութիւնը նիւթական օգնութիւն չհասցնէր եւ փրկէր այս պատմական վանքը:

Հայաստանի մէջ փակուեցան 100-է աւելի վարժարաններ, բայց այս դպրոցներու շրջանաւարտներէն, որոնք նոյնքան կը սիրէին իրենց վարժարանները, որեւէ մէկը

հրապարակ իջնելով չբողոքեց, չբողոքեցին նաեւ ուրիշներ: Ինչո՞ւ չեն խօսիր միւս դպրոցներու փակումին մասին եթէ իսկապէս իրենց մտահոգութիւնն է հայ լեզուն ու ժառանգութիւնը բայց ոչ զգացական, անտրամաբանական եւ անարդար կերպով յարձակման թիրախ դարձուցած են իրենց ուսում տուած հաստատութիւնը:

ՀԲԸ Միութեան Մեջլոսնեան Կրթական Հաստատութիւնը անոնց բնակութիւն, կերակուր, հագուստ տուած է ինչպէս հոգածու ծնողք մը, որպէսզի ուսում առնեն, տրամաբանող ու իրատես հայ մարդիկ ըլլան:

Կը հասկնանք անկեղծ Մեջլոսնեանցիներու զգացական ընդվզումները որովհետեւ անոնք հոն ապրեցան իրենց պատանեկան ամենէն անուշ ու յիշատակելի օրերը ՀԲԸ Միութեան ընտանեկան Չերմ հոգածութեան տակ: Կը հասկնանք նաեւ Կիպրոսի ՀԲԸ Միութեան անդամներուն վրդովմամբ որովհետեւ հաստատութիւնը իրենց երկրորդ տունն էր եւ իրեն ազգային գործունէութիւններուն հպարտութեան աղբիւրը: Իրաւունք ունին տեսակէտներու տարբերութիւններ ունենալու, բայց իրենց անհամաձայնութիւնները քաղաքակիրթ կերպով պէտք է ներկայացնէին ու շինիչ առաջարկներ ընէին վարչութեան, եթէ ունէին, առանց իրենց տեսակէտները պարտադրել փորձելու, հակա զուսմարներ վատնելու դատարաններու մէջ եւ անարգելու պատկառելի հայկական կազմակերպութիւնը:

Հ.Բ.Ը. Միութիւնը 103 տարիներ շարունակ անաղմուկ ծառայած է մեր ժողովուրդի ֆիզիքական, մշակութային, տնտեսական եւ կրթական բարելաւմին համար. Հ.Բ.Ը. Միութիւնը եղած է եւ կը մնայ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ մեծագոյն բարերարը:

Մեր դեկավարութիւնը խոհեմութիւնը եւ հեռատեսութիւնը ունի ճարտարօրէն ծրագրելու ու պատշաճեցնելու իր ծրագրերը ու գործունէութիւնները գոհացում տալու համար արդի ժամանակներու պահանջներուն ու պայմաններուն:

Մեր Միութիւնը դպրոցաչէն, մշակոյթի եւ երիտասարդական կեդրոններ հիմնող կազմակերպութիւն մըն է եւ ուր որ դպրոցի կարիքը զգացուի, հոն նոր դպրոցներ կը հաստատուէ: Բայց եթէ կան գաղութներ եւ դպրոցներ որոնք իրենց առաքելութիւնը լիովին չեն արդարացներ մեր Միութիւնը առաջնորդուած հայութեան ընդհանրական եւ գերագոյն շահերէն կը փոխարինէ գանոնք աւելի ազգօգուտ հայակերտումի ծրագրեր, գիտական ուսումնասիրու-

թիւններու վրայ հիմնուելով: Մեր Միութիւնը տարեկան կը ծախսէ 36 միլիոն տոլար պահելու համար մեր մշակոյթը, հայ ազգային ժառանգութիւնը նոր սերունդին մէջ մշակելու հայկական դիմագիծը եւ գիտակցութիւնը. Հայաստանի եւ Ղարաբաղի հայ ժողովուրդին բազմաթիւ կենսական ծրագրերուն համար 150 միլիոն տոլարէ աւելի դրամ յատկացուցած է. չեմ ուզեր աւելի մանրամասնութիւններու մէջ մտնել, ժամանակի սղութեան պատճառաւ:

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը Մեջլոսնեան Կրթական Հաստատութեան բոլոր շրջանաւարտներուն հանդէպ համակրանք եւ յարգանք ունի. որովհետեւ անոնք իր հովանիին տակ դաստիարակուած, անուղաւուր եւ մեծցած են: Հ.Բ.Ը. Միութիւնը կը հաւատայ որ անոնք պիտի մնան երախտապարտ, յարգալիր եւ հաւատարիմ իրենց ստացած դաստիարակութեան, լաւագոյնը պիտի ընեն ծառայելով հայրենիքին եւ հայակերտումի Սրբազան Առաքելութեան: Հ.Բ.Ը. Միութեան Մեջլոսնեան Կրթական Հաստատութեան շրջանաւարտներուն լուր մեծամասնութիւնը աշխարհի գանազան գաղութներու մէջ բնակող, կը բաժնեն Կեդրոնական Վարչութեան մտահոգութիւնները եւ թիկունք կը կանգնին անոր հեռատես ու ազգանպաստ որոշումին:

Եւ ահա, ցաւալիօրէն մի քանի ինքնակոչ անհատներ հեռատեսիլներու կայաններէն յայտարարեցին թէ ինչպէս Դաւիթը տապալեց Գողիաթը՝ իրենք ալ այդպէս պիտի տապալեն ու կործանեն Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը: Բոլորս լաւ գիտենք որ իսկական հայը շինարար եղած է, ու մեր ժողովուրդին ու ազգին թշնամի միայն եղած է կործանարար:

Թող լաւ իմանան անոնք որ Հայկական բոլոր կազմակերպութիւնները՝ ըլլան անոնք Հնչակեան, Դաշնակցական, Ռամկավար, Բարեգործական, մշակութային, հայրենակցական եւ բոլոր Հայ անունը կրող կազմակերպութիւններ միայն ու միայն մեր ժողովուրդին գնահատանքին արժանի պէտք է ըլլան, եւ իւրաքանչիւր իրաւ, ազնիւ հայ պէտք է ճիշտ ինչպէ որ անոնք բոլորն ալ զօրանան, որովհետեւ անոնց զօրացումն է որ պիտի ապահովէ հայապահպանումի սրբազան գործը եւ յաւերժացումը մեր հայրենիքին:

Կ'ուզեմ հակիրճ պատմականը ընել Մեջլոսնեան Կրթական Հաստատութեան փակումին որպէսզի գիտնաք ճշմարտութիւնները:

1967ին Կիպրոսի մէջ քաղաքական անապահով վիճակ մը առեղծուած էր. Յունաստանի գիւնուորական լեղաշրջումին պատճառաւ: Կիպրոսի յոյներուն եւ թուրքերուն միջեւ վտանգաւոր լարուածութիւն

մը կար եւ անհանգիստ եւ մտահոգի կացութիւն մը ստեղծուած էր հայ համայնքին համար:

1968ին եւ 1973ին Փարիզի մէջ ՀԲԸ Միութեան պատգամաւորական ժողովներուն հարցը պաշտօնապէս դրուեցաւ թէ պէտք էր արդեօք Մեջլոսնեան Հաստատութիւնը փոխադրել ուրիշ ապահով երկիր մը: Յայտնեմ որ ես անձամբ ներկայ էի այդ ժողովին. Կիպրոսի պետական հայ ներկայացուցիչը որ նոյն ատեն ատենապետն էր Կիպրոսի ՀԲԸ Միութեան եւ Մեջլոսնեան Կրթական Հաստատութեան վարչութիւններուն, համոզիչ բացատրութիւններ տուաւ թէ այդ դժուարին օրերուն Կիպրոսի բարեխնամ եւ հայասէր կառավարութեան եւ Կիպրոսի ժողովուրդին զօրաւոր ապստակ մը տուած պիտի ըլլայինք եթէ այդպիսի քայլ մը առնէինք հիմա այս պայմաններուն տակ:

1974-ի ամառը թուրքերը գրաւեցին Կիպրոսի մէկ մասը. ումբակոծուեցաւ Մեջլոսնեան Կրթական Հաստատութիւնը եւ հրկիզուեցաւ ու քանդուեցաւ տղոց շէնքին մէկ մասը: Մենք հայերս կորսնցուցինք մեր եկեղեցին, մեր դպրոցը, մեր պատմական Մակարայ վանքը եւ շատ մը հայեր կորսնցուցին իրենց տուններն ու աշխատանքը: Մեջլոսնեան Կրթական Հաստատութեան աշակերտութեան թիւը զգալիօրէն նուազեցաւ հասկնալի եւ արդարանալի պատճառներով:

Այս կացութեան իբրեւ հետեւանք 1975-ին Կեդրոնական Վարչութիւնը որոշեց փակել Հաստատութիւնը. սակայն Լիբանանի եւ Պարսկաստանի քաղաքական տագնապները պատճառ եղան որ բազմաթիւ հայ պատանիներ, խոյս տալով իրենց երկիրներէն եկան ու ապաստանեցան Կիպրոս: ՀԲԸ Միութիւնը ըստ իր ընկալելի սովորութեան չէր կրնար հայ պատանիները անտէր թողուլ եւ առաւ գանոնք իր հովանիին տակ: Մեջլոսնեան Կրթական Հաստատութեան մէջ անոնք շարունակեցին իրենց ուսումը: Այս ուսանողներէն ոմանք ինչպէս նաեւ վերջին տասնամեակին Մեջլոսնեանը օգտագործեցին իբրեւ փոխանցման վայր անցնելու եւրոպական եւ Ամերիկեան երկիրներ:

1980-ական թուականներու սկիզբը, թրքական թերթերը լուրեր տարածեցին թէ Գաղանի Բանակը (ASALA) Մեջլոսնեան Կրթական Հաստատութեան սահմաններուն մէջ ահաբեկիչներ (terrorist) կը մարզէ: Մեջլոսնեանի հոգաբարձութիւնը, ամբողջ Կիպրոսահայութիւնը եւ մասնաւանդ ՀԲԸ Միութեան պատասխանատուները սարսափի մէջ եւ լուրջ պատասխանատուութեան տակ էին: Երեւակայեցէք հայ պատանիներ, աղջիկներ ու տղաներ իրենց ծնողներէն հեռու երկսեռ գիշերօթիկ դպրոցի մէջ

Շաբ.ք էջ 17

ՏԵՍՒՔ ԵՐԹ BANKRUPTCY-Ի ՕՐԵՆՔՆԵՐԸ ԿՕԳՆԵՆ ՁԵՁԻ, ՉԱՆԳԱՅԱՐԷՔ

JANSEZIAN LAW FIRM, PC If you're facing overwhelming debts, bankruptcy laws may eliminate all your debts permanently! 225 South Lake Avenue, Third Floor, Pasadena, California 91101 Call Now for a FREE Consultation: 626-432-7209

Nazareth V. Jansezian, Esq.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆՆԵՐԻ ՀԻՄՆԱԴՐՄԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԻՒՆՈՒՄ

ԱՐԵՄՏԱՅԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ՀԻՄՆԱԴՐՄԱՆ 150 ԵՒ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ 140-ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԻԹՈՎ

ԱՆՆԱ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆ

Պատմական անհերքելի փաստ է, որ թրքական թատրոնի սկզբնաւորումը եւ գոյութեան առաջին չիտուն տարիների պատմութիւնը սերտորէն կապուած է հայերի հետ: Այս հանգամանքը պայմանաւորուած էր նրանով, որ Օսմանեան կայսրութիւն թափանցող եւրոպական նորամուծութիւնների առաջին արձագանքողներն ու կրողները հայերն ու յոյներն էին: 1850-ական թուականները կարելի է համարել արեւմտահայութեան մշակութային վերելքի շրջան: Այնպիսի կարեւոր հայաշատ կենտրոններում, ինչպիսին Կ. Պոլիսն ու Զմիւռնիան էին, ժամանակի նորամուծութիւնների պահանջներին համապատասխան զարթոնք ապրեց հայկական դպրոցն ու մամուլը, գիտութիւնն ու գրականութիւնը: Բազմաթիւ հայ երիտասարդներ այս ընթացքում կրթութիւն էին ստանում Եւրոպայում, որտեղից իրենց հետ բերում էին բազմաթիւ նորամուծութիւններ: Դրանց թուին էր պատկանում նաեւ թատրոնը, որը խանդավառութեամբ ընդունուեց արեւմտահայերի կողմից:

Դեռեւս 1859 թ. Պոլսի Բերա թաղամասում Սրապիոն Հեքիմեանը, ով հայկական վարժարաններում պարբերաբար ներկայացումներ էր բեմադրում, կարճ ժամանակում թատրոնը վարժարանական սրահներից փոխադրեց պրոֆեսիոնալ բեմ եւ ձեւաւորեց առաջին արեւմտահայ կանոնաւոր թատրոնը՝ «Արեւելեան թատրոնը»: Չնայած իր ունեցած կարծատեւ կեանքին, «Արեւելեան թատրոնը» մեծ յաջողութիւններ ունեցաւ: Արեւմտահայ բեմի լաւագոյն դերասանները՝ Էքզեան, Ֆասուլեան, Աճէմեան, Արուսեակ եւ այլք՝ որպէս հմուտ դերասաններ կազմաւորուեցին հենց այս թատրոնում:

Ս. Հեքիմեանի «Արեւելեան թատրոնում» բեմադրած մի շարք գործերում որպէս սկանակ դերասան խաղացել է նաեւ Յակոբ Վարդովեանը, ով, ճիշտ է, չէր փայլում դերասանական տաղանդով, սակայն յետագայում դարձաւ թրքական թատրոնի հիմադիրն ու զարգացնողը: «Արեւելեան թատրոնի» փակուելուց յետոյ Վարդովեանը մի քանիների տասարդների հետ խումբ կազմեց եւ վարձելով Կէտիկ

Փաշայի կրկեւը, 1867 թ. այն վերածեց թատրոնի: Կարճ ժամանակում Վարդովեանի թատրոնը մեծ համբաւ ձեռք բերեց: Կազմակերպելով շրջիկ ներկայացումներ Կ. Պոլսի արուարձաններում՝ Սկիւտարում, Գատը Գիւղում, Բերա-յում, նրան յաջողուեց գրաւել Պոլսի հասարակութեան ուշադրութիւնն ու համակարանքը:

Մինչեւ Վարդովեանի «Օսմանեան թատրոնը» ոչ ոք չէր փորձել թրքերէն լեզուով ներկայացումներ բեմադրել: Առաջին անգամ 1869 թ. Կէտիկ Փաշայի թատրոնի բեմում թրքերէնով նա բեմականացրեց «Յեզար Բորջիա» բիւետը: Այս քայլին դիմելու համար Վարդովեանը երկու կարեւոր պատճառ ունէր՝ մի կողմի թատերախումբը յայտնուելու էր թուրք հեղինակաւոր մարդկանց հովանաւորութեան տակ, միւս կողմից թուրք հանդիսատեսին կապով թատրոնի հետ՝ ապահովելու էր լրագրոցիչ եկամտի աղբիւր: Նրա երկու հաշուարկներն էլ ճիշտ դուրս եկան: Կ. Պոլսում միայն Վարդովեանի թատրոնին իրաւունք վերապահեց կրելու «Օսմանեան թատրոն» անուանումը, եւ նրա ձեռք բերած այս մենաշնորհը պահպանուեց թատրոնի գոյատեւման շուրջ տաս տարիների ընթացքում: Վարդովեանի թատրոնի ներկայացումները միշտ անցնում էին լեցուն դահլիճներում, ինչն էլ հնարաւորութիւն էր տալիս նրան բարձր հոնորարներ տալ իր դերասաններին:

Արդէն 1870-ականներին «Օսմանեան թատրոնը» այնպիսի յաջողութիւնների էր հասել, որ կարող էր մրցել ժամանակի լաւագոյն եւրոպական բեմերի հետ: Երբ 1876 թ. Մեծ Բրիտանիայի ապագայ վարչապետ Սոլսբերին դիւանագիտական յատուկ առաքելութեամբ ժամանեց Կ. Պոլիս, Վարդովեանի թատերախումբը Կէտիկ Փաշայի թատրոնում երեք ներկայացումներ տուեց, որոնց ներկայ գտնուեցին կայսերական աւագանին եւ անգլիացի դիւանագետն ու իր ուղեկիցները: Այս հանգամանքը վկայում է այն մասին, թէ որքան կարեւոր էր այս թատրոնի դերը Օսմանեան կայսրութեան մայրաքաղաքում:

«Վարդովեան» կամ այսպէս կոչուած «Օսմանեան թատրոնի» կազմալուծումը տեղի ունեցաւ այն բանից յետոյ, երբ Ապտիւլ Համի-

տը հրամայեց մէկ օրում հիմնադատակ քանդել թատրոնի շէնքը: Պատճառն Ահմետ Միդհատի «Չերքեզ էոզդենները» ներկայացումն էր, որը սուլթանի չերքեզ թիկնապահների մէջ մեծ վէճի առիթ էր տուել: Պալատի ներքին խաղաղութիւնը վերականգնելու համար Ապտիւլ Համիտը այլ միջոց չէր գտել: Նա հրամայել էր քանդել թատրոնի շէնքը եւ ցրել թատերախումբը: Թրքական դասական դրամատուրգիայի բուռն զարգացումը զուգահեռաբար Վարդովեանի ջանքերով ստեղծուած «Օսմանեան թատրոնի» գործունէութեան հետ: Եթէ թատրոնը սկզբնական շրջանում բեմադրում էր թարգմանութիւններ, ապա յետագայում Վարդովեանի պատուէրով եւ քաջալերանքով բազմաթիւ թուրք հեղինակներ սկսեցին պիեսներ գրել այս թատրոնի համար, որոնց թիւը կարճ ժամանակում անցաւ հարիւրից: Դրանց շարքում էին ժամանակի թուրք դասական բոլոր հեղինակների գործերը, ինչպէս օրինակ Նամքը Քեմալի «Վաթան կամ Սիլիստրան», «Խեղճ Երեխան», Քէզիբ բէյի «Գիւլնիհարը» Ահմետ Միդհատի «Չերքեզ էոզդենները», Շեմսետին Սամիի «Փեսան», Ապտիւլ Հակ Համիտի «Հնդկուհին», Էպու Ջիա Թեֆիկի «Արկածամահը» Ռիճաիգաստէ Էքբեմի «Վուսլուաթը», Մանաստըր Մեհմէտ Ռիաֆտի ստեղծագործութիւնները, Հասան Բեդրետտինի քսանից աւելի փոխադրութիւններն ու մի քանի ինքնուրոյն գործեր, Ահմետ Վեֆիկի փաշայի Մոլիերից կատարած թարգմանութիւններից մի քանիսը, Ալի Հայտար բէյի «Արասարը» եւ այլ գործեր:

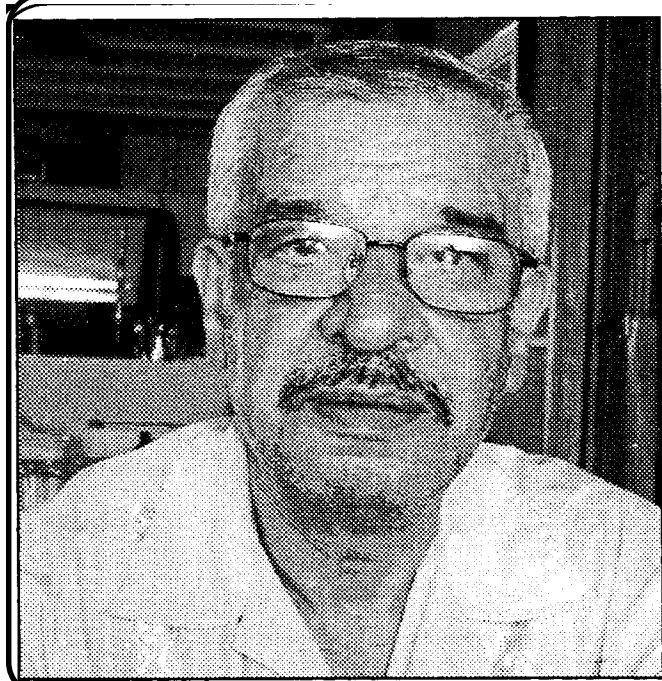
Ռուտոլֆ Թալասոն, ով հան-

դիսացել է Վարդովեանի ժամանակակիցը եւ գրել է թրքական թատրոնի պատմութիւն, «Օսմանեան թատրոնի» տասնամեայ գործունէութիւնը համարում է թրքական թատրոնի ամենափայլուն շրջանը: Ահմետ Ֆեհիմը (1856-1930 թթ.) ով համարում է թուրք առաջին դերասանը եւ չիտուն տարի հանդիսացել է թրքական թատրոնի աչքի ընկնող դէմքերից մէկը՝ թէ որպէս դերասան ու ռեժիսոր, թէ որպէս թատերախմբի ղեկավար, իր բեմական առաջին քայլերը 1876 թ. կատարել է Յակոբ Վարդովեանի «Օսմանեան թատրոնում»: Այստեղ նրա առաջին ուսուցիչը եղել է Թովմաս Ֆասուլեանը: Վարդովեանի թատերախմբի քաջաջողակ յետոյ նա Ֆասուլեանի հետ մեկնում է Պուրսա, ուր շարունակում է իր գործունէութիւնը դարձեալ հայ արուեստասէրների շրջանում: Աւելի ուշ, իր յուշերում նա շատ բարձր է գնահատել Վարդովեանի թատրոնի դերն ու առաքելութիւնը՝ այն համարելով առաջին թրքական պրոֆեսիոնալ թատրոնը:

Թրքական թատրոնի մէկ այլ պատմաբան՝ Մեթին Անդը, Վարդովեանի թատրոնին անդրադառնալիս նշում է, որ վերջինս այնքան պրոֆեսիոնալ մակարդակի թատերախումբ ունէր, որի նմանը չի ստեղծուել անգամ 1908 թ. Օսմանեան սահմանադրութեան վերահաստատումից յետոյ:

Այսպիսով, հայերը մեծ դեր են ունեցել թրքական թատրոնի հիմնադրման եւ զարգացման գործում, եւ այս հանգամանքը գնահատուել է թէ հայ եւ թէ թուրք թատերագետների ու թատրոնի պատմաբանների կողմից:

ՎԱՐՁՈՒ ՄՐԱՀ
ՓԱՍՍԱՏԻՆԱՅԻ ՄԷՋ
 (200 ՀՈԳԻԻ ՀԱՄԱՐ)
 ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՌԻԹՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ
 1060 N. ALLEN AVE. PASADENA
 ՀԵՌԱՋԱՅՆԵԼ (626) 797-7680

WAHIB'S MIDDLE EAST RESTAURANT

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ԱՄԵՆԱՀԱՄԵՂ ԾԱԾԱՏԵՍԱԿՆԵՐ:
 ՈՒՆԻ ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԲԱՅՕԴԵԱՅ ՆՍՏԵԼՈՒ ԲԱԺԻՆՆԵՐ
 Բաց է Եւրոպայի 7 օր: Ունի յատուկ սրահ հաւաքոյթներու

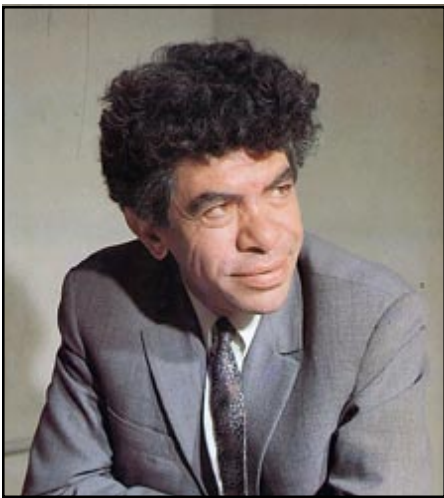
(626) 281-1006
(626) 576-1048
910 E. Main Str. - ALHAMBRA, CA

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ

(ՊԱՐՈՅՐ ՈԱՖԱՅԵԼԻ ՂԱԶԱՐԵԱՆ)
(ՅՈՒՆԻՍ 24, 1924 - ՅՈՒՆԻՍ 17, 1971)

Կենսագրություն
 Ծնունդ է 1924 թվականին Յունուարի 24-ին Արարատի շրջանի Չանախչի (ներկայիս Չանգակատուն, Արարատի մարզ) գիւղում: Պարոյրը իր ծնողների երկրորդ զավակն էր, սակայն առաջնեկի փոքր տարիքում մահի արդիւնքում նա դառնում է ընտանիքի միակ երեխան: Գրել ու կարդալ նա սկսել է հինգ տարեկանից: Նույն տարիքից էլ Պարոյրը սկսում է յաճախել դպրոց, սակայն սկզբում, քանի որ տարիքը թույլ չէր տալիս օրինական դպրոց գնալ, նրա յաճախումները ոչ լեզու էր սովորեցնում, այլ կրթում: Նրա գերագանց առաջադիմութեան պատճառով, ուսուցիչը թույլատրում է օրինական կարգով գրանցուել դպրոցում եւ շարունակել ուսումը: Պարոյրը մանկական հասակից շատ էր կարող, իսկ տասնմէկ տարեկանում առաջին անգամ իր գրիչն է փորձում պոէզիայում:

տեղծ, հնագանդում է իմբազրի բարեացակամութեանը եւ չի դիմադրում: Այնուհետեւ այդպէս էլ օգտագործում էր կեղծանունը եւ սրա կապակցութեամբ իր գոհութեան մասին հարցին պատասխանում էր՝ եղաւ էլի

(Հարսի վերջերս 1981, էջ 39):
 Սեւակը նաեւ օգտագործել է այլ կեղծանուններ քննադատականները, ակնարկները եւ այլ տիպի ոչ-գեղարուեստական գործերը ստորագրելիս: Օրինակ «Գրական թերթում» իր ակնարկներից մէկը «Իմ գիւղը», սպազրել է Շաւարշ Յովհաննիսեան կեղծանունով տակ:

Պարոյր Սեւակ
 Պարոյր Սեւակ գոտ սովետական սպանութիւն երկհատորեայ գրքի հեղինակն է Սերգեյ Գալոյեանը: Հեղինակը ուսումնասիրում է հայ սիրուած բանաստեղծ Պարոյր Սեւակի կեանքը եւ մահուան հանգամանքները՝ հիմնվելով տարբեր փաստաթղթերի, արխիւային նիւթերի, նամակների եւ կենսագրական գրքերի վրայ: Գրքի առաջին հատորը լոյս է տեսել 2007 թվականին Յունուարին, իսկ երկրորդ հատորը՝ Օգոստոսին:

Սեւակի մահուան կապակցութեամբ Գալոյեանի հիմնական վարկածը հետեւեալն է. «Պարոյր Սեւակի սպանութեան մանրամասները ուսումնասիրելիս, վարկածները համեմատելիս այն եզրակացութեան եկայ, որ այսպիսի սպանութիւնները բնորոշ են միայն սովետական հասարակարգին: Գրքում ներկայացուած են հիմնականում փաստեր եւ փաստաթղթեր, որոնք խօսում են այն մասին, որ Պարոյր Սեւակին կարող էին սպանած լինել ինչպէս ուժային կառույցները, այնպէս էլ պատահական անձինք... Երբ ուսումնասիրում ես Սեւակի ստեղծագործութիւնները եւ կեանքը, տեսնում ես, որ նրան հոգեբանորէն կարող էին սպանել իր կողքի մարդիկ...»:

Երիտասարդութիւն
 1940 թվականին դպրոցը գերագանց առաջադիմութեամբ ւարձուելով՝ ընդունուում է Երեւանի Պետական Համալսարանի Բանասիրական ֆակուլտետի հայերէնի բաժինը: Եղել է ամենալաւ ուսանողներից մէկը...

Հասուն տարիներ 1955 թվականին Սեւակը ւարձուում է Մոսկուայի Մ. Գորկու անուն գրականութեան ինստիտուտը, որտեղ եւ անց է կացնում կեանքի յետագայ չորս տարիները՝ դասախօսելիս: 1970-ին Պարոյրը ստանում է Բանասիրական գիտութիւնների դոկտոր գիտական կոչումը: 1963-ից մինչեւ 1971 թթ. աշխատում է որպէս աւագ գիտաշխատող Հասարակական Գիտութիւնների Ազգային Ակադեմիայի Մ. Աբեղեանի անուն գրականութեան ինստիտուտում, 1966-ից հանդիսանում է Հայաստանի Գրողների Միութեան վարչութեան քարտուղարը: Սեւակը մահացել է 1971 թվականին Յունիսի 17-ին ակտովթարից: Թաղուած է հայրենի գիւղում:

Գրական կեանք
Կեղծանուններ
 Սեւակ կեղծանունը Պարոյրը օգտագործում էր իր առաջին բանաստեղծութիւնները սպազրելուց ի վեր: Այդ առաջին անգամ սպազրուելիս՝ գրական անագրի իմբազիր Ռուբէն Չարեանը առաջարկել էր կեղծանունը, ի յիշատակ բանաստեղծ Ռուբէն Սեւակի, որն եղեռնի գոհ էր դարձել: Պարոյրն էլ, լինելով տասնութամեայ առաջին անգամ սպազրուող բանաստեղծութեան մէջ հիմնականը մարդն է՝ իր մարդկայնական ու բարոյական յատկանքները: Նրան բնորոշ է արդիականութեան սուր զգացողութիւնը, գեղարուեստական վարպետութիւնը: Նրա լեզուն ժամանակի հայերէնի բարձրակէտն է, ստեղծագործութիւնը, ամբողջութեամբ վերցրած, հայ արձակի մի նոր աստիճանը:

ՆԱՐ-ԴՈՍ

(ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ ՄԻՔԱՅԵԼ ԶԱՔԱՐԻ
13.7.1933, Թիֆլիս):

Նար-Դոսի ստեղծագործութեան մէջ հիմնականը մարդն է՝ իր մարդկայնական ու բարոյական յատկութիւններով: Նրան բնորոշ է արդիականութեան սուր զգացողութիւնը, գեղարուեստական վարպետութիւնը: Նրա լեզուն ժամանակի հայերէնի բարձրակէտն է, ստեղծագործութիւնը, ամբողջութեամբ վերցրած, հայ արձակի մի նոր աստիճանը:

Կենսագրություն
 Ծնունդ է բրդավաճառի ընտանիքում: Սկզբնական կրթութիւնն ստացել է Ս. Կարապետ եկեղեցու ծխական դպրոցում: Ուսումը շարունակել է քաղաքային Նիկոլա-Յաներկղասեան դպրոցում: Այնուհետ ընդունուել է Քութայիսի նահանգի Խոնի ուսուչական սեմինարիան, սակայն, ապրուստի միջոցներ չունենալու պատճառով չի աւարտել, վերադարձել է Թիֆլիս: Փակասագործի մասնագիտութիւն է սովորել Միքայէլեան արհեստագործական դպրոցում, որտեղ մտերմացել է ապագայ բանաստեղծ Ալեքսանդր Ծատուրեանի հետ:

Մէկ տարի յետոյ, թողնելով Միքայէլեան դպրոցը, նուիրուել է լրագրական գործին: 1890-1906-ին եղել է «Նոր դար»-ի պատասխանատու քարտուղարը: 1904-ին որպէս քարտուղար եւ սրբագրիչ է աշխատել «Աղբիւր-Տարազ» պարբերականում, 1913-18-ին՝ «Սուրհանդակ» թերթում: Խորհրդային կարգերի հաստատումից յետոյ որոշ ժամանակ շարունակել է սրբագրիչի աշխատանքը: 1931-ի Յունիսի 14-ին տօնուել է գրողի գրական գործունէութեան 45-ամեակը, նրան հարգուել վրաստանի ժող. գրողի կոչում:

Ստեղծագործական աշխատանք Նար-Դոսի ստեղծագործական կեանքը սկսուել է 1907 թ. 80-ական թթ.: Սկզբում գրել է բանաստեղծութիւններ, որոնցից մի քանիսը 1883-88-ին լոյս են տեսել «Արաքս» հանդէսում եւ «Սոխակ Հայաստանի» ժողովածուում, ապա պատմուածքներ, ֆելիետոններ: Ուժերը փորձել է նար դրամատիկական ժանրում՝ «Մայիսի գանգատը» (չի պահպանուել), «Մեղր ճանճեր» (1886), «Եղբայր» (1887) պիեսները: 1886ից գրել է վէպեր, վիպակներ: Միխո Օհան ստորագրութեամբ, «Նոր դար» է թերթում հրատարակուել է նրա «Ճշմարիտ բարեկամը», որին յաջորդել են «Նունէ» (1886), «Բարերար եւ որդեգիր» (1888) վիպակները, «Քնքուշ լարեր» (1887), «Ջազուեան» (1890) վէպերը: Սրանց մէջ Նար-Դոսը առաջադրել է իր բարոյական տեսակէտը, ներկայացրել է մարդկանց, որոնք հասարակական պարտք կատարելու գիտակցութեամբ գոհուում են իրենց անձնականը: Այստեղ գրողի նախասիրութիւնը քաղաքային կեանքն է: Խաւարի ու թշնամութեան միջա-

վայրում մեծ չարիք են գործում սնահաւատութիւնը, տգիտութիւնը («Սաքուլն ուխտ գնաց», 1889, «Ինչպէս բժշկեցին», 1889), վայրագութիւնն ու կոպտութիւնը, հարբեցողութիւնը: Հեղինակը պատկերում է երեխաների, որոնք մանկութիւն չունեն, կանանց, որոնց բաժին են ընկել հանապազօրեայ՝ հացի հոգսը, ծանր աշխատանքը: Իւրաքանչիւր պատմուածք մի իսկական դրամա է: Այդ շրջանի գործերից է «Աննա Սարոյեան» վիպակը: Երկում պատկերուած է ընտանիք, որի անդամները տան գլխաւորի՝ հօր, անանկանալուց ու մահից յետոյ չեն դիմանում կեանքի փորձութիւններին եւ, ի վերջոյ, կործանուում են: Վիպակի հերոսուհին՝ Աննան, արտայայտում է սոցիալական մի ամբողջ խաւի ողբերգութիւնը:

1891-ից սկսում է Նար-Դոսի ստեղծագործութեան մի նոր շրջան, որին բնորոշ է հոգեբանական վերլուծութեան խորութիւնը: Այս շրջանի գործերի էութիւնը մարդու եւ մարդկայինի հարցն է բարոյական եւ սոցիալական տեսանկիւններից: Մարդու մասին իր բարձր ըմբռնումը գրողը հակադրում է սեփականատիրական աշխարհի դաժան օրէնքներին: «Սպանուած աղաւսին» (1898) վիպակում Նար-Դոսը պատկերել է հայ կնոջ ողբերգութիւնը: Սառան, սակայն, կործանուում է ոչ թէ համակերպուելով, ինչպէս հեղինակի միւս հերոսուհիները, այլ իր մարդկային արժանապատուութեան բարձր գիտակցութեամբ բողբոջելով բոլոր նրանց անունից, ովքեր դատապարտուած են այդ հասարակութեան մէջ:

Նար-Դոսի լաւագոյն ստեղծագործութիւններից է «Պայքար» (1911) վէպը: Գրողը շօշափել է սոցիալական խնդիրներ, պատկերել կեանքի մանր ու մեծ դրամաները, մարդկային հոգու անտեսանելի ծալքերն ու նրա օրհասական պայքարը: Նար-Դոսը այս վէպում հակադրում է մինչ այդ եղած գրական սխեմաներին եւ առաջադրում միանգամայն տարբեր ու նոր սխեմաներ:

Այստեղ միահիւստուած են հոգեբանական ու երգիծական սկզբունքները, առկայ է ժամանակակից կեանքի խիստ քննադատութիւն 1880-ական թթ. հայ մտաւորականութեան կենցաղն ու հասարակական պատկերը շատ աւելի լայն ու խորն է տրուած, Մահը վէպում (1912): Գրողը ժողովրդի գործին կեանքը նուիրաբերելու իտէլալական ձգտումները հակադրում է եսամոլութեանը եւ շահամոլութեանը: «Մահը» բազմասիւթ ստեղծագործութիւն է՝ լի կոնֆլիկտային բարդ իրադարձութիւններով: Վէպը ոչ միայն հեղինակի, այլ հայ քննադատական ռեալիզմի բարձրագոյն նուաճումներից է:

ՔԱԶ ՆԱԶԱՐ ՈՒՂԻՂ ԵԹԵՐ ՇՕ
 Ամէն Կիրակի երեկոյեան
 ժամը 10:00-ից 12:30
 Կլէնտէյլի 280-րդ կայանից

Ձեր Ծանուցումները Վստահեցէք
 «Մասիս» Շաբաթաթերթին
 T: (626) 797-7680 F: (626) 797-6863
 massis2@earthlink.net

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ
 ՀԵՌՈՒՍՏՍԵՍԻԼԻ ՅԱՅՏԱԳԻՐԻ ԺԱՄԱՆԱԿԱՅՈՅՑԸ
 CHARTER CABLE 280-ՐԴ ԿԱՅԱՆ
 (ԿԼԵՆՏԵՅԼ, ՊԵՐՊԵՆՔ, ԼԱ ՔՐԵՍԵՆԹԱ)
 GLOABCAST SATELLITE
 ՀԻՆԳՇԱՐԹԻ ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ ԺԱՄԱՆ 10:00-11:00

ՎԱՐՍԻԿ ՅԱՎՈՐԵԱՆԻ «ՏԱՌԱՊԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ» ԴԵՊԻ ԻՐԱԿԱՆ ԵՐՁԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՐՈՒՇ ՀԱՐԵԱՆՑ

Վարսիկը բանաստեղծուհի է, ուհին նրա համար է, նա բանաստեղծ է, համարձակութեան դռները թակող ստեղծագործող: Յաջողութիւնը սկսել է նաւարկել դէպի նա: Եւ ես յուսով եմ, որ յետագայում առաւել յղկուելով փայլելու են նրա քերթուածները, որովհետեւ դրա նախանշանները կան այս գրքում: Աշխատասիրութիւնն ու անկեղծութիւնն էլ թեւ թեւի տուել, որ չափածոն չսայթքի, եթէ սայթաքի էլ, ապա շուտ կարողանայ ոտքի կանգնել ու շարունակել իր առաջընթացը: Վարսիկ Յակոբեանը, որ այսօրուանից ինձ համար Վասինէ է, քննութիւն բռնող ստեղծագործող է: Նա լաւ գիտէ հայերէնի կենսունակութիւնը, կարեւորի դերն ու նշանակութիւնը, ուստի պէտք է, որ հաշուի նստի իր իսկ շնորհքի հետ, ժամավաճառութեամբ չզբաղուի, պարապ տղեր չգրի, հենց այնպէս չնայի իր ու մեր գրական ապագային:

Ուրեմն, Վարսինէի ստեղծագործութիւններն արդէն իրենք չեն, մերն են, գրուել-հրատարակուելու պահից սկսած: Կարող ենք երկրորդ տիրոջ իրաւունքով ընթերցել ու վերընթերցել, ապրել ու ապրեցնել հեղինակին, սրտաբուխը քաջալերել ու խոտան-խրթինն ալպանել, բաց հմուտ վիրաբուժի ապաքինող գգուշութեամբ, ոչ թէ վաչ քննադատի քննող անզգուշութեամբ: Յիրաւի, հեղինակային ներաշխարհի ներդաշնակութիւնն ու ստեղծագործական հաւասարակշռութիւնը իսթարելու իրաւունքը չունենք: Այո, հրատարակուած գրականութեան տէրը ազգն է, ում համար կարելի է ոչ միայն տառապել, այլեւ այդ տառապանքի ուղիները նշմարել, մաքրել, գնալ դէպի ինքնիշխան երջանկութիւնը: Ահա այն բանաձեւը, որով լուծում են ստանում Վարսիկ Յակոբեան բանաստեղծի տպագիր ու անտպագիր բանաստեղծութիւնները: Նրա հայրենացան ու կարօտախոր կասկածի տեղիք չեն տալիս: Տառապանքը լրիւ ապրուած է, մարտած: Աֆորիստիկ խօսքն ու բառապաշարը հարստանալու տեղ ունեն, որ էլի ծնունդն աչպիսի ինքնատիպ, վերապրուած տողեր:

Ճիշտ խօսքը դառն հար է
Տիանութեամբ խմուող,
Բայց հոգի է բուժում:
Կամ
Կեանքի սիւնը հոգի է,
Պէտք է պահպանել այն,
Որ մարմինը ծառայի երկար:

(61)
Շտապեմ ընդգծել, որ մեզանում դեռեւս կան քերականական մեղանշումներ, եզակիի ու յոգնակիի անհամաձայնութիւններ: Օրինակ, Վարսինէն էլ է տուրք տուել, երբ գրել է՝ «աչքերը մարդու միշտ համարուել է հոգու բանալի», եթէ (աչքերի) փոխարէն գտնէ գրուելը եզակի թուով հայեացք ենթական, ապա (համարուել է) ստորոգեալն էլ իր օժանդակ բառով կը համապատասխանէր թէ՛ թուով, թէ՛ դէմքով ու թէ՛ ժամանակով:
Գրականութեանը մատները արանքով նայողներին սա կը թուայ մանրուք, սակայն մեզ համար տարածուած հիւանդութիւն է, լեզուի աղաւաղում:
Ես շատ կ'ուզեի ամէն օր տեսնել

Ուրախ, երջանիկ եւ հանգիստ աչքեր,
Եւ այդ աչքերի շողքը բոլոր մատեր
Իմ սրտի վրայ, եւ իմ աչքերն էլ
Թող ջերմանային... (էջ 62)

Փառք Աստծոյ, այս հատուածում քերականական համաձայնութիւն կայ: Հետաքրքիր մի բան էլ նկատեցի, որ հեղինակը յաճախ ստուեր, շուք, շուք բառերին իբրեւ իմաստային համանիշ կիրառում է ժողովրդական խօսակցութեան մէջ լայնօրէն պատահող շողք բառը: Հրաշալի է: Ո՞վ է բանաստեղծը: Երեխայ գաւակներին բնորոշող ծնող պայծառ յուսահատութիւն կայ հետեւեալ տողերում:
Եւ ծոխ մամն,
Երբ փետուրներն են գալիս թեւերի,
Թո՛ւն ուրիշ բոյն: (էջ 63)

Այս մէջ բերումը «Հոգեհարագատ տուն» բանաստեղծութիւնից է, որն արժէ հիմա ամբողջութեամբ ու բարձրաձայն ընթերցել: Նման յաջողուած գործեր շատ կան այս գրքում: Մի դէպքում կրնն է ըմբոստանում կեանքի դժուարութիւնների դէմ, միւսում՝ մայրը, իսկ երրորդում՝ տատիկը ու բոլորի հետ տուայտում-մարտնչում է բանաստեղծը, որ սերմը հասկ դառնայ, ալիւրն էլ՝ հաց: Աւանդական թեմա, հետաքրքիր լուծում: Ափսոս, որ դոյզն-ինչ անփոյթ է շարադրուած: Իսկ «Դատարկութիւն» գործը թարմութեան հետ ձգձգուած է, յաջողուած ու թիւնն ընդհատական, աւարտն՝ անարժէք... (էջ 65): Բայց սա եւս մէկ հետաքրքիր բանաստեղծութիւն «Օրեր» վերնագրով, ընթերցել գրքից (էջ 67): Թէեւ Մեծարեցեան աղբւրս ունի «Տօնական օրեր» գործը, սակայն թեմատիկան ինքնատիպ է բացուած, ու էլի անփոյթ շարադրանքով, երկարաւուն: Գրեթէ բոլոր բանաստեղծութիւնները նոյն թեքութեամբ են տառապում, ուրեմն՝ հեղինակի նախասիրութիւնն է կրկնաբանութեան մոլուցքով արհեստականօրէն ծանծաղացնել յօրինուածքը: Եթէ նա չզլանայ ու իմբագրական անաշուութիւն բանեցնի, կը շահի իր չափածոյ խօսքը, աւելորդաբանութիւնները դուրս կը մղուեն եւ չեն խանգարի, չեն ուշացնի ասելիքի յայտնութիւնը, կամ չեն սպանի թեման: Հարկաւոր է աշխատել այս ուղղութեամբ եւս: Հեռու մնալ հեշտագրութիւնից ու դժուարագրութիւնից, երկուսի դէպքում էլ կ'որակագրուի ներշնչանքի թափը, նշանաւորութիւնը կը շեղուի, յաջողութիւնը չի նաւարկի դէպի հեղինակային ափեր, այլ կը ճահճանայ տեղում:

Պէտք է խուսանաւել ծեծուածութիւնից, յատկապէս հայրենասիրական հարցերում: Շիրագին հետեւել, նշանակում է հանդիպել անանցանելի պատի, յայտնուել փակուղու մէջ: Աւարտուն բանաստեղծներ կան, որոնց հետեւելիս կորցնում ես ինքնատիպութիւնդ: Անաւարտութիւնից պիտի ազդուել, որ կարելի թուայ շարունակելին: Այլապէս ոճի ու մտեցման կապումը գրուել կը բարձրացնի, կը գրկի ստեղծագործական ազատութիւնից: Կարդայ ուրիշներին ու տեղուցն վրայ կուրծի քրտնալեզու հետ, որ անկախանաս: Այդպէս կուր էր անալիս Լեւ Տոլստոյ Շեքսպիրի դէմ, Չարենցը՝ Տէրեանի: Սա բնական պայքար է, ձերբա-

զատուել ու խորամանկ արտայայտչամիջոց: Սերունդների բանավէճը աշխարհում նորութիւն է, սակայն թողած ժառանգութիւնները մէկը մէկից արժէքաւոր են, դարակազմիկ:

2006, 2007, 2008 թ.թ., երեք տարուայ ձեռագիր հունձք, թանաքը դեռ չչորացած հասել է տպարան, չկայ խմորման վաղեմութիւնը, թաց-թաց հրատարակուել են ու որոշ իմաստով կրակն են գցել հեղինակին: Դէ արի ու պատասխան տուր իւրաքանչիւր տողիդ համար: Վարսիկ Յակոբեանի եւր վախկոտ չէ յատկապէս «Մաղագ» բանաստեղծութիւնում (էջ 44): Քնարական հերոսը պատուով է տանում իր գիտակցուած խաչը: Առհասարակ, նա անսակարկ ելեւէջներ կողմնակից է, շինծուութեան ոխերիմ թշնամի: Վարսիկի համար հայրենական թեմաները գերակշիռ բեռնուածութիւն ունեն, նա ցաւով է շարակում այդ նուրբ տարողութիւնը: Նրա գոյապայքարի ուղեծիրը գուրալօրէն երեւում է առաջին իսկ էջերում: Նա գիտէ, որ ոչ մի բան հեշտ ու հանգիստ չի տրուած գրականութեան մէջ: Պէտք է մաքառել, գտնել ելքը: Օտարացման պարագայում էլ նոյնիսկ Սայաթ Նովան ու Զիւլային են օգնութեան համուած պանդխտացած հային, երբ նա երգում է «օտար, ամայի ճամբէքի վրայ» ու տոկում, գոյատեւում, մինչեւ մի գեղեցիկ օր բռնի տունդարձի լուսեղէն ուղին... (էջ 3)

Դուք իմ լաւ հայեր,
Յոյսը մի կորցրէք,
Այլ ուժ հաւաքէք,
Որ մեր երկիրը
Ապրի մեզանով
Ու ոտքի կանգնի: (էջ 5)

Հայրենասիրական բաց մի յորդոր է սա, քանզի յոյան է հային հայ պահում: «Տառապանքի ուղիներով» անցնող գրողը բնաւ չի երկնչում սեփական սխալից ու արատից, ընդհակառակը ներուժ է գտնում ու չաղթահարում ամենախոշորը: Դրա վառ ապացոյցն է սա.
Յուշերիս մէջ միշտ
Իմ հայրենիքը մոյզն է մնացել:
Բոլորն ասում են, որ շատ է փոխուել,
Բայց իմ հոգու մէջ
Նա մնացել է ինչպէս մի մատուռ,
Մի մեծ սրբու թիւն: (էջ 25)

Կամ
Իսահակբանի ֆարաւանի պէս
Մեմ էլ եմ գնում
Յոգնած ու ջարդուած,
Անյոյս ու անտուն
Այս անապատով... (էջ 26)

Ան էլ
Լաւ կեանքից չէ, որ
Աշուղ եմ դառնում
Կամ էլ՝ քանաւտեղծ: (էջ 28)

Հեղինակը նման յաջողակաւորութեամբ կարողանում է պեղել իր ներաշխարհը, իր հոգին ու սիրտը ու նորովի յայտնագործել միտքը, հոգսը, թախիծը, ցաւը, խիղճը, կարօտը, կարեկցանքն ու էլի մի շարք թանձրացական գոյականներ, որոնցով պայմանաւորուած է օտարացման ճիրաններում խարխափող իւրաքանչիւր հայի ողիսականը:

Վերջապէս «Թուղթը քեզ չի հակաճառում» ընդհանրացնում է հեղինակն ու շարունակում իր իսկ տագնապի մէջ ծաւալուել-ծփալ.
Կեանքիս աշունը
Արդէն շնչում է:
Իմ ծոքերս կիմ: (30)

Իրեն շրջապատող առարկաների միջեւ խտրականութիւն չի դնում բանաստեղծը: Նրա համար անգամ իրը կարող է հաւատարմութիւն

բուրել. անբեկան լիութեան սահմանը խախտել ու դուրս գալ մարդամէջ:

Այս դէպքում՝ որդեգրուել ընթերցող հայեցողութեանը, ճակատագիրը կիսել նրա հետ, ահա մեր խօսքը թագաւորեցնող այդ պարբերութիւնը:

Հիմա ունեմ արդէն
Ես շատ լաւ բնկեր,
Դա իմ տեսարն է,
Որ միշտ կողմիս է,
Ինձ հաւատարիմ: (էջ 31)

Միւս կողմից անհանգիստ գրողը ընդդիմանում է կենցաղային սուր վտանգներին, ըմբոստանում, առճակատում, պայթացնում յարաբերութիւնների շղթան, երբ նկատում է, որ որդին ծնողի խղճի վրայ դուժար է խաղում, տանուլ է տալիս այն ամէնը, ինչը ձեռք է բերուել մայրական տառապանքի գնով: Հասարակական խզուածքը տեստիկ ուժի պէս սողոսկում է ընտանիք, հիմնադրական անունն այն: Արդարութեան իննտրոլը ալիքը բարեւում է անարդարութեան աննշմարելի, մահացու ժանիքներին, պատառոտում սիրտ ու հոգի, արնաքամում ու կորցնում իր կեանքի շարունակելութեան բանալին՝ ապրելը վերածելով պատժի: Ուրեմն, նոր սերունդը մեղաւոր է, որ այդ կողմերի բանտերում շուրջ երեք հազար հայ բանտարկեալներ կան: Մեր քաղաքացիական պատասխանատուութիւնը կաղում է: Մենք ազգովի դառնում ենք յանցակից այս ու այն մեղքին: Վարսիկ Յակոբեանը շրջահայեացք է, մարտունակ է նրա եւր, բայց անպակաս չէ մտահոգութիւնը
Էլ չես գտնելու անկեղծութիւնը,
Անշահախմբի դոստիկութիւնը
Եւ ջերմութիւնը:

Եւ դու մտովի ովկիանում անցնում,
Հասնում ես փոքրիկ, ֆեզ համար
Շատ մեծ
Դո պետութիւնը: (էջ 45)

Ճշմարիտ արուեստագէտը, ինչ արգելքի էլ որ հանդիպի, չի կարող կորցնել ստեղծագործական հաւասարակշռութիւնը, ոգու առոյգութիւնը, խղճի ռազմավարութիւնը: Ընդհակառակը, նա կուրում է կեանքի ու ճակատագրի ամէն մի սխալից ուսանելի դասեր քաղելով, ամբաշարով սեփական համոզականութեան ամուր հողի վրայ, արարելով բարին ու գեղեցիկը: Այս գրքի յաջողութեան թեման տոկոսը բարձր է: Մնացածը հեղինակային ողջախոհութեան գործ նէ, որ առաւել յղկուի իր գեղարուեստական խօսքը: Մտում է առաջիկայում եւս սովալ ու յղկուել, բեռնաթափուել անասելիք, անհամ պարզունակութիւնից: Հեռանալ հետապնդող շաբլոնից, կրկնամոլութիւնից, ճանձրացնող ու ջղայնացնող պատճէնումից: Սպասենք բազմաճակատութեան, բազմաժանրութեան: Նա իրաւունք չունի յետադուր միապաղաղ, անփոյթ բաներ գրելու ու եռակի պարտաւոր է որակապէս բարձրանալ մէկ այլ աստիճան, զի դրա իրաւունքը նա այս գրքով նուաճել է այսպէս:

Դու քափցրել ես
Դո ցաւի չափը,
Որք անցաք էր: (էջ 120)

Յուսով ենք, որ գալիք ժողովածուի մէջ այս անչափելի ցաւի շողջողուն պտուղներից աւելի շատ կը լինեն: Նա ժամանակ պիտի գտնի սխալներն ուղղելու, թէեւ գրում է՝ ժամանակ չունի ու իր կեանքը

ՀԲԸ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԾՇՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ՍԻՐՈՅՆ

Շարունակում է էջ 13-էն

Թրքական ազդարարութեան սարսափին տակ: Արդէն 1974-ին անգամ մը ռմբակոծուած էր հաստատութիւնը Թրքական ուժերուն կողմէ:

Մելգոնեանի հոգաբարձութիւնը անմիջապէս հերքումներ հրապարակեց, նոյնիսկ Թուրքիայէն թղթակիցներ եկան ու Մելգոնեանը անպաշտօն կերպով խուզարկեցին եւ հաստատեցին թէ այդպիսի բան չէր եղած եւ չի կրնար ալ ըլլալ:

Կիպրոսի բարեխնամ կառավարութիւնը մասնաւոր ոստիկանական ջոկատ մը (special unit) ղրկեց հակաօդանաւային թնդանօթներ գետնորդեցան հաստատութեան կառուածին վրայ որպէսզի սկսեն եւ վստահութիւն ներշնչեն աշակերտութեան եւ պատասխանատուներուն: Օրերով այս ջոկատները գիշերեցին Մելգոնեանի մէջ: Երեւակայեցէք որ ինչ մտահոգիչ կացութեան մէջ էր ամբողջ հաստատութիւնը եւ Միութեան ղեկավարները: Ի՞նչ պիտի ըլլային ձեր մտածումները նման կացութեան մը մէջ:

Քանի մը տարիներ ետք թէեւ շրջանի քաղաքական կացութիւնը յարաբերական բարելաւում մը արձանագրեց սակայն Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան աշակերտութեան թիւը չի բարելաւուեցաւ:

Ուրեմն, 1985ին Լոզանի մէջ Կեդրոնական Վարչական Ժողովը միաձայնութեամբ առանց բացառութեան որոշում անու ծախսելու Միութեան Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան կառուածը եւ պարտականութիւն տուաւ նախագահին որ այդ հողերը ամբողջութեամբ կամ մասամբ ծախել նկատի ունենալով հողամաս մը, ապահովելու համար Կիպրոսի ՀԲԸ Միութեան եւ Հայ Երիտասարդաց Ընկերակցութեան համար Կեդրոնատեղի մը:

1986ին տօնուեցաւ Հաստատութեան 60 ամեակը Կիպրոսի մէջ: Այդ շրջանին Կիպրոս անդամ պիտի դառնար Եւրոպական Միութեան ու ըսուեցաւ թէ Եւրոպական երկիրներէ (Անգլիա, Ֆրանսա, Իտալիա եւ այլն) մեծ թիւով աշակերտներ պիտի գային Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւն ու Մելգոնեանի շրջանաւարտները իրենց զաւակները պիտի ղրկէին ու այս ձեւով աշակերտներուն թիւը պիտի բազմանար եւ մասամբ արդարանար Մելգոնեանի գոյութիւնը: Խանդավառուած տրուած խոստումներէն ՀԲԸ Միութիւնը մօտաւորապէս 4 միլիոն տոլար ծախսեց ամբողջութեամբ նորոգուեցան հին շէնքերը եւ կառուցուեցան նոր ննջարաններ, ճաշարան, շինուեցաւ արդիական խոհանոց, շինուեցան ուսուցիչներու համար բնակարաններ, մարզարան, եւ զանազան խաղաղալքեր սկսեցին ընդունուած 400 ուսանողներ տեղաւորելու համար: Բարելաւուեցաւ նաեւ Կրթական ծրագիրը բարձրացնելով զայն միջազգային մակարդակի, գոհացում տալու համար համալսարաններու ընդունման պայմաններուն:

Տարիներ անցան եւ տրուած բոլոր խոստումները ի դերեւ ելան աշակերտներ չեկան Եւրոպական երկիրներէն. ո՛չ Մելգոնեան հաստատութեան շրջանաւարտները եւ

ո՛չ ալ այսօրուան աղմկարարները իրենց զաւակները ղրկեցին Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւն: Միջին Արեւելքի երկիրներէն եկող աշակերտներու թիւը նուազած էր շրջանի երկիրներու կրթական պահանջներուն ինչպէս նաեւ ձեզի ծանօթ քաղաքական պատճառներով: Կիպրոսի Հայկական նախակրթարաններու շրջանաւարտներէն միջին հաշուով 20 առ հարիւրը միայն յաճախեցին Մելգոնեան որովհետեւ բարեկեցիկ ընտանիքներ իրենց զաւակները պէտք է ղրկէին Ամերիկեան եւ Անգլիական վարժարաններ իսկ ուրիշներ ալ իրենց զաւակները չէին ուզեր ղրկել Հայկական Բարեգործական Միութեան վարժարանը:

Վերջին տասը տարիներու ընթացքին, հինգ տնօրէններ փոխուեցան անոնցմէ ոմանք ըսին թէ այս պայմաններու տակ ի՞նչու պէտք է պահուի երկուսը գիշերօթիկ Մելգոնեանը քանի որ ան դադրած է ծառայելու իր նպատակին:

Վերջին տնօրէնուհին ճամբորդեց Մերձաւոր Արեւելքի երկիրներ աշակերտներ բերելու - չյաջողեցաւ: Ան զնայ Արեւելեան Եւրոպական երկիրներ, աշակերտներ եկան Պուլկարիայէն, Ռուսիայէն, Ալպանիայէն, Ռուսիայէն, Հայաստանէն եւ Ղարաբաղէն: Հարց դրուեցաւ թէ Հայաստանէն եւ Ղարաբաղէն ինչո՞ւ աշակերտ բերել Կիպրոսի Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւն հայկական ոգի ու հայրենասիրութիւն սորվեցնելու համար, հայութեան ու հայակերտուն մի կեդրոններէն եկողներուն: Այս անընդունելի պիտի գտնէր որեւէ հայկական կազմակերպութիւն: ՀԲԸ Միութիւնը երբեք չէ քաջալերած արտագաղթը, այլ ընդհակառակը, քաջալեր հանդիսացած է որ հայ երիտասարդներ երթան հայրենիք՝ դէպի աղբիւրը եւ ակունքը մեր ինքնութեան:

Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւնը ունեցած է անուրանալի փառապանծ անցեալ մը, եւ եղած է հայութեան հպարտութիւնը: Մեր ազգին տուած է բանաստեղծներ, գրագէտներ, տնօրէններ, հայերէնի ուսուցիչներ, խմբագիրներ, ազգային գործիչներ ու ղեկավարներ, որովհետեւ անցեալի ուսուցիչները եղած են հայ ժողովուրդի տիտաններէն՝ Յակոբ Օշական, Վահան Թէքէեան, Տօքթ. Թօփճեան, Բիւզանդ Եղիայեան, Վահրամ Մավեան, Վահէ Վահեան, երաժշտագէտներ Բարսեղ Կանաչեան եւ Վահան Պետէլեան, եւ բազմաթիւ Մշակութի ու կրթութեան հսկաներ:

«Մելգոնեան Որբանոցը, ՀԲԸ Միութեան առաջին հոգեւորն է, ուրկէ ներս, առաջին օրերուն ապաստան գտած են շփոթահար ու անտէր որբերը մեր ազգին: Ապա գիտակից ընտրութեամբ ուսումնաստենչ պարման պարմանուհիներ եկան հայօրէն թրծուելու այս մեծ հաստատութեան մէջ: Այս կրթօճախը եղաւ յոյսի աղբիւր մը մեր քայքայուած մշակութի վերապրումին եւ արդարացուց այդ մարտահրաշխանը»:

«Մելգոնեանը հայեցի ուսման հնոց մըն էր, հայ հոգիի օրրան մը ու հայ ազգի ապահով հասցէ մը»: Այս է հաստատութեան գոյութեան նպատակը ու առաքելութիւնը: Բայց դժբախտաբար, իրատես պէտք է

ըլլանք ու ընդունինք որ ժամանակներու բերումով, պայմանները ու պահանջները ամբողջութեամբ փոխուած են ու մեզի կը մնայ տրամաբանական ու գործնական նոր միջոցներ ստեղծել՝ հաւատարիմ մնալով Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան առաքելութեան: Ահա այս է որ Միութեան Կեդրոնական վարչութիւնը կ'ուզէ իրագործել:

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Կեդրոնական ղեկավարութիւնը միշտ առաջնորդուած է միայն ու միայն հայութեան ընդհանրական եւ գերագոյն շահերէն: Անմահ բարերարներու կտակը եւ ՀԲԸ Միութեան բարերարներու իւրաքանչիւր լուծման բծախնդրօրէն եւ լաւագոյն կերպով կ'օգտագործուին: Ամերիկեան ընկերութիւն մը յայտարարեց թէ «ՀԲԸ Միութիւնը ամենէն ապահով ու վստահելի բարեգործական կազմակերպութիւնն է, բարերարներ վստահ թող ըլլան որ իրենց լուծմանը լաւագոյն եւ ամենաօգտակար կերպով պիտի օգտագործուին: Ուրեմն կը տեսնենք որ Մելգոնեանի փակումը 30 երկար տարիներու լուրջ օրակարգի հարց եղած է եւ ապա գործադրուած փակման անփոփոխելի եւ վերջնական ամենադժուարին բաց իմաստուն ու հեռատես որոշումը:

ՀԲԸ Միութեան Կեդրոնական վարչական ժողովը, յաւերժացնելու համար Մելգոնեան եղբայրներու չիշատակը եւ անոնց հայակերտունի իտէյալը, նաեւ արդի ժամանակներու պայմաններուն ու պահանջներուն գոհացում տալու նպատակով ծրագրած է Մայր Հայրենիքի հողին վրայ կառուցել Մելգոնեան Կրթական Համալիրը Մելգոնեան եղբայրներու սկզբնական երազն ալ եղած էր արդէն ակադեմիայի մը հիմնումը Հայաստանի հողին վրայ:

Այս համալիրէն պիտի օգտուին, արտասահմանի բոլոր երկիրներէն հայ պատանիներ, երի-

տասարդներ, համալսարանական ուսանողներ, ուսուցիչներ, հայագիտական մասնագիտութիւնը հետապնդող ուսանողներ եւ բանասէրներ: Մելգոնեան Համալիրի հողը արդէն գտնուած է Երեւանի Կեդրոնական շրջանի Նորքի գեղեցիկ բարձունքին վրայ եւ այս սքանչելի եւ արդիական ծրագիրը պատրաստուած է ֆրանսահայ հանրածանօթ ճարտարապետի մը միջոցաւ: Մանրամասնութիւնները կրնանք տեսնել ՀԲԸ Միութեան «Յուշարար Միութիւն» պարբերաթերթի Ապրիլ 2008 թիւին մէջ:

Այս համալիրը պիտի ծառայէ ոչ թէ 120-200 աշակերտներու համար այլ ամէն տարեշրջանին մօտ 1000 երիտասարդներու, որոնք հայրենիքի մէջ պիտի թրծուին հայութեամբ, հայակերտունի աղբիւրէն եւ պիտի վերադառնան իրենց երկիրները ներշնչելու համար նոր սերունդներ:

ՀԲԸ Միութեան 103 տարիներու պատմութեան մէջ Կեդրոնական վարչութեան առած որոշումները միշտ ազգօգուտ եղած են եւ վստահ կրնաք ըլլալ որ այս որոշումն ալ առաջնորդուած է մեր ազգային ընդհանրական շահերէն ճիշդ, հեռատես ու ազգօգուտ որոշում մըն է առնուածը:

ՀԲԸ Միութեան Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւնը հայութեան դալարագեղ եւ պտղատու ծառերէն մէկն էր: Դժբախտաբար վերջին տարիներուն ժամանակի պայմաններու բերումով այս ծառը սկսաւ թառամիլ ու անպտղ դառնալ: Սակայն ՀԲԸ Միութեան Պատկառելի Կեդրոնական վարչութիւնը, խոհեմութիւնը ունեցաւ այս պատմական ծառը փոխադրել հայրենիք, որպէսզի անոր արմատները հայրենական հողէն պարարտացած կրկին դառնալ մշտադալար պտղատու հայաբոյր ծառ, յաւերժացնելով անմահ բարերարներ Գրիգոր եւ Կարապետ Մելգոնեան եղբայրներու նպատակը:

«ՏԱՌԱՊԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ»

Շարունակում է էջ 16-էն

անցել է: Ոչ, յարգելի բանաստեղծուհի, թոյլ տուր չհամաձայնել: Գրողի կեանքն անվերջանալի է: Անսկիզբ ու անաւարտ է, ինչպէս տիեզերքն ինքը: Հետեւաբար յաւիտենական կեանքի գոյութիւնը դու պիտի ընդունես:

Ինչքան էլ ուզես ներկայով ապրել, Դա չի ստացուի, Ուրիշ աշխարհ է Ձգումք անվերջ, Դա քո անցեալն է, Որյա մնառութեամբ

Դու ետ ես վանում, Բայց նա չի գնում, Այժմ պիտ ապրես Միայն ներկայով, Բայց միեւնոյնն է, Գո անցեալի հետ, Անցեալը երբեք Ձնը չի չես կարող: (էջ 126)

Առհասարակ վարսիկ Յակոբեանի գիրքը գերծ չի մնում բարոյախրատական քարոզչերից, որոնք որքան էլ տեղին հնչեն, այնքան էլ անտեղի են իբրեւ չափածոյ ձեւակերպումներ, աշուղական մակարդակից վերեւ չեն բարձրանում, պիտի քչանան ու վերանան: Ազնուագոյն, գտարիւն պոեզիան դրանք թաքցնում է իր տողատակերում: Վարսիկը պիտի ջանայ հեռանալ ճապարկութիւնից, պէտք է ձգտի

տողատակեր լցնել կենսափիլոսոփայութեամբ:

Գրախօսականս ամփոփելուց առաջ, թոյլ տուէք ձեր համակուշադրութիւնը սեւեռել եւս մէկ թարմ թեմայի վրայ, դա «Կաշաղակ» վերնագրով բանաստեղծութիւնն է, ուր հեղինակը խղճում է նոյնիսկ բամբաստողներին, երբ նրանք թեմա ու խամ ականջ չեն գտնում: Այս գրքի բազմաթեմայնութիւնը հեղինակային նախասիրութիւնից է սերում, ուստի այս գողտրիկ գործը եւս այդ շարքին է գինուորացրուած: Ես միշտ սասել եմ, որ բամբասանքի մէջ լաւ բան էլ կայ, օրինակ կայ գովազդի դոզա, զբաղմունքի պաշար, անգամ մարդասիրութիւն:

Կաշաղակները լցնում մարդկանց Առօրեայ կեանքի դատարկ տեղերը:

Բնից բոյն բոչում, Նիւթեր հաւաքում, Յետոյ էլ յսածը Գունաւոր պատմում Հերթական քնում: (էջ 111)

Այո, նման չաչանակ-կաշաղակները ինչ որ չափով հարստացնում են մարդկային առօրեան, եթէ բացարձակ թոյն ու մաղձ չեն պարունակում, եթէ չունեն վստանալու չիշաչարութիւն: Բամբասանքը ժողովրդական բանաստեղծութիւն է, ժանր է, ինչպէս առակը, անեկոտոր, հեքիաթը, միայն թէ պէտք է ճիշտ օգտուել դրանից ու ճիշտ տեղում:

ԲԱՆՋԱՐԵՂԵՆՆԵՐՈՒ ԲՈՒԺԻՉ ՅԱՏԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՊՂՊԵՂ

Պղպեղի պարունակած վիթ. ձ-ն առաւելագոյնն է՝ համեմատած միւս բանջարեղէններու հետ: Անոր մէջ կան ֆերմէթներ, այդ պատճառով վիթ. ձ կը պահպանուի ջերմային մշակման ժամանակ: Կը պարունակէ նաեւ քարոթին, վիթ. Փ, է, Պ, քոմփլէքս հանգային աղեր: Կծու պղպեղը՝ չիլի, կը պարունակէ կապահիցին կոչուող ալքալոիտ, որ անոր կու տայ իր կծու համը:

ԶԻՒՄ ՊՂՊԵՂ

Շատ հարուստ է վիթ. ձ-ով, կը բարձրացնէ մարմնի դիմադրողականութիւնը, կը գրգռէ ախորժակը, կը մաքրէ արիւնը: Կծու պղպեղ կ'աշխուժացնէ նիւթափոխանականութիւնը, կը նպաստէ քոլեւսթերոլի մակարդակի բնականոնացմանը իջեցնելով սիրտ-անոթային հիւանդութիւններու յառաջացման հաւանականութիւնը: Կը խթանէ արեան շրջանառութիւնը, խոչընդոտելով արեան մակարդակներու յառաջացմանը: Սակայն կծու պղպեղի չափազանցումը կը գրգռէ մարսողական դրութեան լորձաթաղանթները եւ հակացողութեամբ է ստամբոսի խօսի եւ ստամբոսի ու աղիքներու բորբոքումներու ժամանակ: Պղպեղը, ընդհանրապէս, օգտակար է աւիթամինոցի եւ սակաւարիւնութեան ժամանակ: Ան նաեւ ունի հակասկլերոթիկ, եղունգները եւ մագերը ամրացնող յատկութիւն: Ինչպէս կծու, այնպէս ալ քաղցր պղպեղի օգտագործումը հում թէ եփուած վիճակի մէջ հակացողացած է խոցային եւ լեարդային հիւանդութիւններու սրացումներու ժամանակ:

ՍՈՈՆ

Ջուրը սոխի մէջ կը կազմէ 80-85 առ հարիւր, կը պարունակէ ազօթային նիւթեր, բջջաթաղանթ, կենսասնիւթեր, եթերային իւղեր: Սոխը կը նպաստէ սեռային ցանկութիւններու ուժեղացման, կը կանխարգիլէ անօթնէրու խցանումը, կ'արագացնէ արեան շրջանառութիւնը: Խորովուած սոխը օգտակար է հագի ժամանակ: Ճգնուած հում սոխը կը նպաստէ մարմնի ցրտահարուած մասերու վերականգմանը: Սակայն սնունդի մէջ մշտապէս հում սոխի չարաշահումը կը ճնշէ աղիքներու ինչպէս վնասակար, այնպէս ալ օգտակար մանրէներու կազմութեան: Շատ օգտակար է գայն ուտել կիսաեփ, խորոված, կիսատապկուած վիճակով: Ուտելու համար կ'օգտագործուի նաեւ կանաչ սոխը, որը ոչ միայն օգտակար է, այլ նաեւ ախորժա-

բեր: Սոխի աւելի խոշոր սեւ միաձուլուած տեսակը կը կոչուի պրաս-սոխ, որը կ'օգտագործուի կերակուրներու մէջ: Բուժական յատկութիւններով կարմիր սոխը աւելի առաւելութիւններ ունի, քան ճերմակը:

ՍԽՏՈՐ

Կը պարունակէ մինչեւ 55-60 առ հարիւր ջուր, ածխաջրատներ մինչեւ 30 առ հարիւր, եթերաիւղեր, հարուստ է կենսասնիւթերով, միքրօէլէմաններով: Սխտորը իր բուժիչ յատկութիւնները կը պարտի «ախիլի» կոչուող ծծմբային նիւթին: Սխտորը կ'իջեցնէ իւղերու քանակը արեան մէջ, կը նուազենցէ «վատ» եւ կը բարձրացնէ «լաւ» քոլեւսթերոլի քանակը, ունի ասփիրինի նման ազդեցութիւն, կ'իջեցնէ արեան մակարդակը: Սխտորի հոտը, երբ արգելք կը հանդիսանայ անոր օգտագործման, գործածել անոր դեղահատերը, որը չունի անհաճոյ հոտ եւ ամբողջովին կը ներծծուի աղիքներու կողմէ:

Ամէն օր ճաշին ուտել 2-3 հատիկ սխտոր, որ կը մաքրէ արեան անօթները, կ'իջեցնէ արեան ճնշումը, կը բարելաւէ ախորժակը, մարսողութիւնը, միզարտադրութիւնը, կը գրգռէ սեռային գեղձերու գործունէութիւնը, կը ցուցաբերէ հակաշաքարախտային գործունէութիւն, կը բարձրացնէ օրկանիզմի կայունութիւնը փոխանցիկ հիւանդութիւններու նկատմամբ, կ'արգիլէ քաղցկեղային բջիջներու աճը:

Սխտորի չարաշահումը բացասական ազդեցութիւն ունի թուլթի սրացումները եւ երիկամունքի հիւանդութիւններու ժամանակ: Երեկոյեան կէս կամ մէկ հատիկ սխտոր ծամելը ամբողջ կեանքի տեւողութեան կ'ապահովէ ակուններու ճերմակութիւն: Սխտորի տհաճ հոտէն ձերբազատուելու համար կարելի է խնձոր ուտել, ազատեղի արմատ ծամել կամ բերանը ողողել կիտրոնի հիւթով: Սխտորի օղեթուրմը կը մաքրէ անօթները ճարպի նստուածքներէ, դարձնելով զանոնք ձկուն, կանխարգիլելով սրտային տապալակի, ուղեղային կաթուածի, անօթային չորացումի յառաջացումը, կը վերականգնէ տեսողութիւնը:

Սխտորի օղեթուրմ պատրաստելու համար, 200 կրամ սխտորը անցընել մսաղացէն, աւելցնել 200 կրամ 96 առ հարիւրոց ալքոլ, անօթը ամուր գոցել, 1 օր պահել մութ տեղ, ապա քամել. օգտագործել օրական 3 անգամ, ուտելէ առաջ, մէկ թէյի դգալ ջուրի հետ:

ՀՀ-Ի ՇՈՒՐՋ ՕՂԱԿԸ ՍԵՂՍՈՒԵԼ Է

Շարունակուած էջ 5-էն

Թիւն ունենալուց:

- Ձեր կարծիքով այս իրավիճակում ի՞նչ պետք է անի ընդդիմութիւնը:

- Ընդդիմութիւնը յայտնուել է բաւական բարդ վիճակում: Հայ ազգային կոնգրէսն ընդդիմութիւն է, որը ելնում է պետականութեան շահերից, մտածում է ՀՀ-ի ապագայի մասին: Մեզ համար բաւական բարդ իրավիճակ է ստեղծուել: Մենք պէտք է ամէն ինչ անենք, որպէսզի առանց այն էլ ծանր իրավիճակում յայտնուած պետութիւնը չզնայ դէպի ապակայունացում, քանի որ դրանից կարող են օգտուել մեր թշնամիները, կարող է օգտուել Ադրբեջանը: Միւս կողմից մենք չենք կարող թոյլ տալ, որ շարունակեն անխնայ շահագործել Սերժ Սարգսեանի ոչ լեգիտիմութիւնը: Ուրեմն՝ ընդդիմութեան առջեւ էլ է ծանր խնդիր դրուած. մենք պէտք է գտնենք ոսկէ միջինը, որը մեզ թոյլ կը տայ փոխել իրավիճակը, բայց առանց թուլացնելու պետական համակարգը, ՀՀ-ի պետութիւնը:

1988-94թթ. Հայաստանը ռեսուրսներով զիջում էր Ադրբեջանին, յայտնուել էր ծանր վիճակում՝ բլոկադա Թուրքիայի եւ Ադրբեջանի կողմից, քառասուն վիճակ վրաստանում եւ այլն: Բայց այդ վիճակում մենք կարողացանք յաղթել ի շնորհիւ միակ ֆակտորի՝ այն դեմոկրատական էներգիայի, որն արձակուեց 1988-1991թթ. շարժման, Հայաստանեան լեղափոխութեան: Այդ դեմոկրատական էներգիայի շնորհիւ մենք կարողացանք դիմակայել բոլոր այդ դժուարութիւններին: Այսօր Հայաստանի շուրջ նորից կուտակուել են ամպեր, ՀՀ-ն յայտնուել է ահաւոր ծանր վիճակում. ՀՀ-ի շուրջ օղակ սեղմուել է: Ներկայ փտած, կոտուպիտոն, փչացած համակարգն ի վիճակի չէ լուծելու այս խնդիրները: Եթէ արմատական փոփոխութիւններ չլինեն, մենք դատապարտուած ենք ՀՀ-ի համար նուաստացուցիչ զարգացումների: Ուստի՝ միակ լուծումը, եթէ մենք իսկապէս ցանկանում ենք այդ օղակը պատուել, դեմոկրատական էներգիայի արձակումն է: Իսկ դա կարող է լինել մէկ դէպքում, երբ շարժումը հասնի իր յաղթանակին: Ուղղակի մեր ուշադրութիւնը պէտք է սեւեռուած լինի այն հանգամանքի վրայ, որ մենք, իրականացնելով ՀՀ-ում դեմոկրատական փոփոխութիւնը, չվնասենք պետական համակարգը:

- Իսկ դուք հնարաւոր համա-

րո՞ւմ էք, որ ընդդիմութիւնը կարողացայ պահպանել այդ ոսկէ միջինը:

- Շատ բարդ պրոցէս է: Մենք, փաստօրէն, պէտք է անցնենք անդիմանցիկ: Բայց եթէ մենք ցանկանում ենք փրկել Ղարաբաղը, պէտք է կարողանանք դա անել: Ընդ որում, այս պրոցէսի համար պատասխանատուութիւն կրում է ոչ միայն իշխանութիւնն ու ընդդիմութիւնը, այլեւ հասարակութիւնը: Հասարակութիւնը պէտք է այս ընթացքում յստակ ընտրութիւն կատարի:

- Արդե՞ք Ձեր ասածը նշանակում է, որ ընդդիմութիւնը պետք է աւելի թուլացնի իր ճնշումն իշխանութիւնների վրայ:

- Ոչ, մենք պէտք է աւելի ուժեղացնենք ճնշումը, բայց մտածենք պետութեանը չվնասելու մասին: Մենք պէտք է ընտրենք արդիւնաւէտ ճնշման այնպիսի ձևեր, որոնք չեն ապակայունացնում իրավիճակը, չեն կազմալուծում պետական ապարատը, յատկապէս այն կառուցները, որոնք կոչուած են դիմադրաւելու հնարաւոր արտաքին ագրեսիային: Դրա մասին մենք պէտք է մտածենք:

- Անճ աճագ, երբ իշխանութիւնը յայտնուում է դժուար կացութեան մէջ, յայտարարում է, թէ ընդդիմութիւնը պետք է իրեն այնպէս պահի, չպետք է ապակայունացնի իրավիճակը, որ ԼՂ խնդրում մեր դիրքերը չթուլանան:

- Իշխանութիւնները չէ, որ մեզ պէտք է դառնան, թէ ինչպէ՞ս մեզ պահենք: Առնուազն մէկ օրինակ նրանք չեն կարող ծառայել: Ամենամեծ դաւաճանութիւնը, որ հնարաւոր էր կատարել, իրենք արդէն կատարել են. ՀՀ-ում այս մարտահրաւէրների պայմաններում ընտրութիւնների կեղծումն էր ու դիկտատուրայի հաստատումը, որը հապէս թուլացրեց ՀՀ-ի դիրքերն ամբողջ աշխարհում: Բայց դա չի ազատում մեզ պատասխանատուութիւնից՝ մտածելու նաեւ մեր գործողութիւնների հետեւանքների մասին: Մենք նպատակ չենք դրել ցանկացած գնով գալ իշխանութեան: Նման դին երբեք մենք չենք վճարի: Մենք պէտք է ապահովենք ռեգիոնում ուժեղ, դեմոկրատական, պետական կուռ համակարգով ՀՀ-ի առաջացումը: Դա է մեր նպատակը, եւ այդ նպատակին մենք հասնելու ենք: Ուղղակի դա պահանջելու է շատ աւելի զգուշաւոր, նուրբ քաղաքականութիւն, քան ոմանք պատկերացնում են:

Հարցազրոյցը վարեց ԱՐՄԱՆ ԳԱԼՈՅԱՆԸ

ԱՊԱՔԻՆՄԱՆ ՄԱՂԱՆԵ

Թերթիս ներհուն աշխատակիցներէն՝ Փրոֆ. Դոկտ. Գէորգ Խրլոբեան «Սիտրըզ Սայնայ» հիւանդանոցին մէջ ենթարկուած է վիրաբուժական լուրջ գործողութեան մը: Շուտափոյթ եւ կատարեալ առողջութիւն կը մաղթենք իրեն:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Եթէ ձեր տրամադրութեան տակ ունիք հայերէն գիրքեր, եւ կը ցանկանաք զանոնք նուիրել Կայծ Երիտասարդական Սիութեան գրադարանին՝ հաճեցէք կապ պահել մեզի հետ:

G.Y.O. 1060 N. ALLEN AVE. PASADENA, CA 91104
Norserount@sbcglobal.net

ԾԱԽՈՒ Է ՄՐԳԱՀԻԹԻ ԽԱՆՈՒԹ: Պըրպէնքի Կեդրոնին մէջ ծախու է Franchise մրգահիւթի խանութ: մը: Թարմ մրգահիւթ եւ smoothies: Սեփականատէրը նոր մայր դարձած է եւ կ'ուզէ ծախել խանութը: Մենք կը հովանաւորենք առաջին երկու շաբաթը: Ծախու գին 10,000 տոյար: Գնողը կը ստանձնէ մնացեալ 7 տարուան վարձքի համաձայնութիւնը եւ մնացած պարտքի 60%: Franchise-ը 20 տարուայ է, իսկ խանութը՝ 3 տարուայ: Հեռաձայնել Գոլէթին (818) 324-1758 թիւին:

****

BUSINESS FOR SALE: Franchise Juice Store located in the heart of Downtown Burbank for sale. Store offers fresh squeezed juices and smoothies. Owner is a new mother and does not have time to run the store. Complete turnkey business ready for you to step in. Will provide training for the first 2 weeks. Only asking \$10,000! Buyer will take over remaining 7 year lease and assume 60% of remaining SBA loan. Franchise is over 20 years old and store location is 3 years old. Contact Colette at 818-324-1758

153 ՄԵՌԵԱԼ ԹԵՅՐԱՆ-ԵՐԵԻԱՆ ՕԴԱՆԱԿԻ ԱՐԿԱԾԻ ԴԵՏԵԻԱՆՔՈՎ

Շարունակուած էջ 1-էն

Թէ, ըստ ոչ պաշտօնական լուրերու, մինչեւ ինչալը օդանաւէն ներս ծագած է հրդեհ: Այս տեղեկութիւնը սակայն վերջնականապէս չէ հաստատուած:

Հայաստանի նախագահի մամուլի գրասենեակը տեղեկացուցած է, որ աղէտի պատճառաւ, Սերժ Սարգսեան ընդհատած է իր աշխատանքային այցը Շիրակի մարզ եւ վերադարձած՝ Երեւան:

Սերժ Սարգսեանը հանդէս եկած է ցաւակցական խօսքով. «Սիրելի՛ հայրենակիցներ, այսօր

Յուլիս 16-ին սուգ յայտարարելու մասին:

Նախագահի մամուլի գրասենեակի տեղեկացուցած է նաեւ որ, Սերժ Սարգսեան Չորեքշաբթի օր հրաւիրած է արտակարգ խորհրդակցութիւն: Ազգային անվտանգութեան ծառայութեան եւ Քաղաքացիական ակադեմիայի գլխաւոր վարչութեան ղեկավարները ներկայացուցած են ինքնաթիռի վթարի հետ կապուած մանրամասնութիւնները: Որոշուած է փոխվարչապետ եւ տարածքային կառավարման նախարարի գլխաւորութեամբ ստեղծել կառավարական

ղիմու՞մ եմ ձեզ ցաւալի առիթով. ժամեր առաջ վթարի է ենթարկուել ԹԵՅՐԱՆ - Երեւան չուերթն իրականացնող օդանաւը: Ըստ սուրեալների՝ աղէտին զոհ են գնացել ինքնաթիռի բոլոր ուղեւորներն ու անձնակազմի անդամները: Զոհերի թւում են նաեւ մեր հայրենակիցները: Մենք չենք կարող հետ բերել կորուստները եւ մեր զօրակցութիւնն ենք յայտնում զոհուածների հարազատներին ու մերձաւորներին: Հայաստանի իշխանութիւնն անում է նարաւորը՝ օգնելու նրանց այս ծանր պահին: Դժուար է սփոփանքի ու մխիթարանքի խօսքեր գտնել մարդկանց համար, ովքեր հարազատ են կորցրել: Այս մեծ ողբերգութիւնը յաղթահարելու համար մաղթում եմ ողու կորով եւ արիութիւն»:

Սերժ Սարգսեան հրամանագիր ստորագրած է Հայաստանի Հանրապետութեան տարածքին

յանձնաժողով:

«Ֆրանսիերես» լրատուական գործակալութեան համաձայն՝ օդանաւին մէջ եղած է նաեւ իրանի ծիւտոյի երիտասարդական հաւաքականի շուրջ 10-հոգինոց խումբը, որ Երեւան կը ժամանէր Հայաստանի հաւաքականի հետ մարզումներ կատարելու եւ ապա, Օգոստոսի սկզբին՝ Հունգարիա մեկնելու համար:

Հազուին նահանգի ոստիկանապետը Գերմանական Լրատուական Գործակալութեան յայտնած է թէ, ճամբորդներու ինքնութիւնը ճշդելը դժուար պիտի ըլլայ, քանի որ անոնք ստացած են վերջին աստիճանի այրուած քներ:

Արեւմտեան լրատուամիջոցները կը յայտնեն, որ վերջին տասնամեակին իրանի մէջ օդանաւային մի քանի արկած պատահած է, սակայն այս վերջինը ամենէն մեծն է:

Չորեքշաբթի երեկոցան յայտնի դարձան արկածի ենթարկուած օդանաւի հայ ճամբորդներու որոշ անուններ, որոնք կը ներկայացնենք ստորեւ.

- Թամազեան Վարդանուշ
- Դարբինեան Լուսիկ
- Սիրոյեան Արա
- Սարգսեան Արմէն
- Ներսիսեան Աշոտ
- Նաւասարդեան Թագեհի
- Մարգարեան Կարինէ
- Մանասերեան Արշաւիր
- Կարապետեան Մանուկ
- Գրիգորեան Արթուր
- Գառնեան Մելինէ
- Ստեփանեան Շողեր
- Ստեփանեան Նաիրի
- Դաւիթեան Լեւոն

- Պողոսեան Աննա
- Աւանէսեան Ազատ
- Ասատուրեան Էդուին
- Անթաշեան Նանա
- Սիմոնեան Վալէնթինա
- Տէր-Աւանէսեան Մարտիկ
- Պաբուսեան Անուշ
- Աւագեան Արշաւիր
- Կարապետ Զուկասեան
- Վահէ Սարգսեան
- Արմէն Սարգսեան
- Եուրի Շահբազեան
- Խանում Շահմուրադեան
- Խաչատուր Սիմոնեան
- Զարմինէ Սոքրեան
- Ռամոն Թարոեան
- Ֆլորիկ Հայրապետեան
- Էդուարդ Խաչիկ
- Նաիրի Մայիլեան
- Մասիս Մաթեան-Քոնարա

ՑԱԲԱԿՑԱԿԱՆ

ԳԻՈՐԳ ԳԻՈՐԳԵԱՆԻ մահուան տխուր առիթով «Մասիս» իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ հանգուցեալի հարազատներուն, մասնաւորաբար իր դստեր Մարինէ Յակոբեանին:

ՑԱԲԱԿՑԱԿԱՆ

ՎԱՐԴԻՎԱՌ ՀՈՓՈՒՐԵԱՆԻ մահուան տխուր առիթով ընկերուհի Հռիփսիմէ Մարգարեան եւ ընկերուհի Մարօ Մարգարեան (Մոնթրէալ, Քանատա) իրենց խորազգաց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն զաւակին ու ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, ի մասնաւորի քրոջ Արփի Հովուրեանին:
Առ այդ \$200 կը նուիրն «Մասիս»ին:

ՑԱԲԱԿՑԱԿԱՆ

ՎԱՐԴԻՎԱՌ ՀՈՓՈՒՐԵԱՆԻ մահուան տխուր առիթով, Թորոնթոյէն Սեպուհ եւ Արա Պոյաճեան եղբայրներ կը յայտնեն իրենց խորազգաց ցաւակցութիւնները անոր զաւակին՝ Մինաս Հովուրեանին, հարազատներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն:
Առ այդ կը նուիրեն \$100 տոլար «Մասիս»ին:

ՑԱԲԱԿՑԱԿԱՆ

ՎԱՐԴԻՎԱՌ ՀՈՓՈՒՐԵԱՆԻ մահուան տխուր առիթով Տէր եւ Տիկ. ընկեր Յարութ Գասպարեան ցաւակցութիւն կը յայտնեն իր զաւակին ու ընտանեկան բոլոր պարագաներուն:
Առ այդ \$100 կը նուիրեն «Մասիս»ին:

ՎԱՐՁՈՒ ՏՈՒՆ

PALM SPRINGS ԱՐՉԱԿՈՒՐԴԻ ԳԼԱՅՈՂ ԴԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐԻ ՈՒՇԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Փալմ Սփրինգս գեղատեսիլ եւ կից լեռնային շրջանին, վարձու է տրուում լրի կահաւորուած մէկ քնարան, մեծ նստասենեակ, խոհանոց՝ բոլոր յարմարութիւններով, մինչեւ 5-6 հոգի գիշերելու տարողութեամբ Condo: Ունի մեծ լողաւազան, քարաքար, թեմիսի խաղաղաշտ, կանաչազարդ փիքնիքի տարածք, իր յատուկ կրակաբաններով եւ 24-ժամեայ ապահովութեան սիստեմ:

Մանրամասների համար հեռաձայնել՝
(818) 246-0125

- Վարձան գներն են՝
- Ուրբաթ, Շաբաթ եւ Կիրակի՝ \$ 400
- Long Weekend-ների համար՝ \$ 500
- Մէկ շաբաթուայ համար՝ \$ 675
- Մէկ ամսուայ համար՝ \$ 1450

ՄԱՍԻՍ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՏՐՕՆ

Yes, I wish to subscribe to Massis Weekly

Enclosed a check for (one year)

* \$50,00 for USA

* \$60,00 (second class), \$ 75,00 (Air Mail) for Canada.

* \$85,00 (second class), \$ 125,00 (Air Mail) Overseas.

Name: -----

Address: -----

City: ----- State:----- Zip Code:-----

Country: -----

Tel :----- Fax :-----

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՖՈՒԹՊՈՒԼ ԵՒ ՌՈՎԱՅԻ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱՆՈՅԱՆՆԵՐՈՒ ՄՐՑԱՇԱՐՔ

Եւրոպայի ֆուտպոլի ախոյեանները լիգայի որակաւորման երկրորդ փուլի առաջին խաղում «Փիւնիկ»ը հիւրընկալել էր Խորուաթիայի վերջին չորս տարիների անփոփոխ ախոյեան Զագրեբի «Դինամոյին»:

Առաջին խաղակեսում աւելի ակտիւ էին դինամոյականները, որոնք մեծ ուժերով գրոհներ էին կազմակերպում փորձելով մրցակցութեան ելքը վճռել երեւանյան խաղում: Ընդմիջումից յետոյ փիւնիկցիները զգալիորէն ակտիւացան եւ իրենց յատուկ յարձակողական խաղը ցուցադրեցին:

Սուր մրցակցութիւնում անցած մրցախաղում այդպէս էլ դարպասները մնացին անառիկ: Պատասխան խաղում, որը կը կայանայ Յուլիսի 21-ին Զագրեբում, «Փիւնիկ»ին դժուարին պայքար է սպասուում ուղեգրի համար:

ՐԱՅԱՍՏԱՆ - ԻՐԱՆ 2-1

Ֆուտպոլի Հայաստանի մինչեւ 16 տարեկանների պատանեկան հաւաքականը ունեւնի հասաւ Իրանի իր հասակակիցների հետ անցկացրած 2-րդ խաղում յաղթելով 2-1 հաշուով: Հաշիւը 2-րդ խաղակեսի սկզբում բացեց հիւրերի պաշտպանը զնդակի ուղարկելով սեփական դարպասը: 16 րոպէս անց Աշոտ Աւագեանը կրկնապատկեց հաշիւը: Խաղավերջում Ալի Ֆատհիանը «թրջեց» հաշիւը: Յիշեցնենք, որ առաջին խաղում մեր ֆուտպոլիստները մրցակցին զիջել էին 1-3 հաշուով:

Ձերմուկում անցկացուցին շախմատի միջազգային աւանդական մրցաշարերը

Յունիսի 26-ից յուլիսի 5-ը Ձերմուկում անցկացուցին շախմատի միջազգային երկու մրցաշարեր: Կարեն Ասրեանի յուշամրցաշարին մասնակցեցին 41 շախմատիստներ: 9 հնարաւորից 7-ական միաւոր վաստակեցին եւ 1-2-րդ տեղերը բաժանեցին Լեւոն Բաբուջյանն ու Սամուէլ Տեր-Սահակեանը (2-ն էլ Հայաստան): Միջազգային 2-րդ մրցաշարը պատանեկան էր: Այն բաժանուած էր 3 տարիքային խմբի, որտեղ հանդէս եկան 137 շախմատիստներ: Մինչեւ 16 տարեկանների մրցաշարում յաղթող դարձաւ Դավիթ Պապիկեանը (Հայաստան): Կարեն Յովհաննիսեանն ու Արսէն Աղաջանեանը (2-ն էլ Հայաստան) 1-2-րդ տեղերը բաժանեցին մինչեւ 10 տարեկանների մրցավեճում: 10 տարեկանների պայքարում 1-2-րդ տեղերը բաժանեցին Նիկոլայ Գոլիկովը (Ռուսաստան) եւ Միքայէլ Մկրտչեանը (Հայաստան):

Երեւանում կանցկացուի «Կուբուտայի գաւաթ» կարատեի միջազգային մրցաշարը

Հայաստանի կարատեի ֆեդերացիայի նախաձեռնութեամբ յուլիսի 25-26-ին Երեւանում կանցկացուի «Կուբուտայի գաւաթ» միջազգային մրցաշար: 7 տարիքային խմբերում հայտավորված են 10 երկրների շուրջ 300 մարզիկ-մարզուհիներ: Մրցաշարը կրում է մարզաձեւի միջազգային ասոցիացիայի դեկավար, ճապոնացի Սոկե Տակայուկի Կուբուտայի անունը: Սպասուում է նրա այցը Հայաստան: Մրցումները կանցկացուեն Երեւանի «Դինամո» մարզադահլիճում:

ՎԱԽԹԱՆԳ (ՎԻԳ) ԴԱՐՉԻՆԵԱՆԸ ԻՐ ԵՐԿՐՈՐԴ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ ԿՐԵՑ

Առաջին թեթեւագոյն քաշային կարգի աշխարհի բացարձակ ախոյեան Վախթանգ Դարչինեանին չաջողուեց նուաճել WBA-ի վարկածով թեթեւագոյն քաշային կարգի ախոյեանական գոտին: Հայ բռնցքամարտիկը միաւորներով պարտուեց գանացի Ջոզեֆ Ազբեկոյին: Այս անգամ Դարչինեանին չաջողուեց իրեն յատուկ բռնցքամարտը ցուցադրել եւ դիպուկ հարուածներ տեղալ մրցակցի վրայ: Փոխարէնը նա մենամարտի ժամանակ վնասեց երկու հոնքերն էլ եւ արիւնահոսութիւնը եւս խանգարեց Վախթանգին մրցակցի նկատմամբ առաւելութեան հասնելու:

Նշենք, որ մօտ ժամանակներս Վախթանգ Դարչինեանը պէտք է վերջնական որոշում կայացնի պաշտպանելու է առաջին թեթեւագոյն քաշային կարգում IBF-ի վարկածով աշխարհի ախոյեանի իր տիրոջը պարտադիր յաւակնորդ Սիմֆիլէ Նոնգվայիի հետ մենամարտում, թէ հրաժարուելու է ախոյեանական գոտուց եւ տեղափոխուելու է թեթեւագոյն քաշային կարգ: Յիշեցնենք, որ Վախթանգը պրոֆեսիոնալ ուինգում իր 2-րդ պարտութիւնը կերց: Առաջինում նա պարտուել էր Նոնիտո Դոներին գրկուելով գերթեթեւագոյն քաշային կարգի IBF-ի վարկածով աշխարհի ախոյեանի տիրոջից:

Յիշեցնենք, որ Վիկ Դարչինեանը այս անգամ հանդէս էր գալիս Հայաստանի դրօշի ներքոյ եւ սա իր առաջին մենամարտն էր թեթեւագոյն քաշային կարգում:

*****

IBF-ի վարկածով միջին քաշային կարգի աշխարհի ներկայիս ախոյեան Արթուր Աբրահամը ժամանել է Նիւ Եորք, որպէսզի իր ախոյեանական գոտին անձամբ յանձնի այդ կազմակերպութեան նախագահ Մերին Մոհամեդին: «Ժամանակն է նոր բարձունքներ նուաճել: Քանի որ ոչ Ֆելիքս Շտուրմը, ոչ էլ Կելի Պաւլիկը չցանկացան ինձ հետ մենամարտել, ուստի որոշել եմ տեղափոխուել քաշային յաջորդ կարգ: Այժմ ցանկանում եմ ուժեղագոյնը դառնալ երկրորդ միջին քաշային կարգում: Այնպէս որ, առաջիկայում ինձ աւելի հետաքրքրական մենամարտեր են սպասուում», նշել է Աբրահամը:

ARMENIAN MEDIA GROUP OF AMERICA

AMGA ՀԵՌՈՒՍԱԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԻԱԿ ԱՆԿԱՆ ՀԵՌՈՒՍԱԱԿԲԸ ԱՄԲՈՂՁ ԱՇԽԱՐՀՈՒՄ

ՀՅՈՒՄԻՍԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԻԱԿ ԵՌԱԿԵՉՈՒ ՀԵՌՈՒՍԱԱԿԲԸ

24 ԺԱՄ

ԳԻՏԵՔ ԲԱԶՄԱԾԱՐԻ ՀԱՂՈՐԴԱՇԱՐԻՐ՝ ՀԱՅԵՐԵՆ, ՌՈՒՍԵՐԵՆ ԵՒ ԱՎԵՐԵՆ

- ՕՐՅԵԿՏԻՎ ԵՎ ՀՐԱՏԱՂԱՐԱՎՈՒԹՅՈՒՆ՝ ՏԵՂԱԿԱՆ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՌԻՍՅՈՒՐԻ ԵՒ ՄԵԶԱԳԱՅԻՆ ԱՆՈՒԴԱՐՉԻ ՄԱՍԻՆ
- ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳԵՂՈՒԵՄԱԿԱՆ ԵՐԱԿԵՐ ՌԻՄԵԿԱՍԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ
- ՏԵՍԱԿԵՏԵՐԻ ԳԱՌՈՐԵՐԻ ԱՍՏԱՐԱՆՆԵՐՍՄԱՆ ԵՌԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԳԱՐՈՒ
- ՄԱՂԱԿԱՆ, ՄԵԿՈՒԹՅԱՆ ՌԻՄԱՐԶԱԿԱՆ ԵՐԱԿԵՐ
- ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՌԻՍԵՐԿՅԱՆ ԵՌՈՒ ԲԻՉԵՄՍՍԵՄԱՆԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՅՈՒՆՆԵՐ
- ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ, ԿՐԻՍԿԱՆ ԵՒ ԻՐԱԿԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴՈՒՆՆԵՐ
- ՀԱՅԿԱԿԱՆ, ՌՈՒՍԱԿԱՆ, ԵՎՈՂԱԿԱՆ, ԱՄԵՐԻԿԱՆ ԵՒ ԼԱՏԻՆՈՍԱՄԵՐԻԿԱՆ ՈՐԱԿԱՆ ԶՈՒՄԵՐ ԶԻՇԵՔ, ՄԵԶԳԻՏՈՒՄ ԵՆ
- ԱՐԲԱՆԱԿԱՆՆԵՐ ՀԵՌԱՐԶԱԿԱՄԱՐ՝ (GLOBECAST WORLD TV) ՈՂՁՅՈՒՄՍՄԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՆՈՒՄ, ԱՆՆ, ԿԱՆԱԿԱ, ՄԵՐՄԻԿԱ
- (CHARTER COMMUNICATIONS) Ի 280 ԱՄԷՐՈՎ
- ԵՌՈՐՁՈՐՅԱԻՆ ՏԵՐԵՍԱՅԻՆ ՌԻՄՂ ՀԵՌԱՐԶԱԿԱՄԱՐ՝ ԱՄԲՈՂՁ ԱՇԽԱՐՀՈՒՄ, www.amga.tv

info@amga.tv
818 547 9696
818 521 3708